

*glasilo slovenskega
elektrogospodarstva
oktober 2002*

SnT a I š K

**NA PRAGU ODPRTJA
ZUNANJEGA TRGA
ENERGETSKE
SMERNICE BODO
PODANE Z NEP
RTP KRŠKO –
OGLEDALO
DOMAČEGA ZNANJA**

2 NA PRAGU ODPRTJA ZUNANJEGA TRGA

V skladu z energetskega zakonom se zelo hitro približuje novo obdobje velikih sprememb, priložnosti, izzivov, pa tudi tveganj. Kot je znano, se 1. januarja 2003 odpira zunanji trg z električno energijo. S tem korakom se bo na področju, ki je bilo do nedavnega v celoti regulirano in monopolno, pojavila konkurenca. Sedaj je vsem udeležencem tega procesa jasno, da nazaj ni več poti.

18 ENERGETSKE SMERNICE BODO PODANE Z NEP

Nekateri menijo, da v Ministrstvu za okolje, prostor in energijo nimajo vizije, v katero smer naj bi šel prihodnji energetski razvoj. Kot je v intervjuju pojasnil minister Janez Kopač, to nikakor ne drži. Res pa je, da vsake zamisli ne obešajo na veliki zvon. Po odhodu dr. Roberta Goloba z drugo ekipo pospešeno pripravljajo NEP, ki bo podal temeljne energetske smernice.

20 RTP KRŠKO – OGLEDALO DOMAČEGA ZNANJA

Predsednik vlade Janez Drnovšek je 22. oktobra uradno odprl delovanje RTP Krško. Ta štiri milijarde tolarjev vreden Elesov projekt se uvršča med najsodobnejše tovrstne projekte v Evropi in je pomemben člen v slovenskem elektroenergetskem omrežju, ki bo zagotavljal nemoteno oskrbo Bele Krajine, Dolenjske in Posavja z električno energijo.

22 HSE: VEMO, KAJ HOČEMO V ENERGETIKI!

Glede na kritične pripombe o pomanjkanju energetskih razvojnih konceptov je generalni direktor Drago Fabijan pojasnil, da v HSE-ju vedo, kaj je strategija, strateški cilji, operativni cilji itd. Res bi bilo čudno, če bi v holdingu, kjer je zaposlenih kar 73 odstotkov ljudi z visoko izobrazbo, med njimi štirje doktorji in trije magistri, delovali kar tako na pamet, brez strateških podlag.

33 V PRIPRAVI NOV NAČIN REGULIRANJA CEN

V prejšnji številki Našega stika so predstavniki GIZ distribucije električne energije pri predstavitvi polletnega poslovanja podjetij podali tudi nekatere kritične poglede o omrežnini. Tokrat nas je zanimalo, kaj o tej problematiki menijo v Agenciji za energijo. Na zastavljeno vprašanje sta odgovorili strokovni sodelavki Majda Paripovič in Irena Glavič.

34 VODSTVO ZAVRAČA VSE OBTOŽBE

Direktor Stane Rožman je oktobra na tiskovni konferenci zavrnil vse javno izrečene obtožbe na račun poslovanja NEK. Kot razlog za pozno reagiranje elektrarne je navedel nizkotno diskreditacijo avtorja pisanja, ki vodstvu NEK ne more biti izhodišče za odgovore. Med drugim je povedal, da je v ozadju scenarij metropole z zakulisnimi interesi, katerih cilj je končno obvladati NEK.

V tokratni številki Našega stika je več člankov namenjenih iskanju odgovorov na nekatera najbolj temeljna vprašanja o energetskih konceptih, razvojni viziji in podobno. Trenutno je seveda najbolj aktualna tema o odpiranju zunanjega trga z električno energijo. Pri tem se kar samo po sebi vsiljuje vprašanje, ali so v tem trenutku udeleženci dovolj zreli, da se bodo v obdobju po 1. januarju 2003 spopadli z novimi

priložnostmi, izzivi in tveganji, ki jih prinaša proces odpiranja energetskega trga. Če zadevo poenostavimo (za kak bolj analitični prikaz v tem prispevku seveda ni prostora), se na energetskem nebu izrisuje naslednja slika: Električna energija bo postala tržno blago; proizvodna in distribucijska podjetja morajo zapustiti varno zavetje države in se čim prej naučiti samostojne poslovne hoje; slovenski energetski akterji morajo upoštevati dejstvo, da so tuji ponudniki v konkurenčnem boju neprimerno močnejši in podobno. Trenutno največ težav povzročajo nasedle energetske investicije, nerešen status nuklearke, problemi zaradi nizkih cen na tarifnem delu in drugo. Kot opozarjajo strokovnjaki, je pri popolnem odpiranju energetskega trga zaradi nekaterih nerešenih problemov vprašljiva konkurenčnost elektroholdinga. Čeprav nekateri trdijo, da še vedno ni odgovorov na temeljna vprašanja – kam, kako in s kakšnim ciljem, so po zagotovilih iz vladnih krogov v tem trenutku sprejeti skoraj vsi akti za delovanje energetskega trga. V končni izdelavi je tudi Nacionalni energetski program, ki naj bi odgovoril na omenjena vprašanja in na razvojnem področju podal temeljne energetske smernice. Poleg tega je treba priznati, da je odločitev o ustanovitvi elektroholdinga glede na že znane razloge, še zlasti z vidika zagotovitve večjih konkurenčnih možnosti, upravičena in smiselna. V trenutnih razmerah, ko sta do odprtja zunanjega energetskega trga ostala še slaba dva meseca, pa bi se morali energetski akterji bolj podvizati pri reševanju omenjenih problemov in prenehati z igrigami »potapljanja ladij«. Vse hitreje se namreč približujejo močnejše in navigacijsko bolj usposobljene ladje, ki seveda iščejo svoje koristi. Povedano še drugače: Morski psi vedno prežijo na šibkejše žrtve! Gre torej tudi za vprašanje preživetja na odprtem energetskem morju.

IZDAJATELJ

Elektro-Slovenija, d.o.o.

UREDNIŠTVO

Glavni in odgovorni urednik: Brane Janjić
Novinarja: Minka Skubic, Miro Jakomin
Adrema: Tomaž Sajevec
Lektorica: Darinka Lempl
Naslov: NAŠ STIK, Hajdrihova 2,
1000 Ljubljana, tel. (01) 474 30 00
faks: (01) 474 25 02
e-mail: brane.janjić@eles.si

CASOPISNI SVET

predsednik Ervin Kos (DEM), podpredsednica
Ida Novak Jerele (NEK), Majda Kovačič
(El. Gorenjska), Nataša Toni (TE-TOL),
Jana Babič (SEL), Jadranka Lužnik (SENG),
Gorazd Pozvek (TEB), Franc Žgalin (TET),
mag. Violeta Irgl (El. Ljubljana), Danica
Mirnik (El. Celje), Jelka Orožim Kopše (El.
Maribor), Neva Tabaj (El. Primorska), Irena
Seme (TES), Janez Zadravec (ELES), mag.
Marko Smole (IBE), Danila Bartol (EIMV),
Joško Zabavnik (Informatika), mag. Petja
Rijavec (HSE), Drago Papler (predstavnik
stalnih dopisnikov).

Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana

OBLIKOVANJE

Peter Žebre

GRAFIČNA PRIPRAVA

STUDIO CTP, d.o.o., Ljubljana

TISK

DELO TISKARNA, d.d., Ljubljana

NAŠ STIK

je vpisan v register časopisov pri RSI
pod št. 746. Po mnenju urada
za informiranje št. 23/92 šteje NAŠ STIK
med izdelke informativnega značaja.
NAŠ STIK je brezplačen.
Naklada 7.100 izvodov.

Prihodnja številka Našega stika
izide 29. novembra 2002.
Prispevke zanj lahko pošljete
najpozneje do 20. novembra 2002.

NASLOVNICA

Foto Dunja Wedam

ISSN 1408-9548

www.eles.si

NA PRAGU ODPRTJA ZUNANJEGA trga

Do 1. januarja 2003, ko se odpira zunanji trg z električno energijo, ni ostalo več veliko časa. Ker nas v zvezi s to problematiko zanima, kakšni so načrti, želje, pričakovanja in pomisleki nekaterih glavnih akterjev, v tej temi meseca skušamo predstaviti različne poglede in interese upravičenih odjemalcev, Urada za energetiko, Agencije za energijo, Holdinga Slovenske elektrarne, Elesa in distribucijskega podjetja Elektro Ljubljana.

Inštitut Jožef Stefan, Center za energijsko učinkovitost (CEU), je doslej v okviru projekta Združevanje upravičenih odjemalcev električne energije pripravil več javnih posvetov o problematiki odpiranja trga z električno energijo. V zvezi s tem omenimo le del pomembnejših ugotovitev, zaključkov in pobud upravičenih odjemalcev. Tovrstna posvetovanja namreč še potekajo in bo treba na popolnejši pregled sklepov še počakati. Kot je pred oddajo našega prispevka povedal vodja projekta **dr. Miha Tomšič**, bodo končni osnutek sklepov najprej predstavili državnemu sekretarju za energetiko

KAJ PRIČAKUJEJO UPRAVIČENI ODJEMALCI

Omenjeni projektni tim je Uradu za varovanje konkurence posredoval vlogo, v kateri je zahteval »negativni izvid« ali »posamično izjemo« za delo projekta v drugi fazi, za katero je predvidena podrobna tržna raziskava

za potrebe upravičenih odjemalcev električne energije, morda pa tudi razpis za predizbiro dobaviteljev. Kot so poudarili, je v vsakem primeru cilj in namen projekta povečati konkurenco na slovenskem trgu z električno energijo, kar bo v korist vseh odjemalcev in dolgoročno tudi v korist dobaviteljev. Posebej so opozorili, da je treba čim prej sprejeti podrobna pravila in pogoje delovanja trga v letu 2003, za kar nosi odgovornost državna uprava. Nadalje bo na podlagi izkušenj pri nas in v Evropski uniji potrebno nadaljnje prilagajanje predpisov in organiziranosti za boljše delovanje trga. V zvezi s tem so odjemalci vladi predlagali, da zlasti zagotovijo možnost vstopa na trg novim ponudnikom električne energije, z odstranjevanjem prednosti dosedanjih ponudnikov. Poleg drugih izboljšav predlog direktive EU zahteva tudi popolno pravno ločitev izvajalcev (javne službe) distribucije in upravljanja omrežja ter tržnih dejavnosti oskrbe z energijo. Izjema so lahko distribucijska podjetja z do

100 tisoč odjemalci, pri katerih pravno-organizacijska delitev med trgovske in javno storitvene dejavnosti ni obvezna.

Glede manjkajočega predpisa o splošnih pogojih za dobavo električne energije so odjemalci opozorili, da je pomanjkljivo obdelano vprašanje kakovosti oskrbe z električno energijo. Poleg tega ni sprejemljivo podaljševanje roka za ukinitve priključnine, ki je bila doslej izdaten vir sredstev še zlasti za distribucijska podjetja. Vsi stroški za razvoj omrežja naj se takoj vključijo v omrežnino, ker se sicer ponovno odpirajo vprašanja sovlaganj odjemalcev v omrežja, kar bi se moralo izkazati kot solastništvo.

Vprašanje kakovosti oskrbe z električno energijo (prekinitev dobave, odstopanja napetosti in druge motnje) po mnenju odjemalcev sedaj v predpisih ni ustrezno obdelano. Predlagani standardi kakovosti so nižji od sedanjega stanja, kar glede na vse višjo zahtevnost pri odjemalcih ni smiselno; po drugi strani pa ni enotnega in javnega pregleda dejanskega stanja kakovosti oskrbe. V zvezi s tem so odjemalci predlagali, da naj Agencija za energijo prevzame večjo vlogo na tem področju. Pričakujejo pa tudi, da bo agencija postala bolj aktivna in odzivna tudi na področjih, kjer je že pristojna.

Glede dodeljevanja čezmejnih zmogljivosti in izravnavanja odstopanj pa odjemalci predlagajo, da se uporabijo rešitve, znane v Evropi in svetu. V prvem koraku naj bodo izbrani postopki čim manj zahtevni, še zlasti glede izravnavanja odstopanj, ki je doslej (in tudi letos) uspešno delovalo, stroški pa so bili relativno majhni. Ni sprejemljivo, da bi neurejenost na teh področjih ovirala vstopanje novih konkurenčnih ponudnikov na trg z električno energijo. Zato odjemalci predlagajo, da jih pristojni organi, še zlasti Agencija za energijo, vključijo v reševanje omenjenih vprašanj.

DRŽAVA JE POSKRBELO SKORAJ ZA VSE

Državni sekretar za energetiko **mag. Djordje Žebeljan** je zagotovil, da so skoraj vsi akti za delovanje odprtega trga sprejeti. V sprejemanju so še splošni dobavni pogoji, ki naj bi bili sprejeti decembra in naj bi začeli veljati januarja 2003. Podjetja elektro-

gospodarstva so ves čas dejavno sodelovala pri pripravi omenjenega akta. Njegova zadnja verzija je bila dana vsem podjetjem v presojo v začetku oktobra. Drug dokument, ki je v končni izdelavi, je Nacionalni energetski program, ki bo podal smernice razvoja slovenske energetike. Kot meni državni sekretar, je to strateški dokument, ki bo podal smernice razvoja slovenske energetike, po drugi strani pa je to dokument promocijske narave, ki bo potencialnim investitorjem pomagal ovrednotiti priložnosti in tveganja na področju energetike v Sloveniji. Energetiki so ministru obljubili, da bo dokument izdelan do decembra in šel januarja v usklajevanje v vladno proceduro ter februarja v sprejem v državni zbor.

Nerešen problem naslednjih investicij državni sekretar pojasnjuje z dejstvom, da so bile tovrstne investicije v marsikateri državi izhod za ohranjanje prejšnjega stanja. Tako naj bi omogočale zvezen prehod iz naložbene filozofije, ki je temeljila na monopolnem obvladovanju trga in na minimalnem tveganju, v novo filozofijo za okolje, kjer pa je obseg poslovnih tveganj bistveno večji. Na Uradu za energetiko je pripravljen osnutek programa naslednjih investicij. Bolj kot sam program sta večjega pomena vira za poplačilo naslednjih naložb. Po energetskem zakonu so to kupnine elektrogospodarskih podjetij, po drugi strani pa pribitek na ceno za uporabo omrežja. Oba mehanizma imata svoje pozitivne in negativne lastnosti tako z gospodarskega kot političnega zornega kota.

»Značilno za naše investicije je, da so temeljile na dveh predpostavkah, ki ne veljata več. Domnevali so, da bomo živeli v skupni državi in da bomo samozadostni pri oskrbi brez možnosti trgovanja s sosednjimi trgi. Doslej so naša podjetja prijavila nasedle investicije, narejen je tudi osnutek njihovega realnega vrednotenja,« je povedal državni sekretar. Prijavljene nasedle naložbe bo treba tudi dopolniti z dokazili, da so podjetja sama naredila vse, kar je v njihovi moči za čim cenejše tekoče poslovanje. Ker je vir financiranja naslednjih naložb prodaja energetskih podjetij in podjetij, ki so v njihovi lasti (na primer Talum), se bodo nasedle investicije, predvsem odplačevanje njihovih kreditov, pokrivalo postopno, kot se bo prodajalo premoženje. Vendar pa

podjetja ne bodo mogla računati na seštevek ugodnosti. Tako na primer TE-TOL in TET, ki sta prijavili nasedle naložbe, že dobivata s pribitka na omrežnino prednostno dispečiranje in s tem pokrito priznano ceno. Če bosta ti dve podjetji dobili denar za nasedle naložbe, bosta dobili manj pokritih stroškov iz omrežnine.

Pri določitvi cen za različne vrste odjemalcev je treba upoštevati ne samo dejstvo, koliko nas odjemalec pri oskrbi stane, temveč tudi, koliko je odjemalec pripravljen za oskrbo plačati. Tudi pri nas razmišljamo, da bi – dokler ostane trg odprt v dosedanjem obsegu – naredili model za tarifne odjemalce, ki bi samodejno upošteval spremembe cene za uporabo omrežja in povprečno nabavno ceno električne energije.

O nerešenem statusu NEK pa državni sekretar meni, da nam dejstvo, da od leta 1998 dalje nimamo odločitve o NEK, povzroča samo dodatne stroške. Katera koli odločitev bi pomenila pocenitev. Kljub temu državni sekretar zagotavlja, da bodo poskrbeli, da bo NEK imela prodano vso svojo proizvodnjo, kako, pa še ni določeno.

Glede na to, da je bilo enoletno pripravljeno obdobje za odprtje trga, ki gre počasi h koncu, nas je zanimalo, če se predvidevajo kakšne modifikacije odpiranja. Državni sekretar nam je na to vprašanje odgovoril z dejstvi. »Sedaj je v Sloveniji približno devet tisoč upravičenih, med njimi pet neposrednih odjemalcev. Vseh devet tisoč upravičenih odjemalcev bo poleg neposrednih, ki so imeli možnost uvoza že letos, od novega leta lahko kupovalo vsepovsod, upoštevajoč tehnične omejitve in veljavni pravni okvir. Distribucijska podjetja in Holding Slovenske elektrarne se bodo morali potruditi, da bodo ostali dobavitelji svojim dosedanjim upravičenim odjemalcem. Čar odprtega trga je, da imaš možnost izbire, hkrati pa si sam odgovoren za ceno, po kateri boš oskrbovan. Država kot večinski lastnik v podjetjih elektrogospodarstva se z odprtjem trga umika iz neposrednega vmešavanja v upravljanje podjetij v njihovo nadziranje, in sicer po nadzornih svetih in skupščinah družbenikov. Upam, da so se podjetja do sedaj usposobila, se naučila, kako se pogaja s kupci, in ugotovila, kakšne so zahteve kupcev do dobaviteljev. Distribucijska podjetja

POTI NAZAJ NI

Še dva meseca in okrog 9000 upravičenih odjemalcev s priključno močjo več kot 41 kV bo lahko samo kupovalo električno energijo širom po Evropi čim ceneje. Registriranih trgovcev je dovolj in te želje bodo lahko uresničili, le če bodo daljnovidne zmožnosti to dovoljevale.

Država, ki je veliko večinski lastnik vseh podjetij elektrogospodarstva, je menda poskrbela za vse akterje na odprtem trgu, da pa vendarle vse ni v njeni pristojnosti. NEP kot strateški dokument naj bi šel v vladno proceduro januarja, ko bo trg že odprt. To je eden od dokumentov, ki bi ga morali imeti pred odpiranjem, in država je bila pristojna zanj. Iz energetske strategije države bi bilo razvidno, koliko bomo trg odprli, kako bomo zaščitili domačo proizvodnjo in kaj to pomeni za naše narodno gospodarstvo.

Drug državni spodrsrljaj je pravna izvedba združevanja podjetij v Holding Slovenske elektrarne. V času, ko se je treba pripraviti na konkurenco iz Evrope, je zgubljanje časa s tem, kateri pravni strokovnjaki imajo prav, odveč. Saj pri nas z odpiranjem trga ne odkrivamo Amerike. Če so v tujini uspešni koncerni proizvajalcev in distributerjev električne energije, zakaj pri nas ni bil narejen tak poskus? Če je Nemčija zaščitila svoj trg in s tem nacionalno gospodarstvo, zakaj mi tega ne znamo? Upamo lahko samo, da z odprodajo distribucije, za katero vlada med tujci veliko zanimanje, država zavlačuje, ker natančno ne ve, kaj bi. Bolje tako, kakor prenačla odločitev. Hvale vredno je priznanje, da nejasen status NE Krško povzroča samo dodatne stroške. Kdo je tu odgovoren za rešitev in pozicijo NEK na trgu, kakršna ji gre?

Nihče ne oporeka poletni misli ministra Janeza Kopača, da poti nazaj ni. Nihče ne oporeka temu, da ni bilo nič storjeno za popolno odpiranje trga z električno energijo. Bilo je, precej, največ v zadnjem času, in to največ na pravno formalnem urejanju trga. Simulacije trga, ki jo je želel HSE, ni bilo. Pravne izkušnje, ki jih je deležen holding s strani Dravskih elektrarn, so vredne premisleka, kaj pomeni pravni akt in kaj je realno življenje in poslovanje. Odprti elektro trg je vse to, in ni enkratna odločitev, temveč dolgoročna pot, vredna temeljitega premisleka in preudarnih odločitev.

MINKA SKUBIC

so 20 do 30 let komunicirala z istimi strankami, kar naj bi bilo dobro izhodišče, da jih bodo znali obdržati. Imamo deset odjemalcev, ki porabijo tretjino električne energije, tretjino porabi nadaljnjih devet tisoč odjemalcev in preostalo tretjino 790.000 tarifnih odjemalcev, ki nimajo možnosti izbire, in so distribucijska podjetja odgovorna za njihovo oskrbo. Če prve tretjine in sto največjih iz druge tretjine sedanji dobavitelji ne bodo znali postreči »a la carte«, je z vidika tržnega deleža zelo slabo zanje. Zato lahko rečem, da je z vidika trga država poskrbela (skoraj) za vse. »Skoraj« se bo merilo glede na rezultate, ki jih bo prinesel trg z električno energijo – zanesljivost oskrbe, optimizacija stroškov poslovanja elektro podjetij, povečanje palete ponudbe, primerljivost cen s sosednjimi trgi, zadovoljnost odjemalcev.«

Se pa državni sekretar sprašuje, ali je država odgovorna za izobraževanje o odpiranju trga, podjetniško kulturo v elektroenergetskem sektorju skladno z novo nastalimi razmerami, ali je država poskrbela, da gospodarstvo ve, kaj je trajnostni razvoj s področja energetike in da padec cen na kratek rok lahko ogrozi zanesljivost oskrbe na dolgi rok. Hkrati pa upa, da odpiranje trga razumejo tudi manjšinski lastniki elektro podjetij, ki jih je tudi treba upoštevati.

»Imamo razvito omrežje, večjo proizvodnjo, kakor jo potrebujemo, plačilno disciplino, sedaj lahko uvedemo samo še možnost izbire. Uspešnost in prosperiteta menedžerjev v panogi bi morala biti v celoti premo sorazmerna z uspešnostjo podjetja na dolgi rok (oskrbujem, torej sem). Vodstvu se dajo proste roke, hkrati pa se zahtevajo rezultati. Tako imajo vsi, ne glede na leta, možnost, da se izkažejo. Želja po svobodi je tako povezana z doseganjem ciljev,« je še povedal Djordje Žebeljan.

UGODEN VPLIV PREDEVSEM ZA UPRAVIČENE ODJEMALCE

Kot je pojasnil **prof. dr. Jože Koprivnikar**, direktor Agencije za energijo RS, delovanje mednarodnega trga pomeni izboljšanje tržnih razmer in bo imelo ugoden vpliv predvsem za upravičene odjemalce. Ti se čedalje bolj zavedajo svojega novega polo-

žaja, intenzivneje se pogajajo za ceno in druge pogoje. Ta pritisk občutijo zlasti distribucijska podjetja. Mednarodno odprtje trga z električno energijo pomeni možnost za vse, ki trgujejo z električno energijo v Sloveniji, da bodo lahko svoje delovanje razširili v mednarodni prostor. Slovenski upravičeni odjemalci bodo imeli možnost nakupa pri tujih dobaviteljih, ki je do sedaj niso imeli. S tem bo na ponudbeni strani večja konkurenca. Za trgovce, posrednike in zastopnike to pomeni večje možnosti prodora na trg, za slovenske proizvajalce električne energije pa bo mednarodna konkurenca pomenila večji pritisk oziroma potrebo po tržnem obnašanju, hkrati pa bodo imeli boljše možnosti za mednarodno trgovanje kot doslej. Kljub temu analitiki v letu 2003 ne napovedujejo pomembnejšega znižanja cen električne energije, zlasti ne za tarifne odjemalce.

Po izkušnjah iz drugih držav se z odpiranjem trga pojavijo tudi novi udeleženci, zlasti trgovci, tržni zastopniki in posredniki. Te zanimajo predvsem možnosti za trgovanje v državi kot tudi čezmejno trgovanje z elektriko. Poleg sedanjih udeležencev trga v Sloveniji tudi oni željno pričakujejo pravila, ki bodo to problematiko uredila. Zmogljivosti čezmejnih vodov so omejene, povečanja zmogljivosti pa kratkoročno brez gradnje novih daljnovodov ne moremo pričakovati, saj bi to lahko storili le na račun poslabšanja zanesljivosti obratovanja slovenskega elektroenergetskega sistema. Zato vsi zainteresirani ne bodo mogli uvoziti električne energije iz tujine. Omejitve so znane, pravila, ki bodo v kratkem objavljena, pa naj bi vsem zainteresiranim omogočila vsaj enakopravno kandidiranje za čezmejno prenosne zmogljivosti. V Sloveniji je za dostop do prostih zmogljivosti čezmejnih vodov pristojen Eles, ki mora pravočasno objaviti tudi pravila za dodeljevanje. Ta pravila vsebujejo tudi kriterije dodeljevanja, za katera mora dati soglasje Agencija za energijo RS. Na področju regulative Agencija pričakuje nadaljevanje dobrega sodelovanja zainteresiranih udeležencev na trgu, predvsem seveda izvajalcev gospodarskih javnih služb (GJS). Slednji so bili že letos povabljeni k sodelovanju v posvetovalnem procesu o cenah za uporabo omrežij oziroma o regulativnem okviru, zasnovanem na

načelu ekonomske učinkovitosti. Regulativni okvir sestavljajo pravila za spodbujanje ekonomske učinkovitosti izvajalcev GJS. Cene za uporabo elektroenergetskih omrežij so rezultat teh pravil. Pravila se v regulativnem obdobju (predvidoma naslednja tri leta) ne spreminjajo. Novi pravilnik o cenah za uporabo omrežij in kriterijih za upravičenost stroškov bo povzel pravila in kriterije, ki so rezultat izpeljanega posvetovalnega procesa.

HSE PRIČAKOVAL SIMULACIJO TRGA

V HSE pričakujejo odprtje trga, vendar, da bodo lahko vsi upravičeni odjemalci sami izbirali dobavitelja tako doma kot v tujini. Ker se zavedajo, da bo to bistveno vplivalo na pogoje poslovanja, so že pred poletjem pritiskali na resorno ministristvo, da se sprejmejo vsi pravilniki in naredijo ustrezne simulacije, ki bodo pokazale, kaj odpiranje pomeni za udeležence trga. S slednjim niso uspeli, zato so si sami pripravili simulacije dogajanj na slovenskem trgu v letu 2002.

Kot pravi **dr. Tomaž Štokelj**, izvršni direktor sektorja za trženje v Holdingu Slovenske elektrarne, kažejo izkušnje iz drugih evropskih držav, ki so odpirale trg, da je eno govoriti o odpiranju trga, drugo pa ga je popolnoma odpreti. V Nemčiji so tuji dobavitelji kar nekaj časa poskušali oskrbovati nemške končne porabnike, pa jim ni uspelo. Proizvodna podjetja imajo v lasti distribucije in te kupujejo električno energijo od svojih proizvodnih podjetij, po ceni, ki pokriva celotne stroške proizvodnje. Presežke pa prodajajo proizvodna podjetja na trgu po ceni, ki pokriva le variabilne stroške. Podobno je na Češkem, tudi v Avstriji se povezujeta proizvodnja in distribucija, v Italiji trg ne deluje, Francija ima zaprt trg, Švica še nima sprejete zakonodaje o odpiranju trga. Po Štokeljem poznavanju evropskih energetskih trgov imajo pravi trg le Skandinavci, ki pa na slovenske razmere nimajo vpliva. Vsi drugi imajo vsaj delno reguliranega, kar omogoča preživetje vsem akterjem na njem.

Naši akterji so začeli sestanke o odpiranju trga julija, se usklajevali avgusta. Rezultat sestankovanj je sprejeti pravilnik o odstopanjih. »Odprt pa

ostaja problem uvoza in izvoza električne energije in način razdelitve zmogljivosti na meji. Teoretično lahko uvažamo več kot polovico naših zmogljivosti. Drugo pa je, koliko lastne proizvodnje potrebujemo za obratovanje sistema in systemske rezerve. Ker TE Šoštanj zagotavlja velik del sekundarne regulacije ter daje podporo 400 kV omrežju, mora obratovati, pa čeprav njena cena ni konkurenčna ceni uvožene električne energije. V nasprotnem primeru ni sistema, ni porabe in seveda tudi uvoza ne. Po drugi strani bi nekontrolirani uvoz povzročil našim proizvajalcem električne energije kar precej milijard izgub, služili pa bi tuji trgovci,« meni dr. Štokelj in nadaljuje, da tak uvoz ne pomeni bistveno nižje cene, kot je pri nas. Tudi za uvoz avstrijskih 50 odstotkov zmogljivosti je na meji predvidena dražba in na njej bodo nastopali vsi večji evropski trgovci in po predvidevanjih dobili vsak le manjši delež. Zato bodo poskušali tako nabavljeno električno energijo prodati po najvišji možni ceni. Ker bo povpraševanje po uvoženi električni energiji bistveno presegalo možnosti uvoza, bo cena tako uvožene električne energije praktično enaka ceni električne energije, proizvedene v Sloveniji. »

Z možnostmi odpiranja trga se je ukvarjala tudi analiza konkurenčnosti, ki je bila narejena pred delnim odprtjem trga. Kot vsaka analiza je tudi ta temeljila na določenih predpostavkah. Kot ugotavljajo na HSE, se del pomembnih predpostavk ni uresničil. Rešene niso nasedle investicije. Družbe HSE so prijavile več kot za 60 milijard tolarjev nasedlih investicij, kar bi ob spremenljivi dinamiki po letih za naslednje leto pomenilo 12 milijard tolarjev. Nadaljnja predpostavka pred odpiranjem je bila, da bomo prodali 2800 GWh iz TE Šoštanj z dolgoročnimi pogodba-mi tarifnim odjemalcem. Cena za te količine naj bi bila za petino višja od cene, ki jo omogočajo sedanje cene tarifnih odjemalcev. Tretja predpostavka, na podlagi katere je bila narejena analiza konkurenčnosti, je prevzem polovice električne energije, proizvedene v NE Krško s strani hrvaškega kupca – HEP-a. Prevzem celotne proizvodnje z naše strani vpliva tako količinsko kot finančno na raz-zmere na slovenskem energetskem trgu.

»Nepremišljen in neurejen način odpiranja trga, kakršnega ne poznajo nikjer v Evropi, ima lahko usodne posledice za slovenske proizvajalce. Ker pa je HSE tisti subjekt, ki uravnava trg v Sloveniji, bi se to poznalo tudi na finančnem poslovanju holdinga,« opozarja sogovornik, ki upa, da bodo v naslednjih dveh tednih bolj jasna pravila, kako bo potekalo poslovanje naslednje leto. Dokler niso znane razmere glede uvoza in izvoza, ni moč narediti slike poslovanja za leto 2003 in tudi ne sklepati pogodb za naslednje leto. Lani so bila pogajanja glede izvoza sklenjena konec oktobra. V HSE upajo, da bodo kljub vsemu lahko večino pogodb za dobavo električne energije v letu 2003 sklenili do konca novembra.

NAJPOMEMBNEJŠE AKTE IMAMO

Na podlagi energetskega zakona in skladno z uredbo je bil za sistemska navodila v zvezi z delovanjem trga električne energije pristojen Eles. Kot pravi **Milan Jevšenak**, direktor Elesovega Upravljalca prenosnega omrežja (UPO), so doslej pripravili vse krovne dokumente, v pripravi pa imajo še nekaj pravilnikov. Poleg Elesa pri tem sodelujeta še Borzen in Agencija za energijo. Agencija določi pogoje za delovanje trga, kontrolo stopnje odprtosti. Naloga Elesa pa je, da kot upravljalec prenosnega omrežja omogoči uresničevanje teh dejavnosti, kar mora biti urejeno s pravilniki.

»Med zadnjimi tovrstnimi pravilniki je bil pravilnik o odstopanjih, sprejet 1. oktobra. Ta je plod dela vseh elektrarn v sistemu in je po letu in pol dela na njem najboljši kompromis, ki omogoča svobodno oblikovanje elektroenergetskega trga. Vsak se lahko druží v svojo bilančno skupino in najde svojega dobavitelja,« meni Milan Jevšenak in nadaljuje z naštevanjem izdelanih pravilnikov. Oktobra je bil sprejet tudi pravilnik o dodeljevanju prekomernih zmogljivosti v območju sistemskih rezerv. Ta omogoča prekomerno trgovanje v prostih zmogljivostih, ki jih imajo normalno na razpolago operaterji sistema in niso na razpolago za trg električne energije. S sprejetjem tega pravilnika je omogočena boljša izkoriščenost naših proizvodnih zmogljivosti, povečala pa se je tudi prednost, ki jo ponuja italijanski trg.

V zaključni redakciji je še pravilnik o dodeljevanju prenosnih zmogljivosti za leto 2003. Kot pravi sogovornik, so bila izhodišča za ta pravilnik pripravljena in usklajena na sestanku predstavnikov MOPE, Agencije za energijo, Borzena in Eles. Kriteriji so bili postavljeni po sedaj veljavni zakonodaji glede na odpiranje trga s 1. januarjem 2003. So kar se da nediskriminatorni za vse udeležence na elektroenergetskem trgu in so transparentni, kar je za delovanje odprtega trga eden od zavezujočih pogojev. »Pojavljajo se problemi delitve kriterijev, ki smo jih uskladili. Ti kriteriji pa morajo enakopravno obravnavati vse udeležence, česar pa v dosedanjem sistemu ni bilo. Težave nastajajo, ker vsak gleda omenjene kriterije s svojimi očmi: proizvodnja po svoje in skuša omejevati uvoz, distribucija pa se zavzema za popolno odprtje trga. Tu je vloga regulatorja, da najde pravo razmerje.«

Kot zagotavlja Milan Jevšenak, so bili sredi oktobra vsi akti, ki so nujno potrebni za popolno odprtje trga in za katere je pristojen Eles, pripravljene. Vrsta in število aktov, ki jih bo treba še pripraviti, sta odvisna od tega, koliko bo trg deloval in koliko bo odprt ter koliko bo regulirano delovanje reguliranega dela elektroenergetskega sistema v razmerah odprtega trga.

Vsi sprejeti dokumenti, ki jih objavlja Eles kot upravljalec prenosnega omrežja, in tudi drugi podatki o delovanju elektroenergetskega omrežja in sistema so sproti objavljeni na spletni strani www@tso.eles.si. Podatki so objavljeni skladno z zahtevo energetskega zakona in pravila, ki veljajo za članice ETSO, Evropskega združenja operaterjev omrežij.

KLJUČNEGA POMENA JE USMERITEV H KUPCEM

Mag. Gregor Božič, izvršni direktor Elektro Ljubljana, meni, da se slovenski trg z električno energijo sicer že razvija, velike razlike so vidne zlasti v primerjavi s sistemom izpred dveh let, toda podjetja vseh tržnih priložnosti vendarle ne bodo mogla v celoti izrabiti, dokler država ne bo odpravila sistemskih pomanjkljivosti.

Podjetja, ki bodo 1. januarja prihodnje leto začela sodelovati na dereguliranem trgu z električno energijo, ča-

kajo po besedah mag. Božiča poslovne priložnosti, pa tudi številne pasti. Elektro Ljubljana je že analiziralo razmere na trgu pri bližnjih sosedah – Avstriji, Italiji in Hrvaški, za letos pa je tudi sklenilo nakupne pogodbe z nuklearko v Krškem za potrebe pasovne energije in s HSE za potrebe pasovne in vršne energije. S posameznimi trgovalnimi posli je, kot je poudaril mag. Božič, izrabilo razlike v cenah na različnih trgih.

Sicer pa čakajo podjetje na nakupni strani tudi številna tveganja, ki jih bo moralo obvladati, zlasti na področju oblikovanja kratkoročnih in dolgoročnih cen. Slednje se sicer zelo malo spreminjajo, saj so vezane na terminske pogodbe, prve pa so zelo spremenljive in tudi bistveno nižje od prvih – po izkušnjah iz drugih trgov za približno 20 do 30 odstotkov. Toda z novimi tržnimi razmerami se bodo tudi te po predvidevanju mag. Božiča približale dolgoročnim cenam. Poleg tega so tu še količinska tveganja, kjer bo igral ključno vlogo pred kratkim sprejeti pravilnik o obračunu nedovoljenih odstopanj, ki je vezan na porabo in proizvodnjo električne energije. Obenem Božič poudarja še pomanjkanje prenosnih zmogljivosti za uvoz električne energije, slabo likvidnost trga, kreditno tveganje, morebitne človeške napake na področju notranjega nadzora ter tveganja, ki se bodo pojavljala zaradi nenehnega spreminjanja pravil igre. Po drugi strani pa se Elektro Ljubljana zaveda tudi številnih prednosti, ki jih bo imelo v novih tržnih razmerah. To je predvsem velik obseg prodaje, zato podjetje veliko pozornosti namenja predvsem ugotavljanju potreb kupcev in analizi njihovih urnih dinamik odjema ter poskuša predvideti povpraševanje ter oblikovati ceno glede na delež stroškov. Prav zato se je lotilo razpisa za nabavo sistema za obvladovanje tveganj, obenem pa poskuša kupcem svetovati, kako lahko sami znižajo stroške. A vendarle je najbolj stimulativna ustrezna cenovna politika – leta 2004 namerava podjetje po napovedih mag. Božiča oblikovati optimalno urno ponudbo. Cenik bo vseboval več različnih postavk – prva bo tako imenovana enotna cena, ki bo veljala predvsem za administracijo in storitve, torej za kupce, ki nimajo urnih meritev, druga bo tarifna cena, ki bo podobna sedanjemu tarifnemu sistemu, pri ka-

Foto Dušan Jez

terem kupec nima urnih meritev, a lahko kljub temu vpliva na stroške, tretja pa bo produktna cena, na katero bodo lahko porabniki vplivali z urnim odjemom in bodo tako dobili priložnost, da znižajo stroške. Slednji cenik bo oblikovan posebej za pasovno, dnevno in nočno energijo, temu pa nameravajo pri Elektru Ljubljana dodati še cenike za urno raven, za delovnike in za porabo ob koncu tedna. Poleg omenjenih možnosti bodo kupci dobili še možnost nakupa terminskih standardiziranih produktov v tujini, s čimer bodo lahko kupili energijo vnaprej – denimo, za leto ali dve, vendar bo to za zdaj še težko zagotoviti, saj ni dovolj prenosnih zmogljivosti na voljo. Kot zadnji dve

možnosti omenja naš sogovornik še nakup energije prek borze, pri čemer bodo morali sprejeti tudi del cenovnega tveganja, ter vključitev v bilančno podskupino Elektro Ljubljana. Velika konkurenčna prednost podjetja je, kot je poudaril mag. Božič, tudi dejstvo, da ni obremenjeno z lastno ceno proizvodnje, kar pomeni, da bo lahko izrabilo vse tržne možnosti, vendar mora zato razviti še sistem trgovanja ter se povezati s tujimi partnerji. To je deloma že uresničilo, saj že sodeluje s številnimi podjetji, usklajuje pa se še z regulatorji sosednjih trgov. Obenem se zaveda, da je ključ do uspeha predvsem vlaganje v znanje in razvoj informacijske tehnologije. Uspešno trgovanje z

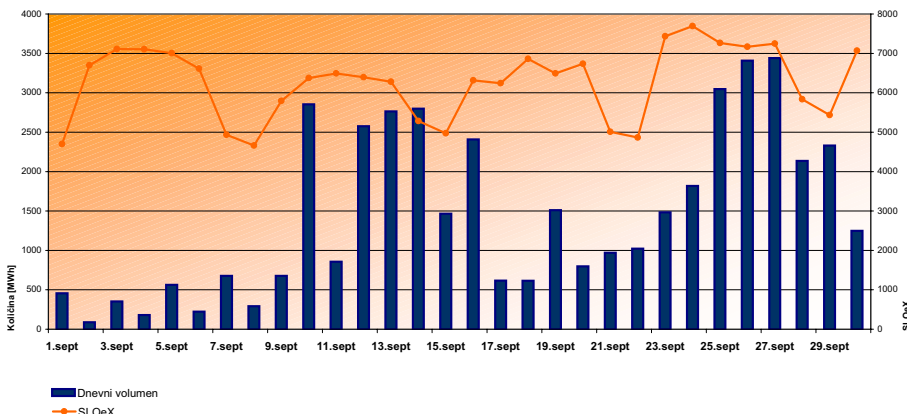
električno energijo je vendarle odvisno predvsem od dejavnosti in inovativnosti posameznih podjetij, predvsem pa od ozaveščenosti in obveščenosti kupcev. Koliko vedo slednji o novih gibanjih, se je izkazalo že lani, ko so tista podjetja, ki so tvegala več, dosegla tudi nižjo ceno električne energije, je poudaril mag. Božič.

**MIRO JAKOMIN,
MINKA SKUBIC,
SIMONA BANDUR**

ORGANIZIRANI TRG Z ELEKTRIČNO ENERGIJO

Septembra je bilo na organiziranem trgu ponovno zaznati večjo dejavnost udeležencev trgovanja, ki je posledica tudi povečanih potreb po električni energiji v primerjavi s prejšnjim mesecem. Večja dejavnost udeležencev se je odrazila v povečanih količinah trgovanja na organiziranem trgu, ki je septembra znašala 43.670 MWh, kar je za 114 odstotkov več kakor avgusta. V primerjavi s celotnim odjemom električne energije v Sloveniji je delež organiziranega trga sestavljal približno 5 odstotkov. Povprečni dnevni delež trgovanja z električno energijo je znašal 1.456 MWh, povprečni indeks cen električne energije na organiziranem trgu (SLOeX) se je v primerjavi s prejšnjim mesecem zvišal za 12 odstotkov in dosegel vrednost 6.269.

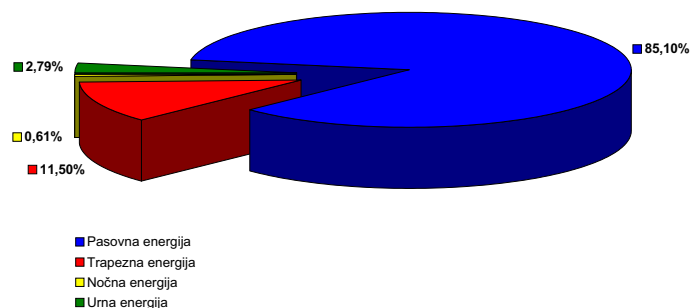
SKUPNI PROMET IN VREDNOST SLOeX NA ORGANIZIRANEM TRGU V MESECU SEPTEMBRU 2002

NAJVEČJI DELEŽ PRI PASOVNI ENERGIJI

Septembra se je tako kot v poletnih mesecih največ trgovalo s produktoma pasovne in trapezne energije, medtem ko sta se deleža trgovanja s produkti nočne in urne energije še zmanjšala. Delež trgovanja s pasovno energijo se je v primerjavi z avgustovskim deležem trgovanja zelo povečal, to je za 113 odstotkov, medtem ko se je delež trapezne energije zmanjšal kar za 47 odstotkov. Povprečna dnevna količina trgovanja s pasovno energijo je znašala 706 MWh, s trapezno energijo 95 MWh, z nočno energijo 5 MWh in s produkti urne energije skupaj 23 MWh. Povprečne cene produktov trgovanja po sprotnem načinu so bile: za pasovno energijo 6.130 tolarjev/MWh, za trapezno energijo 8.160 tolarjev/MWh in za ceno nočne energije 4.031 tolarjev/MWh. Vse povprečne dnevne cene posameznih produktov so se v primerjavi s preteklim mesecem zvišale, največ cena pasovne energije, in sicer kar za 17 odstotkov, najmanj pa cena produkta nočne energije. Kljub precejšnjemu zvišanju cene produkta pasovne energije pa to ni vplivalo na manjše zanimanje po tem produktu, temveč je bilo ravno za ta produkt največ trgovanja.

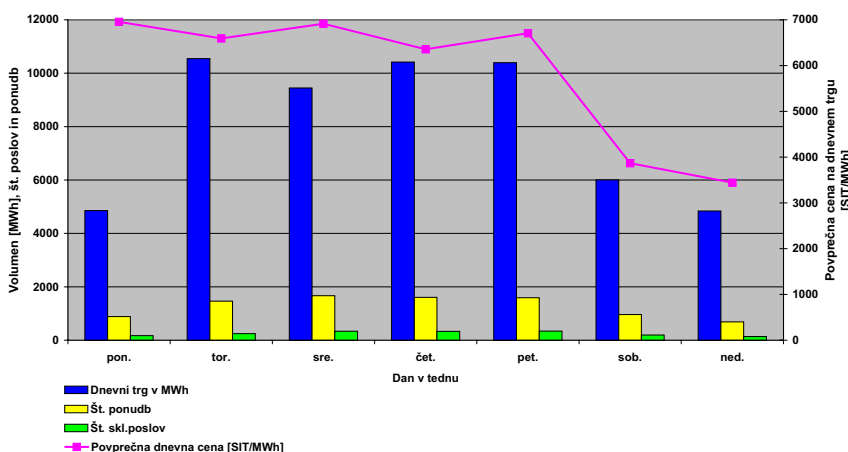
DELEŽ TRGOVANJA S STANDARDIZIRANIMI PRODUKTI V MESECU SEPTEMBRU 2002

ANALIZA DEJAVNOSTI UDELEŽENCEV TRGOVANJA

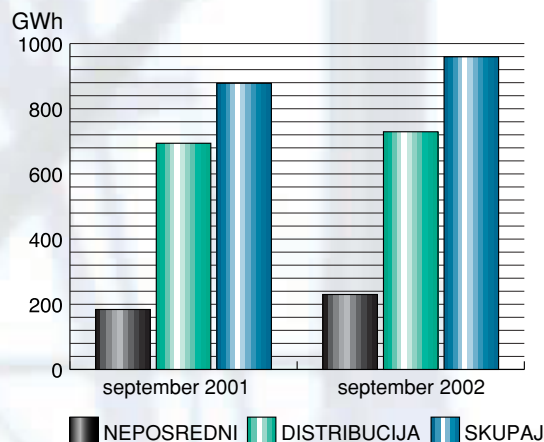
Pregled dejavnosti udeležencev trgovanja na dnevnem trgu glede na posamezni dan trgovanja v tednu za obdobje od 1. avgusta do 16. oktobra letos je pokazal, da so udeleženci trgovanja na dnevnem trgu najbolj dejavni od ponedeljka do četrta, v petek pa se njihova dejavnost precej zmanjša. Analiza dejavnosti udeležencev trgovanja je bila narejena na podlagi primerjave skupne količine trgovanja na dnevnem trgu, dosežene tehtane povprečne cene sklenjenih poslov na dnevnem trgu, števila podanih ponudb in števila sklenjenih poslov. Rezultate lahko pripišemo dejstvu, da od ponedeljka do četrta običajno poteka trgovanje samo za naslednji dan, medtem ko v petek poteka trgovanje kar za tri dni vnaprej. To je možen vzrok, da je skupna količina trgovanja v ponedeljek podobna skupni količini trgovanja čez konec tedna. Za ponedeljek je treba predvideti potrebe za tri dni vnaprej in to je tudi možen vzrok za manjšo dejavnost udeležencev, ki težje predvidijo svoje potrebe za tri dni vnaprej.

PRIMERJAVA TRGOVANJA PO POSAMEZNIH DNEVIH OD 1. 8. 2002 DO 16. 10. 2002

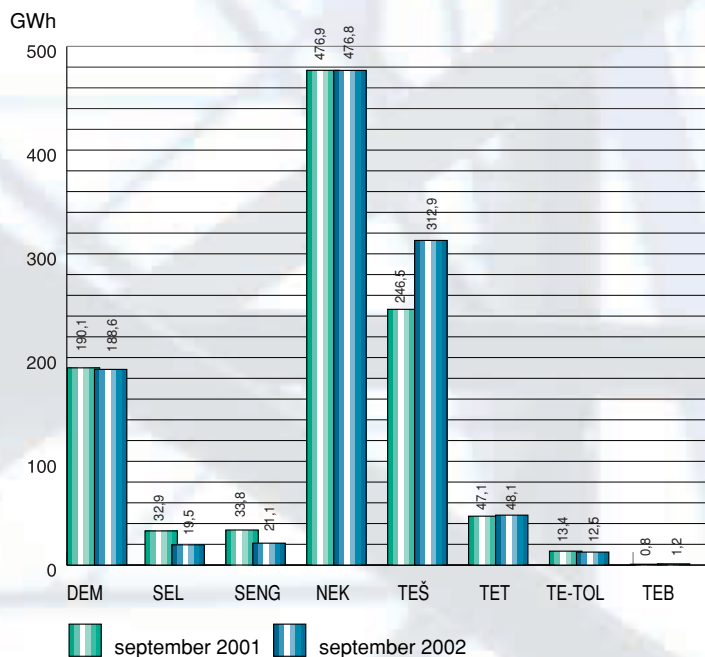
POVPRAŠEVANJE PO ELEKTRIKI ŠE VEDNO NARAŠČA

Septembra so odjemalci iz prenosnega omrežja prevzeli 959,4 milijona kilovatnih ur električne energije, kar je bilo za 81,3 milijona oziroma kar za 9,3 odstotka več kot isti mesec lani. Septembrska poraba je bila tudi za 2,7 odstotka višja od načrtovane z elektroenergetsko bilanco, pri čemer so bila velika odstopanja še zlasti pri distribucijskih podjetjih. Ti so s prevzetimi 729,4 milijona kilovatnih ur lanske primerjalno porabo presegli za dobrih pet odstotkov, dejanski rezultati pa so za več kot štiri odstotke presegli tudi bilančne napovedi. Med velikimi odjemalci ostaja po porabi v ospredju tovarna aluminija Talum, ki je zaradi spomladi povečanih proizvodnih zmogljivosti, septembra iz prenosnega omrežja prevzela kar 142,7 milijona kilovatnih ur električne energije oziroma za skoraj polovico več kot isti mesec lani.

TERMoeLEKTRARNE REŠUJEJO OSKRBO

kljub jesenskemu deževju in posledično polnejšim koritom rek slovenske hidroelektrarne še vedno ne dosegajo lanskih proizvodnih rezultatov, saj so se jim septembra še najbolj približale Dravske elektrarne, medtem ko je bila proizvodnja na Savi in Soči precej manjša. Tako smo iz hidroelektrarn deveti letošnji mesec pridobili 229,2 milijona kilovatnih ur, kar je bilo za 27,6 milijona oziroma za dobro desetino manj kot v istem času lani. Po zaslugi jedrske elektrarne Krško in drugih termoelektrarn pa so bili skupni proizvodni rezultati vendarle boljši od lanskih, saj nam je septembra iz domačih virov uspelo zagotoviti milijardo 80,7 milijona kilovatnih ur električne energije. Tako smo za 3,8 odstotka presegli lanske primerjalne rezultate. Skupna proizvodnja pa je s tem bila tudi za 3,2 odstotka boljša od napovedi, zapisanih v letošnji energetske bilanci.

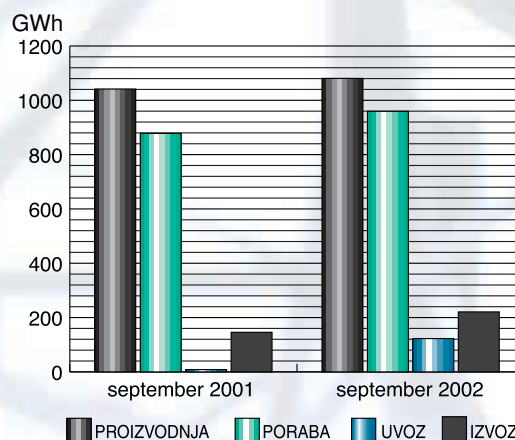

* upoštevana je celotna proizvodnja NEK

* TEB - topla rezerva v sistemu

LETOŠNJA IZJEMNA RAST PORABE

Vse kaže, da bomo letos v Sloveniji imeli izjemno letno rast porabe električne energije, saj se povpraševanje že vse leto stopnjuje, jesenski in zimski meseci pa so že tradicionalno tisti z višjo porabo elektrike. Tako smo do konca septembra v Sloveniji iz prenosnega omrežja prevzeli že 8 milijard 534,5 milijona kilovatnih ur električne energije, kar je bilo za 7,6 odstotka več kot v istem obdobju lani ter tudi za 2,7 odstotka več od bilančnih napovedi za leto 2002. Na drugi strani pa smo zaradi precej okrnjene proizvodnje hidroelektrarn kljub povečani proizvodnji v drugih objektih zaostali tudi za primerjalnimi proizvodnimi rezultati, saj smo v devetih mesecih zagotovili 9 milijard 342,2 milijona kilovatnih ur električne energije oziroma za 1,8 odstotka manj kot v istem času lani. Tako smo za zagotovitev nemotenega obratovanja morali letos praktično podvojiti uvoz, za dobrih deset odstotkov pa je bil manjši tudi izvoz.

AGENCIJA ZA ENERGIJO VLADA SPREJELA POROČILO O DELU AGENCIJE

Po besedah Tomaža Laha, predstavnika službe za odnose z javnostmi pri Agenciji za energijo, je vlada na seji 3. oktobra sprejela poročilo o delu agencije. Poročilo je sestavljeno iz poročila o delu agencije, finančnega poročila in poročila o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2001. Vsebuje pregled dogajanja v elektroenergetskem in plinskem sektorju v lanskem letu, s poudarkom na delovanju trga z električno energijo in pripravah na delno odpiranje trga z zemeljskim plinom v letu 2003. Vlada je ugotovila, da je agencija lani uspešno in pravočasno izvedla vse svoje naloge. Poročilo tematsko zajema tista poglavja energetike, ki so najbolj povezana s procesi liberalizacije in deregulacije, torej področje električne energije in zemeljskega plina. Namen poročila je strokovni javnosti prikazati potek sprememb in stanje procesov uvajanja trga, zato je izdano tudi v tiskani obliki.

MIRO JAKOMIN

HOLDING SLOVENSKE ELEKTRARNE PONUDBA VERBUND AG PREMALO UTEMELJENA

Po sporočilu službe za odnose z javnostmi je nadzorni svet Holdinga Slovenske elektrarne na seji 16. oktobra obravnaval zahtevo avstrijskega elektropodjetja Verbund AG po odkupu 35-odstotnega deleža v podjetju Sava, d.o.o., in dokumentacije za gradnjo verige hidroelektrarn na spodnji Savi, za katero je koncesijsko pogodbo vlada RS julija letos podpisala s HSE. Nadzorni svet HSE meni, da je ponudba družbe Verbund AG tehnično in pravno premalo utemeljena, da bi v njej lahko prepoznal odgovornost družbe HSE, d.o.o. Poslovodstvu HSE je predlagal, da če ugotovi, da je tehnična dokumentacija za gradnjo verige hidroelektrarn na spodnji Savi, ki jo ponuja Verbund AG, primerna in potrebna, začne pogajanja za njen odkup ter za odkup 35-odstotnega deleža Sava, d.o.o. Sicer pa so na seji nadzornega sveta HSE na podlagi mnenj ugle-

dnih pravnih pisarn in pravnikov ugotovili tudi, da ni pravnih temeljev za začasno odredbo, s katero bi Verbund AG zadržal začetek gradnje spodnjeseavske verige hidroelektrarn.

MIRO JAKOMIN

ELES RAZŠIRJENO ZASEDANJE SIST/TC NTF

Na Elesu je 17. oktobra potekalo razširjeno zasedanje SIST/TC NTF s področja standardov napetosti, tokov in frekvenc. Povod za to srečanje je bil prevod štirih temeljnih standardov s pristojnosti tega odbora, kot so SIST IEC 60038 (standardne napetosti IEC), SIST IEC 60059 (standardni tokovi IEC), SIST IEC 60196 (standardne frekvence IEC) in SIST HD 472 S1 (nazivne napetosti za javna nizkonapetostna električna omrežja). Kot je povedala pre-

vajalka Davida Puntar Reberšek, so zaradi bolj natančnega strokovnega sporazumevanja želeli opredeliti določene tehnične izraze v slovenščini in s tem prispevati k dopolnjevanju strokovnega izrazoslovja.

Mag. Vekoslav Korošec je kot gostitelj zasedanja v pozdravnem govoru poudaril pomen standardizacije in vključenost Elesa v evropske in mednarodne povezave. Med drugim je poudaril, da je Eles polnopravni član vseh evropskih strokovnih organizacij, da je obratovanje EES usklajeno s pravili obratovanja evropske interkonekcije, in da je Eles kot edini izmed operaterjev tranzicijskih držav vključen v združenje evropskih sistemskih operaterjev ETSO. Poleg tega je Eles zelo dejaven tudi v drugih pomembnih strokovnih organizacijah, kot sta UCTE in Sudel.

V nadaljevanju je direktorica Slovenskega inštituta za standardizacijo mag. Marjetka Strle Vidali spregovorila o strateškem cilju vključevanja v

Mag. Vekoslav Korošec je spregovoril o pomenu standardizacije in o vključenosti Elesa v evropske in mednarodne povezave.

CEN in Cenelec. Mag. Leon Valenčič iz EIMV je pojasnil, kaj pomeni za obstoječe električno omrežje prehod na povišano napetost 230 V in kakšne posege bo treba opraviti. Ervin Seršen, predsednik strokovnega sveta SIST za elektrotehniko, informacijsko tehnologijo in telekomunikacije, je spregovoril o nalogah in programskih usmeritvah sveta SIST. Mag. Anton Pogačnik pa je ob letošnjem svetovnem dnevu standardizacije povedal nekaj besed o letošnji temi: One standard, One test – Accepted everywhere. Po končni predstavitvi so si udeleženci zasedanja ogledali Republiški center vodenja.

MIRO JAKOMIN

SLOKO CIGRE – CIRED USPEŠEN SEMINAR O NADZEMNIH VODIH

V okviru Slovenskega komiteja Sloko Cigre – Cired je 15. oktobra potekal seminar o povečanju izkoriščenosti nadzemnih vodov z uvedbo nadzora termične obremenljivosti pri daljnovodih. Seminar sta pripravila in uspešno uresničila prof. dr. Franc Jakl in mag. Krešimir Bakič. Oba sta uveljavljena strokovnjaka na področju termičnih in drugih razvojno raziskovalnih problemov, vezanih na daljnovodno tehniko in elektroenergetske prenosne in distribucijske sisteme. Seminarja so se udeležili strokovnjaki iz vrst operativcev, vzdrževalnih in razvojnih služb ter projektantov iz devetih podjetij iz celotne Slovenije (Agencija za energijo, Eles, distribucija, IBE, Artes). Kot je povedal dr. Franc Jakl, so obravnavali probleme povečanja učinkovitosti obstoječih in novih prenosnih naprav, kar je v sedanjem obdobju ena najpomembnejših nalog elektrogospodarskih podjetij. Gre za problematiko, ki je vse bolj opazna zlasti v zadnjem obdobju uvajanja tržnega gospodarstva. Z vpeljavajo novih tržnih odnosov v elektroenergetskem sektorju nastajajo vse večje omejitve in se pojavljajo vse večji odpori javnosti do gradnje novih elektroenergetskih vodov, povezanih s prostorsko problematiko pridobivanja novih daljnovodnih tras. Lastniki in upravljalci elektroenergetskih postrojev in naprav so postavljeni v nezavidljiv položaj in se srečujejo s številnimi ovi-

**ALI NA GOLIČU
ZDAJ MERIJO
HRVATI?**

Grožnja domačinov, da bodo v primeru ukinitve projekta vetrnih elektrarn na Goliču celotno območje zaprli za vse, je sprožila burne odzive. Na ministrstvu za okolje so potrdili, da vetrnic na Goliču ne bo, toda na tem območju so se v začetku oktobra le pojavile nove merilne naprave, tokrat hrvaške. Kot je povedal mag. Robert Turk, vodja piranske postaje Zavoda za varstvo narave, so podjetju Elektro Primorska že ob postavitvi merilnih naprav jasno povedali, da na Goliču nima smisla meriti vetra, ker lokacija z vidika varstva narave, zlasti tamkajšnjih ogroženih ptičjih vrst, ni primerna za postavitev vetrnic. Toda podjetje je po njegovih besedah kljub temu obljubljalo domačinom, da bo izpeljalo projekt, posledica tega pa so njihove grožnje, da bodo zaprli javne poti. Slednji so tudi povedali, da so Hrvati svoje merilne postaje z otoka Ugljan preselili na Golič. Zdaj se sprašujejo, ali ne bodo na tem območju le nekoč stale vetrnice, vendar namesto slovenskih hrvaške. Primorske novice, 11. oktobra

**V JEK NAJ
BI POSLOVALI
POD MIZO**

Tožilstvo je kriminalistom odstopilo obsežno dokumentacijo o domnevnih nepravilnostih pri poslovanju Jedske elektrarne Krško. Osrednjo vlogo pri teh poslih naj bi imelo podjetje Nunip, ki zasluži v nuklearni približno milijardo tolarjev na leto, ne da bi se sploh pojavilo v Uradnem listu. Navedb o domnevnem organiziranem kriminalu v JEK direktor nuklearke Stane Rožman ni želel komentirati, ob preverjanju številk pa se je izkazalo, da v podjetju vendarle pogosto poslujejo ne-transparentno, saj veliko poslov oddajajo z neposrednimi pogodbami, brez objave javnih razpisov. Nunip, denimo, dobiva posle zgolj z naročilnicami, ki se sklicujejo na petletno dolgoročno pogodbo, sklenjeno še pred uveljavitvijo zakona o javnih naročilih. Toda naročnik bi moral svoje delovanje uskladiti z novo, veljavno zakonodajo, kar pomeni, da bi moral JEK glede na določila obligacijskega zakonika sklenjeno pogodbo odpovedati s primernim rokom, pred iztekom slednjega pa bi moral po črki zakona o javnih naročilih izbrati najugodnejšega ponudnika. Dnevnik, 11. oktobra

**ZMOTA
V STATISTIČNIH
IZRAČUNIH**

V slovenskem statističnem uradu so ugotovili, da elektrika le ni toliko prispevala k višjim cenam industrijskih izdelkov, kot so izračunali v začetku oktobra. Popravljeni rezultati tako kažejo, da so se cene industrijskih izdelkov pri izdelovalcih septembra letos v primerjavi z mesecem prej povečale za bistveno manj, namreč za 0,1 odstotka in ne za 1,2 odstotka, kot so najprej izračunali na statističnem uradu. Tako so bile te cene za 2,4 odstotka (prej za 3,5) višje od tistih decembra lani ter za 4,9 in ne za šest odstotkov višje od lanskih septembrskih. Od tega so se septembra letos v primerjavi z mesecem prej energenti pocenili za 3,1 odstotka in ne podražili za 3,9 odstotka, pri čemer je industrijska panoga »oskrba z elektriko« svoj izdelek pocenila za štiri odstotke, ne pa ga podražila za 5,1 odstotka. Septembra letos je bila glede na lanski deveti mesec »oskrba z elektriko« torej dražja za 19,6 odstotka, na statističnem uradu pa so naprej izračunali, da je bila dražja za 30,9 odstotka.

Delo, 15. oktobra

**BRUTO PLAČE
VIŠJE ZA
1,8 Odstotka**

Kosmate plače so se realno povišale že drugim mesec zapored, kar se je nazadnje zgodilo novembra lani. Zaposleni v podjetjih, družbah in organizacijah v Sloveniji so avgusta letos zaslužili 236.147 tolarjev bruto, kar je po podatkih slovenskega statističnega urada za 1,8 odstotka več, kot so za svoje delo dobili julija letos, in za 9,1 odstotka več kot avgusta lani. Cene življenjskih potrebščin so se avgusta povečale za 0,1 odstotka, septembra, torej v mesecu izplačila avgustovskih plač, pa za 0,8 odstotka. Na omenjenem uradu so glede na te podatke izračunali, da so se bruto plače v primerjavi z letošnjimi julijskimi realno povečale za 1,7 odstotka.

Delo, 16. oktobra

rami in vprašanji. Ker je gradnja novih prenosnih vodov iz že omenjenih razlogov vse težja, nastaja vse močnejši pritisk k dodatnemu obremenjevanju obstoječih naprav. Zato je treba iskati rešitve z novimi načini uvajanja novih tehnologij – od novejših materialov do ustrezne programske opreme.

MIRO JAKOMIN

ELEKTROINŠTITUT MILAN VIDMAR

NA OBISKU

UGLEDNA STROKOVNJAKA IZ DORTMUNDA

V prvi polovici oktobra sta EIMV obiskala ugledna predstavnika koncerna RWE Net AG iz Dortmunda Peter Sieper in Hubert Brüninghoff. Gosta sta 10. oktobra v dvorani Elektra Slovenija predavala širšemu krogu udeležencev iz slovenskih elektrogospodarskih podjetij, in sicer o naslednjih temah: deregulacija nemškega sistema oskrbe z električno energijo skupaj s storitvami in organizacijo podjetja RWE Net AG, novi mednarodni standardi za visokonapetostne postroje nad 1 kV izmenične napetosti, priprava in glavni elementi novega standarda za nadzemne vode nad 45 kV izmenične napetosti skupaj s pripadajočimi predpisi, aktualna vprašanja nadzemnih električnih vodov podjetja RWE Net AG itd. Po predavanju je sledila razprava, ki se je nadaljevala tudi naslednji dan na EIMV v manjši zasedbi.

Kot je ob tem povedal prof. dr. Maks Babuder, gre za nadaljevanje dolgotrajnega sodelovanja med EIMV in RWE, še zlasti v okviru problematike graditve in obratovanja elektroprenosnih vodov in transformatorskih postaj. Izmenjava izkušenj in pogledov z občasnimi osebnimi stiki, predavanji in ogledi naprav traja že dobrih trideset let. V tem času je na obeh straneh prišlo do delne zamenjave generacij, da organizacijskih sprememb niti ne omenimo. Posebej koristne so bile v minulem obdobju izkušnje, ki so jih strokovnjaki RWE posredovali glede temeljne rešitve postrojev 400kV, dimenzioniranja tokovnih poti glede na obremenitve ob kratkih stikih, primernosti upora-

be terciarnih navitij transformatorjev za napajanje lastne rabe v RTP, uporabe sodobnih vodnikov na nadzemnih vodih itd. Sicer pa je prof. dr. Babuder kot pobudnika izmenjave koristnih izkušenj na nemški strani posebej omenil dipl. ing. Antona Terhorsta, na slovenski pa dipl. ing. Edvarda Höflerja; pozneje je pri izmenjavi izkušenj sodelovala še cela vrsta inženirjev na obeh straneh.

MIRO JAKOMIN

ELEKTROINŠTITUT MILAN VIDMAR

HÖFNERJEVI DNEVI TOKRAT ŽE SEDMIČ

Elektroinštitut Milan Vidmar letos že sedmič organizira mednarodno posvetovanje Höfnerjevi dnevi, ki bo 4. in 5. novembra 2002 v Grand Hotelu Emona v Portorožu. Osrednja tema letošnjega posvetovanja je Vzdrževanje visokonapetostnih elektroenergetskih postrojev, podprto z moderno diagnostiko, v razmerah odprtega trga z električno energijo.

Na posvetovanju bo predstavljenih 15 referatov. Svoje strokovne prispevke so spet zagotovili vrhunski strokovnjaki iz domačih podjetij (Eles Ljubljana, Elektro Ljubljana, Elektroinštitut Ljubljana, Univerza Maribor) in tujine (Tehniška univerza Graz, Nynäs-Technol Graz, Weidmann Systems inc., Lyndonville, Consulting Pariz, Elektrofakulteta Beograd, Elektrofakulteta Zagreb).

V torek, 4. novembra, ob 15. uri bo okrogla miza na temo Določitev letnih programov vzdrževanja starajočih se postrojev v posameznih podjetjih z vidika njihovih obratovalne zanesljivosti, podaljševanja življenjske dobe in okoljskih vplivov – preizkušeni in priporočljivi načini.

Referati in tudi okrogla miza obravnavajo v sedanjih razmerah zelo aktualno tematiko, zato vas toplo vabimo, da se posvetovanja udeležite. Kotizacija za posvetovanje je 35.000 tolarjev. Prijavite se lahko po telefonu 4743618 ali e pošti: danila.bartol@eimv.si.

DANILO BARTOL

HOLDING SLOVENSKE ELEKTRARNE

PREDSTAVITEV KNJIGE ODNOSI Z MEDIJO

Dvigni telefon, ko novinar potrebuje tebe, ne le takrat, ko ti potrebuješ njega! To je ena od pomembnejših ugotovitev, ki so jih v začetku oktobra na srečanju v Ljubljani omenili med predstavitvijo knjige Odnosi z mediji. Pri nastajanju tega dela so sodelovali komunikologi Dejan Verčič, Franci Zavrl in Petja Rijavec (predstavnica za odnose z javnostmi v HSE). Avtorji so opredelili odnose z mediji ter predstavili upravljanje odnosov z mediji, zakonska in etična pravila vedenja, težave in priložnosti v odnosih z mediji, načrtovanje in izvajanje odnosov z mediji ter njihovo vrednotenje. Poleg tega so v prilogi predstavili nekatere pomembnejše dokumente, kot so na primer zakon o medijih, kodeks etike društva za odnose z mediji, kodeks društva novinarjev in listina o nedopustnosti prikritega oglaševanja.

MIRO JAKOMIN

Foto Miro Jakomin

Mag. Petja Rijavec v Holdingu slovenske elektrarne (HSE) skrbi za odnose z javnostmi.

DRAVSKE ELEKTRARNE MARIBOR

VSESTRANSKA POMOČ PO PLAZU

Zgodaj zjutraj julija se je osemsto metrov nad hišo Vilija Sticha iz Kozjega vrha v Dravski dolini sprožil plaz. Njegovo sprožitve je pospešilo razritje gozdne ceste. Porušil in potegnil je za sabo vse, kar je bilo pod njim. Stichovim je presekala in odnesel del dovozne poti, traktor jim je vrglo preko magistralne ceste po Dravski dolini, poškodoval je garažo in dva osebna avtomobila. Ocenjena škoda je znašala šest milijonov tolarjev.

Zakonca Stich sta bila ob našem jenskem obisku kljub posledicam naravne nesreče, ki jih je doletela, vesela, da se ta ni zgodila podnevi, ko je vedno kdo od družinskih članov na dvorišču. Sam rob plazu je namreč oplazil hišo do višine štirideset centimetrov. V plazu so bile tudi pettonske skale. Po koncu drsenja plazu je na brežini ostalo tisoč ton materiala, koliko pa ga je šlo v Dravo in po njej navzdol, se ne ve.

Sodelavci HE Vuhred, kjer Vili dela skoraj dve desetletji kot splošni vzdrževalec in žerjavist, so mu takoj finančno priskočili na pomoč. Fizično pa je bilo treba posledice sanirati s stroji, kar sta storili komunalna služba občine in civilna zaščita. Pri omilitvi posledic plazu so tako Viliju Stichu pomagali sindikat Zgornje Drave, sindikat družbe DEM, sindikat dejavnosti energetike in sama družba DEM, skladno s podjetniško pogodbo.

»Zadovoljen sem, da delam v podjetju, v katerem so tako pozorni do svojih delavcev in so s tabo, ko ti je najhuje, in v katerem imata vodstvo in sindikat posluh za zaposlene,« je še dodal sogovornik.

MINKA SKUBIC

ELEKTRO GORENJSKA STROKOVNO SREČANJE Z UPRAVIČENIMI ODJEMALCI

Javno podjetje Elektro Gorenjska, d.d., je 2. oktobra pripravilo strokovno srečanje za upravičene odjemalce z naslovom Elektro Gorenjska na tr-

gu z električno energijo v letu 2003. Srečanje je bilo namenjeno vodstvenemu osebju največjih gorenjskih podjetij, katerim Elektro Gorenjska na odprtem notranjem trgu dobavlja električno energijo. Posamezne teme so podali mag. Drago Štefe, direktor Elektra Gorenjska (vizija podjetja), Mitja Anžej, direktor PE za dobavo električne energije (energetski zakon in delovanje trga z električno energijo v letu 2002), Ambrož Bogataj, vodja službe za nabavo električne energije (nakup električne energije), in Aleš Ažman, vodja službe za prodajo električne energije upravičenim odjemalcem (razvoj trga z električno energijo). Poslovni partnerji so bili seznanjeni s spremembami in novostmi ter pogledi na razvoj in delovanje trga z električno energijo. Poudarek je obsegal naslednje tematske sklope: obračun električne energije in priprava pogodb, uvoz v letu 2003, trgovanje na borzi, pravilnik o odstopanjih, prednosti vgradnje 15-minutnih telemetričnih meritev in razvoj trga z električno energijo. Drugi del srečanja pa je bil namenjen vprašanju in komentarjem udeležencev, na katera so strokovnjaki podali konkretne odgovore.

Sicer pa so prizadevanja Elektra Gorenjska usmerjena v to, da bodo skušali upravičiti dosedanje zaupanje poslovnih partnerjev pri dobavi zanesljive in kakovostne električne energije. Prednosti sodelovanja z Elektro Gorenjska so: obračunski elementi po željah kupca, pomoč pri napovedovanju voznih redov, zmanjšanje tveganj zaradi odstopanj porabe električne energije, analiza porabe za potrebe odjemalca, svetovanje o racionalni rabi električne energije in priprava konkurenčnih ponudb. Energetski trg je za Elektro Gorenjska nov izziv, ki bo ob zaupanju upravičenih odjemalcev dal skupen uspeh.

DRAGO PAPLER

ELEKTRO MARIBOR ODPRT NOVI DCV MARIBOR

Novi list v mariborski elektrodistribucijski zgodovini je bil dodan 17. oktobra, ko so se slovesno odprla vrata novemu Distribucijskemu centru vodenja Elektra Maribor. S svojo

Plaz jim je zasul dovozno pot in podrl garažo.

Komandna soba novega DCV Elektro Maribor.

Foto Drago Papler

Marijan Žumer, tehnični direktor in koordinator izobraževanja v Elektru Celje.

Foto Miro Jakomin

udeležbo so to potrdili številni ugledni strokovnjaki iz projektnih, raziskovalnih, prenosnih, distribucijskih in drugih podjetij. Štefan Lutar, direktor Elektra Maribor, se je vidno zadovoljen zahvalil vsem, ki so pomagali uresničiti zamisel o posodobitvi centra vodenja; pri tem je posebej omenil dobavitelja SNC – Lavalin iz Montreala, ENSICO, Elektronabavo, Elektroištitut Milan Vidmar, IBE Elektroprojekt, Kogradijsko Gradnje Maribor ter podizvajalce in kooperante. Odprtje prvega sodobnega slovenskega distribucijskega centra vodenja v Mariboru je imelo močan energetske, informacijske in simbolni pomen, predvsem pa vizijo z realnim pogledom v prihodnost, ki daje trdno oporo izzivom na poti, ki so jo utrli mariborski elektrodistributerji. Bistveno je, da bodo odjemalci električne energije odslej bolje servisirani, strokovnjaki Elektra Maribor pa bodo imeli boljši nadzor in bodo lahko še hitreje odpravljali morebitne napake. Ker se je omenjeni dogodek »zgodil« ravno ob oddaji prispevkov za tekočo številko Našega stika, bomo o dosednji etapni gradnji novega DCV in o njegovem pomenu več pisali prihodnjič.

DRAGO PAPLER

ELEKTRO CELJE DIPLOME PREJELO 15 DIPLOMANTOV

V javnem podjetju Elektro Celje so pred kratkim na krajši slovesnosti podelili diplome 15 sodelavcem, ki so se v obdobju od leta 2000 do 2002 izobraževali ob delu v okviru izobraževalnega centra ICES, en sodelavec pa je končal magistrski študij elektroenergetike. Marijan Žumer, tehnični direktor in koordinator izobraževanja v Elektru Celje, je poudaril dobro sodelovanje, tako z dr. Janezom Hrovatinom kot s celotno ekipo iz ICES. Na tej podlagi so na visoki strokovni ravni uspešno organizirali sodelovanje med predavatelji, mentorji in študenti. Ob tem je Žumer povedal, da diplomske naloge njihovih sodelavcev pokrivajo pomembna tematska področja, kot so organizacija trga z električno energijo, ukinjanje 35 in 10 kV napetostnega nivoja ter preureditev srednjenapetostnega omrežja po posameznih območjih in prehod na 20 kV napetost, izboljšanje kakovosti in zanesljivosti dobave električne energije in preureditev težiščnih transformatorskih postaj s funkcijo nadzorovanih in daljinsko vodenih, preurejanje

srednje in nizkonapetostnega omrežja z interpolacijo novih transformatorskih postaj z 20 na 0,4 kV ter priprava in dodelava obratovalnih navodil za vključevanje novih objektov v elektrodistribucijski sistem. Sicer pa je Žumer diplomantom priporočil, naj pri nadaljnjem delu upoštevajo tri temeljna vodila: da veš, kaj delaš; da tisto, kar delaš, delaš z veseljem; ne nazadnje pa moraš tudi verjeti v tisto, za kar si se odločil, da boš delal.

MIRO JAKOMIN

SINDIKAT DEJAVNOSTI ENERGETIKE

MAG. ŽEBELJAN

ZAGOTOVIL

KONSTRUKTIVNO PODPORO

Ker je mag. Djordje Žebeljan že doslej vrsto let sodeloval pri dogovarjanju in usklajevanju na področju kolektivnih pogodb v energetskega sistema, z njim kot državnim sekretarjem za energetiko ni bilo težko navezati stikov, je povedal Franc Dolar, predsednik SDE Slovenije. Na prvem delovnem srečanju so večji del pozornosti namenili odprtim vpraša-

njem o socialni varnosti delavcev v energetskega sektorja, problematiki v družbi Nafta Lendava ter sodelovanju med SDE in Urdom za energetiko. Sindikalisti so na tem srečanju posebej opozorili na nekatera vprašanja glede kadrovske problematike v Holdingu slovenskih elektrarn in na socialne vidike privatizacije distribucijskih družb. Pogovarjali so se tudi o potrebi po sklenitvi ustreznih dogovorov z Ešesom in elektrodistribucijo na področju nabave in prodaje električne energije ter o vprašanjih v zvezi s takso na ogljikov dioksid. Kot je ponovno poudaril Dolar, je v tem trenutku najpomembnejše, da je v sodelovanju s poslovodstvom Holdinga slovenskih elektrarn stekel proces reševanja omenjenih problemov. Povedal je tudi, da je mag. Žebeljan sindikatu zagotovil konstruktivno podporo, še zlasti na področju reševanja socialne problematike. Še prej pa se bodo sindikalisti pogovorili z ministrom Janezom Kopačem o pristojnostih oziroma pooblastilih novega državnega sekretarja za energetiko.

MIRO JAKOMIN

SINDIKAT DEJAVNOSTI ENERGETIKE

ANKETA O VPRAŠANJU ENAKOPRAVNOSTI ŽENSK

V letošnjih prvih mesecih so v Komisiji za žensko politiko pri SDE na podlagi anonimnih vprašalnikov skušali ugotoviti, kako je z vprašanjem enakopravnosti žensk, zaposlenih na področju energetike. Predsednica Zdenka Pergar je povedala, da je dobila vrnjenih 277 vprašalnikov. Zanimivo je, da na podlagi posredovanih vprašalnikov ni bilo mogoče dobiti niti točnih informacij glede števila žensk, zaposlenih v posameznih energetskega podjetjih, niti glede števila članic sindikata v teh podjetjih. Pergarjeva meni, da je žensk v energetiki precej več, zato je težko reči, kakšen odstotek žensk je izpolnjeval omenjeno anketo. Vprašalnik je bil namenjen tako ženskam, ki so članice sindikata, kot tistim, ki niso. Analiza kaže, da so vprašalnice izpolnile ženske v šestnajstih podjetjih od 28 družb, kjer naj bi bile zaposlene članice Komisije za žensko politiko. Odgovori kažejo, da ženske v večini

Foto Dušan Jež

primerov menijo, da v energetiki velja enakopravnost, da imajo možnosti za napredovanje in izobraževanje, pa tudi za to, da se prebijejo na vodilna delovna mesta. Ker je iz ankete razvidno, da bi ženske želele biti bolj dejavne, je treba razmisliti o vzrokih, zakaj teh dejavnosti ni bolj zaznati.

MIRO JAKOMIN

GOSPODARSKA ZBORNICA SLOVENIJE DELODAJALCI O ZDRAVSTVENI REFORMI

Predstavniki delodajalskih organizacij (Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije, Združenje delodajalcev Slovenije, Združenje delodajalcev obrtnih dejavnosti Slovenije) so v začetku oktobra sporočili, da kot socialni partnerji ne poznajo uradnega predloga vlade ali ministrstva za zdravje o reformi zdravstvenega zavarovanja. V tem času sodelujejo v pogajanjih za pripravo socialnega sporazuma za obdobje od leta 2002 do 2005, potekajo pa tudi pogajanja o politiki varovanja in krepitve zdravja ter zdravstvenega zavarovanja. Ker je za delodajalske organizacije morebitna zdravstvena reforma izjemno pomemben projekt, občutljiv z več zornih kotov, je potreben temu primeren način reševanja. Pomembnost tega področja je tudi za gospodarstvo izredno velika, saj je zdravje dobrina, ki je nujno potrebna za uspešen in trajen gospodarski razvoj. Po drugi strani so obremenitve gospodarstva, kamor sodijo tudi prispevki za zdravstvo, zelo pomembne za konkurenčnost in nadaljnji gospodarski razvoj. Med drugim so predstavniki delodajalcev še poudarili, da morajo biti v oblikovanje vsebine reforme na tem področju, ki je za slehernega državljanca Slovenije zelo pomembno, vključeni vsi socialni partnerji.

MIRO JAKOMIN

ELEKTRO CELJE ODSLEJ VZDRŽEVANJE NA ENI LOKACIJI

Konec septembra so v Celju na Ipavčevi ulici odprli nove poslovne prostore za opravljanje dejavnosti vzdr-

ževanja na eni lokaciji. V skladu z reorganizacijo elektrodistribucije in z namenom zmanjševanja stroškov so združili nadzorništva Celje mesto, Lava in Gaberje. Med slovesnostjo ob odprtju je Peter Petrovič, direktor Elektra Celje, poudaril, da so tudi na videz drobne stvari včasih zelo pomembne, saj imajo velik vpliv tako v lokalnem kot tudi v širšem prostoru. Ob tej priložnosti se je za uspešno dolgoletno delo zahvalil Bratomilu Hajtni, vodji območja vzdrževanja Celje – mesto in mu ob odhodu v pokoj izročil knjigo Stoletje v Celju. Hajtna je med sodelavci užival ugled in spoštovanje, saj je vrsto let uspešno deloval na področju obratovanja in vzdrževanja, svoje znanje in izkušnje pa je rad posredoval tudi mlajšim

sodelavcem. Ob tem omenimo še to, da je poleg celjskega območja vzdrževanje organizirano tudi v Slovenj Gradcu in Krškem.

MIRO JAKOMIN

SAVSKE ELEKTRARNE LJUBLJANA BO MIKLAVČIČ POSTAL GENERALNI DIREKTOR ZZZS?

V začetku oktobra se je upokojil dosedanji direktor Savskih elektrarn Ljubljana Borut Miklavčič, ki ga je, kot smo že pisali, nasledil Drago Polak. Nekaj dni pred tem mu je državni sekretar Radovan Tavzes v HE Moste izročil okoljski certifikat ISO

Direktor Peter Petrovič je Bratomilu Hajtni ob odhodu v pokoj izročil zanimivo knjigo Stoletje v Celju.

14001 (o prizadevanjih SEL na področju kakovosti več pišemo na strani 42). Sicer pa je bilo v zvezi z Miklavčičevim odhodom več ugibanj o tem, s čim se bo ukvarjal v naslednjem obdobju. Kmalu se je zvedelo, da je med resnimi kandidati za generalnega direktorja Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Kot so 10. oktobra poročali nekateri mediji, se je na javni razpis poleg Miklavčiča prijavil tudi Emil Židan, medtem ko v.d. generalnega direktorja Franc Košir ni kandidiral. Predvidoma bodo postopki za izbiro generalnega direktorja trajali dober mesec in pol.

MIRO JAKOMIN

ELEKTROENERGETSKI SISTEM

NAŠ STIK IMA ŠE VEDNO SVOJE POSŁANSTVO

Dejstvo je, da se je z ustanovitvijo samostojnih energetskih podjetij v poslovnem pomenu že zdavnaj porušil nekdanji EES. Še vedno pa sistem obstaja v tehničnem pomenu glede na potrebo po učinkoviti oskrbi odjemalcev z električno energijo. In kjer obstaja tako obsežen in večplasten sistem, se seveda pojavlja tudi potreba po učinkovitem komuniciranju, ne samo v okviru posameznih podjetij, temveč tudi med njimi in navzven v odnosu do širše javnosti. In prav na tem področju je poslanstvo Našega stika. Kot je javnosti znano, ta revija sodi med najstarejša podjetniška glasila v Sloveniji, saj izhaja že več kot 40 let. To specializirano strokovno glasilo, namenjeno zaposlenim v elektrogospodarstvu, prejemajo tudi vlada, parlament, politične stranke, mediji ter druge ustanove, ki so povezane z delovanjem EES. Glede na dolgoletno tradicijo ter informativno in povezovalno funkcijo Našega stika, bi bila res velika škoda, tako za podjetja kot zaposlene, če ne bi poiskali rešitve za njegovo nadaljnje izhajanje. Konec koncev Naš stik prav v zadnjih letih dosega visoko mesto med tovrstnimi podjetniškimi revijami (izbor za Zlato pero). Tudi v tem primeru zanesljivo drži: Hišo lahko sesuješ v nekaj sekundah, gradiš pa jo neprimerno daljši čas!

MIRO JAKOMIN

NEMČIJA

GRADNJA IN ZAPIRANJE OBENEM

Kot poroča nemški VDEW, bodo nemška elektroenergetska podjetja v prihodnjem letu zgradila nove elektrarne s skupno močjo 2296 MW, s čimer bodo nadomestila stare naprave, ki niso več ekonomične. K tej številki omenjeno podjetje ne prišteva gradnje naprav z močjo, manjšo od 10 MW, in ne načrtovanih zasebnih elektrarn na obnovljive vire, kar pomeni, da bo nova elektroenergetska moč v Nemčiji dejansko še nekoliko višja. Največji delež novih energetskih virov predstavljajo elektrarne na veter, ki zlasti v zadnjih mesecih rastejo v Nemčiji kot gobe po dežju. V prvih šestih mesecih tega leta so namreč tamkajšnja podjetja zgradila nove zmogljivosti s skupno močjo 1100 MW, to število pa naj bi do konca leta povečala na 2900 MW. V prihodnjem letu nameravajo po podatkih VDEW temu dodati še 2400 MW. Po drugi strani pa v tej državi zapirajo termoelektrarne, ki ogrožajo okolje. Lani so prenehale proizvajati električno energijo elektrarne s skupno močjo 1574 MW – sedem od tega je bilo termoelektrarn, ena pa je delovala na plin. V prihodnjih letih bo vsaj predvidoma svoje štiri termoelektrarne zaprl še Eon, EnBW pa je tako odločitev za zdaj odložil za nekaj časa. Nemška podjetja so imela tako lani elektrarne s skupno močjo 100.000 MW, še pred dvema letoma pa s 101.180 MW. Največjo novo elektrarno gradi trenutno podjetje Veag, in sicer hidroelektrarno z močjo 1056 MW, delovati pa naj bi začela prihodnje leto. Tudi RWE bo zgradil dve velikanki, in sicer elektrarno na lignit z močjo 965 MW in 255 MW elektrarno na plin. Kot so povedali pri RWE, bo nova elektrarna na lignit zamenjala šest starih enot, hkrati pa bo za 30 odstotkov bolj učinkovita od starih. Četrto največjo elektrarno na Nemškem gradi VDEW – to bo 20 MW naprava, ki bo delovala na biomaso, delovati pa bo začela sredi leta 2003, hkrati pa naj bi v tem letu omenjeno podjetje pognalo še dve podobni napravi.

E.ON KUPUJE NA SLOVAŠKEM

Nemško elektroenergetsko podjetje E.on Energie je dobilo dovoljenje za nakup 49-odstotnega deleža največjega slovaškega oskrbovalca z električno energijo Zapadoslovenska energetika ZSE iz Bratislave. ZSE oskrbuje z energijo območje, ki meji na madžarski Edasz in češki JME, v obeh omenjenih podjetjih pa ima E.on Energie že svoj delež, zato bodo vsi trije oskrbovalci po nakupu najbrž tudi sodelovali, so sporočili iz nemške družbe. Lani je ZSE prodala 6,9 TWh električne energije in s tem zaslužila 417 milijonov evrov. V podjetju je zaposlenih 2571 ljudi, oskrbuje pa 15.000 kilometrov veliko območje.

NIZOZEMSKA

OMEJITEV UVOZA IZ NEMČIJE IN BELGIJE

Operater nizozemskega elektroenergetskega sistema TSO je zmanjšal dovoljeno količino uvoza iz Nemčije in Belgije z 849 MW na 550 MW. Belgijska podjetja bodo lahko tako na Nizozemsko odslej izvozila le 150 MW električne energije, doslej pa so je lahko 313 MW, nemška pa 400 MW, medtem ko so je lahko v prejšnjem mesecu še 536 MW.

ŠPANIJA

MANJŠA PORABA ZARADI MILEGA POLETJA

Vse večje povpraševanje po električni energiji v Španiji se je zlasti letos poleti nekoliko umirilo. Kot poroča zveza tamkajšnjih elektroenergetskih podjetij Unesa, se je poraba od januarja do avgusta letos povečala zgolj za 2,7 odstotka, v istem obdobju lani pa za skoraj šest odstotkov. K letošnjemu upadu je največ prispevalo milo poletje, saj zaradi relativno nizkih temperatur za ta letni čas ljudje niso toliko uporabljali klimatskih naprav kot lani. Skoraj 82 odstotkov porabljenе električne energije so po podatkih Unese proizvedle njene članice – Endesa, Iberdrola, Union Fenosa, Hidrocanabrico in Viesgo, približno 18 odstotkov pa so je pridobili od drugih proizvajalcev in s povezavami.

ENERGETSKE SMERNICE BODO PODANE Z NEP

Ali v Ministrstvu za okolje, prostor in energijo vedo, kaj hočejo doseči na razvejanem energetske področju? To je eno od bistvenih vprašanj, ki se v zadnjem času zastavljajo v javnosti. Čeprav je o dogajanju na tem področju manj informacij, pa to seveda še ne pomeni, da prednostne naloge v energetiki niso opredeljene, pojasnjuje minister Janez Kopač. Prepričan je, da bo jasnejša energetska slika podana z Nacionalnim energetske programom, ki ga sedaj po odhodu dr. Roberta Goloba pospešeno pripravljajo z drugo ekipo.

V septembrski številki je dr. Robert Golob, ki se je poslovil s funkcije državnega sekretarja za energijo, izrazil več kritičnih pogledov na stanje v slovenski energetiki. Zato smo za pojasnilo tokrat zaprosili **mag. Janeza Kopača**, ministra za okolje, prostor in energijo, in mu zastavili nekaj vprašanj glede razvojnih konceptov. Jasno je, da ima vsaka zgodba – tudi elektroenergetska – najmanj dve ali celo več plati. V Našem stiku pa so vrata odprta, tako za kritiko kot za odgovore, pojasnila, pobude itd.

Ali res držijo kritične trditve, ki so se v zadnjem času pojavile v javnosti, da v energetiki niso opredeljene prednostne naloge za doseganje ključnih ciljev?

»Če se omenjeno vprašanje nanaša na področje, ki ga pokriva Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, to seveda ne drži. Ta trditev pa časovno sovпада z odhodom državnega sekretarja dr. Roberta Goloba, ki je dokument, s katerim naj bi dosegli nacionalni konsenz – prav o tem, o čemer me sprašujete, dolgo, celo še tik pred svojim odhodom obljubljal, naredil pa premalo. Gre za nacionalni energetske program, ki ga sedaj pospešeno pripravljamo z drugo ekipo. Ker je zdaj manj dnevnih novic o vodenju slovenske energetske politike, to ne pomeni, da prednostnih nalog za

doseganje ključnih ciljev nimamo opredeljenih. Le slog imamo drugačen, saj ne objavimo in beatificiramo vsake svoje zamisli sproti.«

Po kakšnem metodološkem principu ali ključu se v energetiki določa prednostni red reševanja najbolj žgočih problemov?

»Vprašanje me nekoliko spominja na izpit na elektrotehniški fakulteti. Vsakdo ve, da v vladi mnogokrat delujemo z največjimi obrati, da bi rešili najbolj urgentne stvari. Sicer pa je metodološki ključ popolnoma jassen in me vodi pri svojem delu od nastopa mandata. Sledimo trem ključnim ciljem, ki niso hierarhično strukturirani, temveč jih gledamo kot hkratne. Ti trije ključni cilji so zanesljivost delovanja elektroenergetskega sistema, njegova konkurenčnost in okoljska primernost. Smiselno se vse to nanaša tudi na področje nafte in plina. Ob tem se v ministrstvu trudimo tudi za optimalne rešitve v sistemski zakonodaji, ki naj zagotavljajo, da bodo uporabniki prišli do svojega cilja ob čim manj birokratskih postopkih, in pa za javno delovanje, ki naj pomaga javnosti in uporabnikom sistemov za preskrbo z energijo pri doseganju skupnih ciljev.«

Prosim, če nam lahko omenjene ključne cilje, ki jih Ministrstvo

za okolje, prostor in energijo ter Urad za energijo zasledujeta na področju energetike, bolj natančno pojasnite.

»No, prizadevanja za varno, zanesljivo in okolju prijazno preskrbo z energijo lahko najbolj razumljivo pojasnim na konkretnem primeru projekta gradnje hidroelektrarn na spodnji Savi. Država se lahko najbolj zanese na energente, ki jih ima doma. Na voljo imamo še neizkoriščene vodotoke in omejene zaloge premoga. Investicije v termoelektrarno na premog ne bi mogli upravičiti upoštevajoč okoljski dejavnik, poleg tega investicija ne bi bila ekonomsko upravičljiva, saj bi porušila skladnost med sedanjimi zmogljivostmi rudnikov in termoelektrarn. Popolnoma logična je torej odločitev za gradnjo hidroelektrarn na spodnji Savi. Okoljski vidik je upoštevan pri izbiri vodotoka, saj je kot prioriteta za energetske izra-

Minister Janez Kopač

Minister Janez Kopač je na vprašanje o bistvenih elementih in značilnostih obstoječega razvojnega modela v energetiki pojasnil, da predvidevajo sproščeno delovanje trga, transparentnost, optimalnost in upravičenost stroškov za delovanje omrežij, odmrtnje monopolov pri dobavi energije, delovanje omrežij kot naravnih monopolov v obliki gospodarskih javnih služb, zagotavljanje višje kakovosti dobave električne energije (standard EN 50160) z možno-sijo dogovora med upravljalcem in odjemalcem električne energije o še višji kakovosti električne energije. Vsi ti elementi služijo temeljnemu poslanstvu, to je kakovostni in zanesljivi oskrbi odjemalcev z električno energijo. Glede najpomembnejših prednostnih nalog na energetske področju pa je povedal, da se poleg že omenjenih projektov ukvarjajo še s celo vrsto nujnih nalog. Omenil je reševanje naslednjih investicij, povečevanje obsega obnovljivih virov energije, program varčne rabe energije, program delne privatizacije elektrodistribucijskih podjetij, reševanje statusa NEK itd.

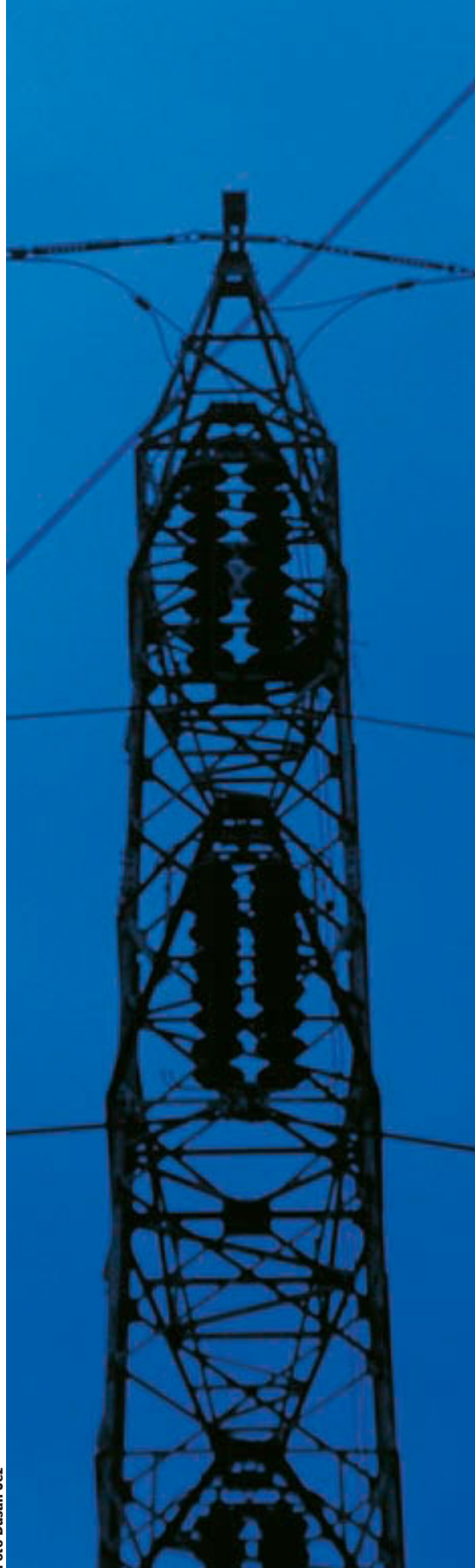
bo namenjena reka Sava. Drugi še razpoložljivi vodotoki so ohranjeni za poznejši čas. Cilj je tudi skladen razvoj sistema preskrbe z energijo. Tekoče spremljamo razmerje med gibanjem porabe in proizvodnje električne energije. Opažamo lahko, da poraba električne energije narašča po stopnji nekaj odstotkov na leto, čemur mora seveda slediti ponudba električne energije. Odločitve, ki smo jih v preteklosti sprejeli, so bile usmerjene v dve smeri zagotavljanja ustrezne ponudbe: sprostitev uvoza in gradnjo novih proizvodnih zmogljivosti doma (spodnja Sava). Poudariti je treba, da odločitev samo za sproščen uvoz ne bi bila v skladu s ciljem zanesljivosti. Električna energija je blago, za katerega veljajo načela ponudbe in povpraševanja. Takrat, ko ponudniki vedo, da imamo na izbiro alternativno možnost, nam ponudijo električno energijo po nižji ceni, kot če vedo, da imamo edino možnost kupiti samo pri njih. Posebej lepo se je to odrazilo ob priložnosti nenadene zaustavitve NEK, ko je cena električne energije v tujini poskočila za velikostni razred in se je ob ponovnem zagonu NEK spustila na prejšnjo raven. Poleg zagotavljanja ustrezne ponudbe električne energije so bila naša prizadevanja usmerjena tudi k skladnemu razvoju prenosnih in distribucijskih omrežij, kjer je naša vloga pretežno omejena na pripravo

pravnega okvira, ki bo omogočal skladen razvoj. Ob skladnem razvoju upoštevamo tudi zahteve industrije. Pretežno vsa izvozno usmerjena industrija je tehnološko zahtevna, saj njene proizvodne procese nadzirajo računalniki, ki zahtevajo višjo kakovost električne energije, kot je opredeljena v veljavnih aktih. V sklepni fazi je zato podzakonski akt, ki predvideva postopen dvig kakovosti električne napetosti na raven, ki jo določa evropski standard ob tem, da akt dopušča za posebno zahtevne odjemalce dogovor o še višjih zahtevah po kakovosti električne napetosti.«

Kaj pa vpliv dnevne politike na dogajanje v energetskega sektorja?

»Vsekakor je naš cilj tudi omejevanje vpliva dnevne politike na ekonomske odločitve v sektorju. Pod dnevno politiko pa ne mislim na politične stranke, ki se v sprotne odločitve sploh ne mešajo, ampak bolj na vpliv medosebnih odnosov med ljudmi iz ministrstva in iz preostalega dela sektorja na sprejemanje pomembnih odločitev, čemur smo bili v zadnjega pol leta še posebej izpostavljeni.«

MIRO JAKOMIN

RTP KRŠKO – OGLEDALO DOMAČEGA Znanja

V dveh letih je poleg stikališča NE Krško zrasla nova RTP Krško 400/110 kV. Najsodobnejša RTP pri nas in ena izmed najsodobnejših v Evropi, poskusno obratuje od 3. oktobra. Slovesne otvoritve 22. oktobra sta se poleg številnih predstavnikov elektrogospodarstva, poslovnih partnerjev, predstavnikov družbeno političnega življenja Posavja, udeležila tudi predsednik vlade dr. Janez Drnovšek in resorni minister mag. Janez Kopach.

Kot je na tiskovni konferenci pred slovesnim odprtjem dejal **mag. Vekoslav Korošec**, prvi mož Eles, je postavitve in začetek obratovanja RTP Krško velik dan za Eles, Posavje, Dolenjsko in Belo Krajino. Po več prekinitev je do prave gradnje objekta prišlo pred dvema letoma. Vodenje investicije je bilo v celoti v rokah Eles, ki je zgradil objekt dva meseca pred rokom, v okviru predvidenih 4 milijard tolarjev iz lastnih

sredstev. Za strokovno in učinkovito izvedbo investicije je Korošec pohvalil 30 člansko ekipo sodelavcev različnih služb, ki je delala na projektu pod vodstvom Janeza Kerna. Dokončanje RTP Krško pomeni tudi zaključek reorganizacije Eles skladno z energetskega zakonom.

Saša Jamšek, direktor Elesove javne službe za prenos električne energije, se je v nadaljevanju tiskovne konference dotaknil prednosti, ki jih novi

Več dežja, več energije in slaba vidljivost, na slavnostni otvoritvi RTP Krško.

Foto Minka Skubic

objekt prinaša. Povečala se bo zanesljivost napajanja Dolenjske regije in Bele Krajine, večje bodo razpoložljivosti prenosa celotnega sistema, manjše bodo izgube v omrežju, večja bo varnost NEK zaradi zanesljivejšega napajanja lastne rabe. Po tehnični in izvedbeni plati je objekt predstavil **Janez Kern**, direktor projekta. Med drugim je naštel ključne datume posameznih faz gradnje, od katerih je med najpomembnejšimi 3. oktober 2002, od kar postaja poskusno obratuje. V tem času je dosegel transformator z močjo 300 MVA že 232 MW moči, kar je presenetilo tudi poznavalce tovrstnih naprav. Velika obremenitev transformatorja, je razlog, da v Elesu že razmišljajo o postavitvi še enega, za kar je rezerviran prostor v stikališču. Postavitve RTP Krško je delo slovenskih inženirjev. Vanjo je vgrajena najsodobnejša tuja oprema, in tuji dobavitelji so bili presenečeni, da so naši inženirji sposobni naprave sami stavljati v pogon, seveda s pomočjo vrste domačih strokovnih institucij in podjetij.

PREDSEDNIK IN ŽUPAN ČESTITALA INVESTITORJU

V pozdravnem nagovoru na slavnostni otvoritvi je **mag. Vekoslav Ko-**

Foto Minka Skubic

Delo Elesovih strokovnjakov pri RTP Krško je neprecenljive vrednosti.

Objekt je slavnostno odprt, ELES pa čakajo novi izzivi.

Foto Minka Skubic

rošec poudaril, da se od začetka oktobra približno tretjina energije iz NE Krško transformira v novi RTP Krško za direktno napajanje Posavja in Dolenjske. RTP Krško je najzahtevnejši objekt v Elesu, tako po vgrajeni tehnologiji kot po težavnosti vključevanja obstoječih daljnovodov in povezav z RTP NEK. Objekt je popolnoma avtomatiziran in daljinsko voden iz Republiškega centra vodenja ter vključen v teleinformacijsko omrežje slovenskega elektro sistema. Pohvalil je zgledno sodelovanje pri projektu z NEK Krško, njenimi strokovnjaki, lokalno skupnostjo in z MOPE. Ta moderni objekt lahko služi slovenskemu znanju, slovenski industriji in slovenski gradbeni operativi kot referenčni objekt za objekte, ki se bodo gradili v Jugovzhodni Evropi.

»Končanje tega lepega objekta pomeni razlog za veselje in oddahnitev, toda jutri je že nov dan z novimi nalogami in izzivi in zagotavljam vam, da je Eles na te naloge pripravljen,« je še dejal Vekoslav Korošec.

Župan občine Krško **Franci Bogovič**, je udeležence slavlja spomnil, da so minila tri desetletja odkar je bila sprejeta odločitev, da se v neposredni bližini Krškega zgradi jedrska elektrarna. Mnogi so se takrat in se še

danes sprašujejo ali je bila to modra odločitev. Kolo zgodovine se ne da zavrteti nazaj in beseda Krško je sinonim za NEK, kot velikega proizvajalca električne energije v tem delu Slovenije. Le malokdo pa je poznal ta del po nerешenem napajanju z električno energijo. Kmalu po postavitvi NEK je bilo jasno, da je treba zgraditi RTP. Štirinajst let je minilo od pripravljalnih del, naslednjih 12 let pa so potekala usklajevanja in projektiranje. »Včasih so za velike odločitve potrebna drobna naključja, oziroma srečne ali manj srečne okoliščine. Huda zima 1998 in 1999 in poškodbe na elektro omrežju so pokazale, kako ranljiv je slovenski EES, saj je bila vsa JV Slovenija tri dni v temi. Srečnejša okoliščina pa je, da je Eles na čelu z mag.Korošcem imel razumevanje, da naši regiji poleg NEK, radioaktivnih odpadkov, prepletenega DV omrežje, prihajajočih savskih elektrarn pripada tudi kakovostna oskrba z električno energijo,« je nadaljeval krški župan in ob tej priložnosti čestital investitorju in se v imenu prebivalcev Posavja in podjetij iz te regije zahvalil tako mag.Vekoslavu Korošču kot Janezu Kernu za zgledno sodelovanje z lokalno skupnostjo pri uresničitvi projekta.

Predsednik vlade **dr. Janez Drnovšek**, je izrazil ugotovitev, da bo deževen dan – prav takrat je lilo kot iz škafa – prinesel več elektrike iz hidroelektrarn, več distribucije in več prodaje. V nadaljevanju se je spomnil srečanj z gospodarstveniki Posavja in Dolenjske, ki so ga neprestano spraševali kdaj bo RTP Krško zgrajeno. Sedaj jo odpiramo z vsemi prednostmi, ki smo jih našli predhodni govorniki. Čestital je izvajalcem in investitorju in izrazil upanje, da bo Eles nadaljeval svoja prizadevanja in vlogo, ki jo ima na odprtem trgu električne energije. Poudaril je, da imamo znanja in izkušnje dovolj, da bomo ta prehod zmogli. Ob koncu govora je udeležencem slovesnosti izrazil pričakovanje, da se bo z njimi srečal v boljših vremenskih razmerah in enakih priložnostih.

MINKA SKUBIC

HSE: VEMO, KAJ HOČEMO v energetiki!

V javnosti so se pred kratkim pojavile tudi trditve o pomanjkanju energetskih razvojnih konceptov in vizije v Holdingu slovenskih elektrarn. Kot so pojasnili v poslovodstvu HSE, je njihova vizija optimalna izraba slovenskih energetskih virov in kadrov ter vzpostavitev konkurenčne družbe na globalnem energetskem trgu. To v bistvu pomeni, da izkoriščajo tisto, kar pač imajo - energetske naprave, vire, kadre - s tem pa ne povzročajo dodatnih stroškov.

*Mag. Drago Fabijan,
generalni direktor Holdinga
slovenskih elektrarn.*

Kot je v začetku oktobra pojasnil generalni direktor **Drago Fabijan**, je omenjena zadeva pri njih uresničena že od samega začetka. V zvezi s tem je omenil razvojni koncept, ki ga je predložil v postopku kandidature za generalnega direktorja HSE. Ta koncept je bil javno predstavljen in usklajen z direktorji vseh družb, ki delujejo v holdingu, nazadnje pa je bil potrjen tudi na nadzornem svetu. Na podlagi teh razvojnih usmeritev so potem v holdingu zasnovali več dokumentov. Na eni strani so bili osredotočeni na koncept trženja, na drugi strani pa na optimiranje proizvodnje in na investicije. Pri tem v holdingu zasledujejo interese kupcev električne energije, zaposlenih ter manjšinskih in večinskih lastnikov. Veliko je bilo tudi vprašanj glede organiziranosti HSE, pojasnjuje mag. Fabijan. Ampak dejstvo je, da so razvojni koncept postavili na podlagi vladnih sklepov. V tem trenutku je vlada 100-odstotni lastnik holdinga.

Foto Miro Jakomin

In vlada je z ustanovitvenim aktom določila tudi temeljne cilje, ki jih mora HSE zasledovati: skupni na-stop domačih proizvajalcev na odprtem trgu z električno energijo, povečanje konkurenčnosti domačih proizvajalcev (vključno z reševanjem problematike naslednjih investicij) in gradnja HE na spodnji Savi.

»To sem že nešteto povedal in skoraj ni nikogar v energetskem sistemu na odgovornih mestih, ki tega ne bi poznal. Dejstvo je, da v holdingu vemo, kaj je strategija, kaj so strateški cilji, kaj so operativni cilji itd. Jasno je, da v holdingu, kjer je zaposlenih 55 ljudi, od tega kar 73 odstotkov z visoko izobrazbo – med njimi tudi štiri doktorji in trije magistri – ne delamo nekaj kar tako na pamet in brez ustreznih strateških podlag. Sicer pa se v kritičnih razpravah o strategiji in viziji holdinga velikokrat pozablja, da so eno naše usmeritve in želje, drugo pa pravni okvir, ki ga mora HSE obvezno spoštovati pri svojem delovanju,« je poudaril mag. Fabijan.

Prav tako so predstavniki vodstva HSE že večkrat povedali, da je vizija holdinga optimalna izraba slovenskih energetskih virov in kadrov ter vzpostavitev konkurenčne družbe na globalnem energetskem trgu. In ker je treba na trgu razpršiti tveganja, se v holdingu zavedajo, da bo treba nji-

SLOVENIJA JE POSTALA DRŽAVA PRISTOPNICA

Evropska komisija je 9. oktobra sklenila, da bo Slovenijo in še devet drugih držav kandidatk priporočila za vstop v Evropsko unijo leta 2004, kar pomeni, da so se te države uradno iz kandidatk preimenovala v pristopnice. Vsaka izmed njih mora do takrat rešiti še odprta poglavja in si kajpak tudi prizadevati za ohranitev politične in gospodarske stabilnosti, Evropska unija pa se mora pred tem velikim korakom odločiti še, kako razrešiti finančni vidik širitve.

Dokončno morajo priporočila Evropske komisije potrditi še voditelji petnajsterice, kar naj bi storili konec oktobra, sicer pa je bolj ali manj že gotovo, da se bo deset držav kandidat - Slovenija, Madžarska, Češka, Slovaška, Poljska, Estonija, Litva, Latvija, Malta in Ciper – leta 2004 res priključila omenjeni zvezi držav. Toda kljub tej odločitvi je vendarle odprtih še nekaj pomembnih vprašanj, ki zadevajo širitev, najpomembnejše med njimi pa je financiranje tega podviga. Marsikatero državo kandidatko je namreč zelo presenetil izračun Evropske unije, ki je pokazal, da bi morale vsaj gospodarsko najbolj razvite že kaj kmalu prispevati v evropski proračun več, kot naj bi iz njega dobile. Sprejem desetih novink bo sedanje članice do leta 2007 stal sedem milijard evrov, kar je pravzaprav manj, kot bo EU namenila za predpristopne pomoči – v letih od 2004 do 2006 nekaj več kot 22 milijard evrov. Toda kljub temu se evropski proračun z novimi plačnicami ne bo bistveno povečal, saj naj bi v omenjenem obdobju nove članice evropski proračun napolnile s 15,5 milijardami evrov. Veliko pa pove tudi podatek, da se bo z njihovim vstopom skupni proračun povečal zgolj za 0,07 odstotka BDP.

Zunanji ministri Unije so se konec septembra sicer zbrali v Bruslju in se poskušali dogovoriti o načinu financiranja širitve, toda do skupne točke le niso prišli. Danci namreč predlagajo, da bi sredstva črpali iz kohezijskega sklada. S tem se sicer strinja tudi večina članic, razen upravičenk te solidarnostne pomoči (Španije, Portugalske, Gr-

čije in Irske), proti pa je tudi Evropska komisija, saj naj bi bila taka rešitev v nasprotju s pravnim redom. Omenjene države in komisija tako vztrajajo, da je bolj smiselno uravnavati proračunske tokove za nove članice s pavšalnimi plačili oziroma kompenzacijo.

BOLGARIJA IN ROMUNIJA ČAKATA NA DRUGI KROG

Kljub še nekaterim odprtim vprašanjem so se evropski komisarji strinjali, da vseh deset omenjenih kandidatk izpolnjuje politične kriterije za članstvo, gospodarske pa naj bi dopolnile do vstopa. Odslej se tako imenujejo države pristopnice, kot je komisija zapisala v strateškem dokumentu za izvedbo širitve z naslovom Na poti v razširjeno Evropo. V slednjem so poročila o napredku trinajstih držav, vendar pa so tri izpadle iz tega kroga širitve. Romunija in Bolgarija sta že lani zaostali v širitveni tekmi – zanju je Unija sprejela novo strategijo za drugi širitveni krog, za leto pridružitve pa določila 2007. Še manj uspešna je bil Turčija, ki si sicer kot najstarejša prosilka še vedno prizadeva, da Unija pogajanja z njo sploh začela. Leta 1999 je sicer dobila status države kandidatke, a se uradno še ni začela pogajati za članstvo.

Podrobne ocene o širitvi je Evropska komisija pripravljala vsako leto na podlagi kriterijev, ki jih je že leta 1993 določila v Kopenhagenu. Na področju gospodarskih meril je kot delujoči tržni gospodarstvi, ki bi se lahko soočali s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v Uniji, označila le Ciper in Malto, za preostalih osem držav pa je ocenila, da sicer delujejo kot tržna gospodarstva, vendar se bodo lahko spopadla s konkurenco in tržnimi razmerami v Evropski uniji šele potem, ko bodo dokončale reforme, kot sta privatizacija in prestrukturiranje. Sicer pa je splošna gospodarska slika kandidat ugodna, saj so že dosegle visoko stopnjo ekonomske integracije v Unijo, prav tako beležijo dobro rast gospodarstva in padanje inflacije.

Slovenija je dobila dokaj pozitivna poročila že zadnjih pet let, tokrat pa je komisija na podlagi celotnega predpristopnega obdobja ugotovila, da je država tako politično kot tudi gospodarsko pripravljena na vstop. A kljub temu je predstavniki države opozorila na nekatere pomanjkljivosti – tako pri posameznih poglavjih, ki jih je že zaprla, kot tudi pri tistih, ki so še odprta: kmetijstvo, proračun, ključne določbe pri poglavjih institucije in regionalna politika pa bodo znane šele v sklepni fazi predpristopnih pogajanj.

ODPRTI ŠE POGLAVJI O PRORAČUNU IN KMETIJSTVU

V Sloveniji po mnenju Evropske komisije deluje tržno gospodarstvo, zato se bo država sposobna soočiti s konkurenčnimi pritiski in tržnimi silami v Uniji. Gospodarska rast v državi je po njenem razmeroma visoka, brezposelnost upada, proračunski primanjkljaj je prav tako skromen, negativne točke pa ji še vedno dajejo visoka inflacija, počasna privatizacija in slabo razvit bančni sistem.

Pri prevzemanju pravnega reda EU v nacionalno zakonodajo in njegovem izvajanju ter pri vzpostavljanju institucij, ki to zagotavljajo, je Slovenija prav tako dobro napredovala, ugotavlja komisija, ki je pregledala 29 vsebinskih področij. Kljub temu se bo morala država pri nekaterih področjih še potruditi, da bo dosegla raven, kot jo zahteva Unija. Eno izmed slednjih je notranji trg, pri katerem zahteva komisija izboljšave pri izvajanju javnih naročil, nadzoru finančnih storitev, neposrednih tujih vlaganj, zaščiti intelektualne lastnine in zagotavljanju konkurence. Tudi na področju prometa in energetike Slovenija nekoliko zaostaja, predvsem pri prestrukturiranju železnic in zagotavljanju agencije za jedrsko varnost, na področju okolja pa bo morala od evropskega pravnega reda prevzeti še direktivo o preprečevanju onesnaževanja ter jo tudi uresničevati.

Foto arhiv

kljub velikim širitvenim načrtom je bil ta korak do nedavnega v veliki meri odvisen od ene same države – Irske. To je namreč edina članica Unije, katere državljani so se na referendumu odločali o sprejemu pogodbe iz Nice, ki opredeljuje pogoje širitve Evropske unije, zlasti na področju delitve moči v evropskih institucijah. Irski so bili dolgo odločeni, da je dokument slab in diskriminatoren tako v odnosu do manjših članic kot tudi držav. Toda na referendumu, ki je bil v 20. oktobra, so se po dolgotrajnem prigovarjanju domačim in evropskim politikom vendarle odločili za ratifikacijo omenjene pogodbe – za se je izreklo skoraj 63 odstotkov državljanov Irske, proti pa jih je bilo dobrih 37 odstotkov.

Na področju davkov in carin se mora država še posebej osredotočiti na izvajanje fitosanitarnih in veterinarskih inšpekcij na mejah, kar nekaj pomanjkljivosti je še pri izvajanju regionalne politike, telekomunikacij, zahtev s področja notranjih zadev in pravosodja, pri delu institucij in kajpak pri zunanji in varnostni politiki, kjer izstopajo predvsem odnosi s sosednjo Hrvaško – med njimi je tudi sporazum o krški jedrski elektrarni.

PREVERJANJE TUDI PO VSTOPU

Prav zaradi cele vrste nalog, ki jih morajo kandidatke še opraviti, da bodo res nared za vstop in sodelovanje na skupnem evropskem trgu, je komisija med drugim napovedala, da bo izvajanje zavez iz pogajanj še naprej pozorno spremljala do konca pogajanj oziroma do dejanskega vstopa novih članic v Unijo. Če bo pri tem naletela na zamude ali morebitne zaplete, bo takoj ukrepala, in to na politični ravni – prek tako imenovanih pisem za zgodnje opozarjanje. Šest mesecev pred datumom vstopa bo pripravila celovito poročilo o izvajanju zavez, julija prihodnje leto pa še po-

ročilo o poteku priprav na črpanje Unijinih strukturnih pomoči.

Sicer pa preverjanje tudi po vstopu še ne bo končano, kar kaže na to, da predstavniki Unije resno dvomijo, da so pristopnice res sposobne izvajati zahtevna pravila na občutljivih področjih, kot sta, denimo, konkurenca in varna prehrana. Zato si bo pridržala pravico do uvedbe zaščitnih ukrepov za notranji trg sedanje petnajsterice v prvih dveh do treh letih po širitvi. Uveljavila jo bo lahko na zahtevo stare ali nove članice, in sicer v primeru, če bodo nastale resne težave, ki bi utegnile prizadeti vse ekonomske sektorje ali povzročiti nevarnost gospodarskega poslabšanja na katerem izmed področij. Podobno pravico je izpostavila tudi leta 1995, ko so v Unijo vstopile Avstrija, Švedska in Finska, vendar se nanjo nikoli ni sklicevala. Poleg tega omenja komisija možnost uvedbe takšnih klavzul tudi na področju pravosodja in notranjih zadev.

Pred državami kandidatkami so torej samo še sklepna dejanja vključevanja v Evropsko unijo. Voditelji petnajsterice bodo poleg oktobrskega sestanka o širitvi presojali še dvakrat pred vrhom v Kopenhagnu, tam pa naj bi se pogajanja s kandidatkami, ki naj bi leta 2004 vstopile v to zvezo držav, končala. Toda pristopnice še niso končale svojega dela, ampak imajo vsaj praviloma vse pred sabo še najbolj trdovratna poglavja, poleg tega pa se bodo morala dokazovati še nekaj let po vstopu.

Povzeto po STA in Delu

SVET

ZARADI KRIZ NIŽJA GOSPODARSKA RAST

Mednarodni denarni sklad (IMF) napoveduje v svojem zadnjem poročilu o gibanju svetovnega gospodarstva, da bo letošnja gospodarska rast dosegla 2,8 odstotka, leta 2003 pa naj bi se že povzpela na 3,7 odstotka. IMF kljub temu opozarja, da je gospodarstvo nekoliko šibkeje napredovalo, kot je bilo pričakovati, kot glavne razloge pa navaja izgube na trgu vrednostnih papirjev, zaskrbljenost zaradi gospodarskih škandalov v Združenih državah Amerike, dolžniško krizo v Južni Ameriki in naftno krizo, ki je nastala kot posledica morebitne vojne v Iraku. Omenjeni sklad v prihodnjem letu najšibkejšo rast gospodarstva napoveduje vsem gospodarsko razvitim državam, obenem pa ugotavlja, da so članice Evropske unije pokazale neverjetno odpornost na upočasnitev rasti svetovne ekonomije. Sloveniji, ki jo uvršča med države Srednje Evrope, strokovnjaki za letos napovedujejo 2,5-odstotno rast, v prihodnjem letu pa 3,2-odstotno. To je sicer manj kot leta 2000, ko je znašala 4,6 odstotka, pa vendarle več kot lani, ko je bila le triodstotna. STA

OBNOVLJIVI VIRI POTREBUJEJO ZALEDJE

Zahteva, da bi v Veliki Britaniji do leta 2020 povečali proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov na 20 odstotkov skupne proizvodnje, ni ne tehnično ne ekonomsko izvedljiva, meni David Milborrow, angleški strokovnjak za elektroenergetiko. Tako kot v večini evropskih državah lahko tudi v Veliki Britaniji po njegovem mnenju tak način proizvodnje zgolj dopolnjuje običajne vire energije, saj je preveč odvisen od vremenskih neprilik.

Britansko otočje, ki ima sicer veliko možnosti proizvajati električno energijo tako iz moči vetra kot tudi iz moči valovanja, je po mnenju Milborrowa geografsko veliko preveč osamljeno, da bi se lahko zaneslo na tak način pridobivanja električne energije. Ena izmed redkih držav v Evropi, ki si lahko to privoščijo, je po njegovem Danska, ki proizvede s temi viri približno 13 odstotkov vse energije, vendar pa ima tudi zaledje v primeru, da ji vreme ne bi bilo naklonjeno. To zaledje so povezave z Nemčijo, Švedsko in Norveško. Zlasti slednja lahko v primeru šibkejšega vetra povsem nadomesti pomanjkanje električne energije iz danskih vetrnih elektrarn z energijo, ki jo Nizozemci pridobijo v hidroelektrarnah. Kar zadeva proizvodnjo iz obnovljivih virov je vsaka država nekaj posebnega, ima drugačne pogoje in v takšni luči je tudi treba določati delež tovrstnih virov v skupni proizvodnji. Velika okoljska ozaveščenost namreč bore malo pomeni, če lahko ostane država brez električne energije, še poudarja Milborrow.

OVIRE BRITANSKEGA SISTEMA

Velika Britanija proizvede večino svoje energije v velikih elektrarnah, ki so oddaljene od velikih poseljenih središč. Za vzdrževanje takega sistema in vse potrebne povezave je treba nameniti veliko denarja, zato je vsaj na nekaterih območjih domače omrežje nepopolno. Manjkajo, denimo, povezave v severozahodnem delu Škotske, kjer pa je obenem največ možnosti za izrabljanje moči vetra in valovanja – tam naj bi se namreč na-

hajalo kar 40 odstotkov evropskih potencialov. Razdalje do drugih predelov države so velike, zato bi morali Britanci veliko denarja vložiti že v gradnjo samih povezav, s čimer pa bi spet na drug način posegali v naravno okolje. Pri tem ni odveč dodati, da podjetja v nastalih tržnih razmerah niso pripravljena veliko vlagati v gradnjo zmogljivosti, zlasti če so še precej negotove.

Med Anglijo in Škotsko obstajata za zdaj zgolj dve zmogljivejši povezavi, vendar pa prek njiju ne bi bilo mogoče prenašati še večjih količin energije, denimo, tiste, proizvedene z obnovljivimi viri. Omenjeni omejitvi v povezavah po deželi sta po besedah Milborrowa dovolj veliki, da bi morali tisti, ki stremijo k vse večjemu uveljavljanju takega načina proizvodnje, še enkrat premisliti o svojih zahtevah.

POTREBE PO ENERGIJI

Pri načrtovanju proizvodnje električne energije je treba upoštevati tako dnevna nihanja kot tudi tista, ki jih je moč zaznati med letnimi časi. V Veliki Britaniji potrebujejo poleti v povprečju 19 GW električne energije, pozimi pa največ 50 GW. Da lahko proizvajalci vsak dan res zagotovijo toliko energije, kot je potrebujejo Britanci v najhladnejših zimskih dneh, potrebujejo zane-

sljive, zato je tradicionalne vire energije, ki so obenem tudi bolj prilagodljivi, meni Milborrow. Prav zaradi vseh že opisanih težav, ki se pojavljajo na britanskem trgu, poudarja omenjeni avtor pet glavnih zahtev za vzdrževanje ravnotežja na trgu.

Prva je, kot poudarja, da mora imeti vsak elektroenergetski sistem na voljo dovolj zmogljivosti, da zagotovi dovolj električne energije za povprečno letno porabo kot tudi takrat, kot je poraba najvišja. Kot drugo poudarja, da mora imeti država na voljo dovolj rezervnih zmogljivosti v primeru, da se katera izmed elektrarn pokvari oziroma jo je treba ustaviti zaradi vzdrževalnih del. V Veliki Britaniji razpolagajo po njegovih podatkih s približno 12.000 do 13.000 MW oziroma 23 odstotki rezervnih zmogljivosti. Tolikšna količina za zdaj zadostuje morebitnim najvišjim potrebam. V tretje meni Milborrow, da mora biti nekaj od omenjenih rezervnih zmogljivosti stalno v pripravljenosti za primere nenadnih sprememb in okvar v omrežju.

KO VETER POJENJA ...

Naslednja zelo pomembna zahteva je prilagajanje proizvodnje energije glede na nihanja tako čez dan, torej glede na socialne navade ljudi, kot

Foto Dušan Jež

Zahteve britanske vlade, da elektroenergetska podjetja do leta 2010 proizvedejo deset odstotkov oziroma do leta 2020 dvajset odstotkov energije z obnovljivimi viri, so po mnenju Milborrowa povsem nepremišljene. Po njegovem je to praktično nemogoče pričakovati, saj so vetrna polja, pa naj bodo še tako zmogljiva, v končni fazi vendarle odvisna od vetra in če ne piha, tudi ne morejo proizvajati energije, ki pa jo potrebujejo ljudje v vsakem trenutku. Tovrstne naprave torej nujno potrebujejo rezervne vire, ki jih bo mogoče v tem primeru zagnati, kar pa je zelo drago. Resda je energija iz obnovljivih virov za okolje prijazna, toda ob vremenskih spremembah jo je vendarle treba nadomestiti s tisto, ki ni tako blagodejna do narave. Podjetja si v današnjih tržnih razmerah zagotovo ne bodo naložila še dodatnih stroškov, da bi lahko ob gradnji naprav na obnovljive vire urejala še nadomestne vire, kar pa pomeni, da bodo na koncu porabniki tisti, ki bodo občutili, kako je, če pojenja moč valovanja ali preneha pihati veter.

tudi glede na letne čase. V ta namen bi bilo treba izdelati posebne tabele in jim slediti, toda to ni povsem zanesljivo, saj lahko poraba včasih zelo odstopa. Prav zaradi tega bi moral imeti sistem na voljo elektrarne na plin, ki bi jih lahko zagnal v vsakem trenutku in prav tako na hitro izklopil. Slednje bi lahko porabili tudi v primeru uporabe obnovljivih virov energije, zlasti vetra, ki zelo niha, je zadnji Milborrow predlog. Toda manjša nihanja v proizvodnji iz obnovljivih virov energije še niso tako težavna, veliko težje jih je nadomestiti v primeru, ko sta bodisi valovanje bodisi veter šibka daljše obdobje. V tem primeru mora imeti sistem na voljo zmogljivosti, ki to tudi nadomestijo, kar pomeni, da mora imeti dovolj tradicionalnih virov energije na voljo v vsakem primeru, vendar bi jih priklapljal oziroma izklapljal glede na proizvodnjo iz okolju prijaznih virov. Ljudje vsekakor potrebujejo električno energijo v vsakem trenutku, zato potrebuje takšna energija stoddostotno zaledje.

VELIKO MOČI, MALO ENERGIJE

Milborrow je izdelal posebno shemo, s katero je poskušal predvideti proizvodnjo električne energije v vetrnih elektrarnah glede na morebitne vremenske spremembe. Kot je ugotovil, bi lahko Velika Britanija teoretično z zmogljivostmi s

skupno močjo 7300 MW (zdaj jih ima 600 MW) proizvedla 20 TWh električne energije v letu dni, to pa je zgolj tretjina količine, kot je pridobi v enako dolgem obdobju v elektrarnah na plin, termoelektrarnah ali nuklearkah z enako močjo. Hkrati pa je to, kot dodaja, šele polovica proizvodnje iz obnovljivih virov, kot je zahteva britanska vlada do leta 2010. A to še ni vse – kaj se bo zgodilo, če bo veter za daljše obdobje pojenjal? Vse elektrarne na veter s skupno močjo 7300 MW bodo proizvedle praktično nič, je nemajhen Milborrow. Če sledimo povsem logičnemu sklepanju, je jasno, da potrebujejo naprave, ki delujejo na obnovljive vire, za sabo še dodatne zmogljivosti, ki jih bo mogoče uporabiti v anti-ciklonskih obdobjih, je pristavil.

Povzeto po Power in Europe, 9. september 2002

EVROPSKA UNIJA

NAJBOLJ NAPREDOVALA LATVIJA

Deset kandidatov za članstvo v Evropski uniji, ki naj bi se omenjeni zvezi držav pridružile leta 2004, je po podatkih evropskega statističnega urada Evrostat leta 2001 glede na leto prej v gospodarski rasti prehitelo članice petnajsterice. Države Unije so namreč lani dosegle povprečno 1,5-odstotno rast, kandidatke pa 2,4-odstotno. Najvišjo, 7,7-odstotno rast gospodarstva so imeli lani v Latviji, ki je tako za 1,8 odstotka prehitela Irsko - slednja je doslej veljala za članico z najvišjo rastjo. Latviji sledijo Litva s 5,9-odstotno rastjo, Estonija, ki je dosegla petodstotno rast, in Ciper s štiriodstotno rastjo gospodarstva. Na repu skupine je Malta, kjer je gospodarstvo lani napredovalo za 0,8 odstotka, sicer pa se je tudi med drugimi srednjeevropskimi državami gospodarstvo nekoliko počasneje razvijalo. Na Madžarskem je rast dosegla 3,8 odstotka, na Češkem in Slovaškem 3,3, v Sloveniji tri in na Poljskem 1,1 odstotka. Sicer pa se je po podatkih slovenskega statističnega urada (SURS) gospodarska rast pri nas po petih zaporednih četrletjih upadanja spet obrnila navzgor. V letošnjem drugem četrletju je namreč vrednost bruto domačega proizvoda narasla na 737 milijarde tolarjev, kar je za 3,2 odstotka več kot v istem obdobju lani. V primerjavi z letošnjim prvim četrletjem, ko je znašala 2,2 odstotka, se je torej povišala za odstotno točko. Na gospodarsko rast je po mnenju SURS pozitivno vplivala predvsem domača potrošnja, precej (za sedem odstotkov) pa je se okrepila tudi rast izvoza, tako storitev kot tudi blaga. STA

ODPIRANJE TRGA NA DANSKEM

S prvim januarjem prihodnje leto bodo popolnoma liberalizirali svoj trg z električno energijo tudi Danci, ki so se s prvimi spremembami na tem področju začeli srečevati ob koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja. Leta 1999 je danska vlada sprejela temeljni zakon o oskrbi z električno energijo, ki je kljub prilagajanju domači energetskega sektor obrnila na glavo, ugotavlja Jan-Erik Svensson in Tamilla Vahman, strokovnjaka s tega področja.

Skandinavski elektroenergetski trg Noord Pool je bil, še preden je Danska stopila na pota liberalizacije, neločljiv del njenega trga, ta povezava pa se je z deregulacijo še dodatno okrepila. Danski elektroenergetski sistem je namreč sestavljen iz dveh ločenih – vzhodne in zahodne Danske, ki med sabo nista povezana. Oba sta povezana s Švedsko in Nemčijo, zahodni del pa še z Norveško, kar pomeni, da je Danska neke vrste most med skandinavskim Nord Poolom in preostalim, kontinentalnim delom Evrope. Vsak del ima tudi svojega neodvisnega operaterja prenosnega omrežja – vzhodni del ureja Elkraft System, zahodnega pa Eltra.

NAJPREJ SKUPEN SKANDINAVSKI TRG

Nordijski trg z električno energijo, ki ga sestavljajo Danska, Finska, Norveška in Švedska, je bil do neke mere dereguliran že od sredine devetdesetih let, kar je prav tako vzpostavilo tržne razmere in tekmovalnost med vključenimi državami, obenem pa jih spodbudilo h gradnji dodatnih povezav. Toda proti koncu tega stoletja se je moralo tudi to relativno zaprto območje odpreti drugim državam, poleg tega pa so morale njegove članice slediti evropskim smernicam za liberalizacijo trga. Norveška, ki ni članica te skupnosti, je svoj trg odprla že mnogo prej – leta 1991, Švedska leta 1996, Finska 1997, Danska pa namerava to storiti prihodnje leto; zdaj je liberaliziranega 90 odstotkov njenega trga. Toda kljub temu države do zdaj še niso v celoti izpolnile vseh zahtev Evropske unije, zlasti kar zadeva vzpostavljane novega režima, pri katerem se tarife določajo glede na storitve, ne pa glede na stroške, in privatizacijo velikih podjetij, kot so švedska Vattenfall in Sydkraft, finski Fortum in danska Nesa. Poleg tega se omenjeni trg sooča se z eno veliko

oviro: države proizvedejo večino svoje energije s hidroelektrarnami – če smo natančni, pridobijo tako v enem letu 180 TWh od skupnih 380 TWh. Toda proizvodnja zaradi različnega vodostaja niha včasih tudi za 40 TWh na leto, kar privede do gibanj v cenah ter prisili države, da nadomestijo manjkajočo energijo z dražjo na fosilna goriva. Švedska lahko pomanjkanje precej nadomesti z energijo iz njenih jedrskih elektrarn – z njimi pridobi namreč kar polovico vse proizvodnje, toda vlada se je zavezala, da jih bo zaradi nevarnosti postopoma zaprla. To je že uresničila s prvo enoto JE Barsebäck, naslednje korake pa je nekoliko upočasnila, saj se boji pomanjkanja energije. Še v večji zagati pa se lahko znajde Danska, ki razmeroma velik delež energije pridobi z vetrnimi elektrarnami. V primeru šibkejšega vetra je na srečo povezana z Norveško, ki jo lahko oskrbi z energijo iz hidroelektrarn, toda tudi slednja je dokaj negotova.

OD REGULACIJE K LIBERALIZACIJI

Do leta 1976 je bil danski trg še popolnoma nereguliran – tako proizvodnjo električne energije kot tudi distribucijo so financirala in urejala manjša podjetja in združbe, ki so bile v lasti porabnikov. Elektrarne so bile povezane lokalno in regionalno, kar pomeni, da so imela distribucijska podjetja popoln monopol na svojih območjih. Leta 1977 je danski parlament sprejel prvo zakonodajo na področju oskrbe z električno energijo in trg reguliral z režimom licenc, zavezitvami cen, izbiro goriv za elektrarne ...

Toda tudi to obdobje ni prav dolgo trajalo, saj je Evropska unija, kot že rečeno, sklenila združiti nacionalne trge z energijo v en sam trg. Njene smernice je začela Danska uresničevati leta 1998, ko so veliki porabniki zahtevali, da jim država dopusti samostojno izbiro ponudnika. Leto zatem je vlada sprejela temeljno zakonodajo, kmalu pa je začela pripravljati še podzakonske akte. Namen novega zakona o oskrbi z električno energijo je bil liberalizirati domači trg, zagotoviti zaloge, zaščititi porabnike in okolje, vzpostaviti tekmovalnost in na novo organizirati tržno strukturo, ki je bila prej povsem monopolizirana. Omenjeni zakon med drugim zahteva tudi podeljevanje licenc prenosnim podjetjem, oskrbovalcem z energijo in podobno. Kljub temu da velja zakonodaja že skoraj tri leta, danska agencija za energijo do zdaj še ni podelila nobene licence. Pravne zadeve je država sicer dokaj uredila in implementirala evropske smernice, toda uresničevanje slednjih je veliko bolj zapleteno. Zakonodaja, denimo, predlaga tudi povezovanje podjetij z licencami v skupino, namen tega pa je predvsem, da bi porabniki, ki so investirali v gradnjo naprav, ob morebitni prodaji od tega tudi kaj dobili. Nesa, eno največjih elektroenergetskih podje-

tij na Danskem, ki ima med drugim tudi 36-odstotni delež v regionalnem podjetju Energi 2, ostro nasprotuje zahtevi po združevanju, saj meni, da je neustavna, s tem pa tudi ovira implementacijo evropskih smernic v domačo prakso.

TRGOVANJE V MEJAH NORD POOLA

Da lahko države, združene v Nord Pool, sploh trgujejo med sabo, morajo njihovi operaterji prenosnega omrežja skleniti posebne sporazume med seboj. Če želijo, denimo, Danci prodajati Nemcem, se mora danski operater dogovoriti z nemškim, v primeru trgovanja s Švedsko ali Norveško, pa sporazum uredi skupni operater Nord Poola.

Sicer pa po mnenju Jan-Erika Svenssona in Tamille Vahman le petmilijonska Danska ni preveč zaželen tarča mednarodnih podjetij, temveč je bolj primerna za trgovanje znotraj nordijskega trga, morda še z bližnjimi državami Evropske unije. Kljub temu se vsaj manjša danska podjetja vendarle poskušajo dogovoriti med sabo za sodelovanje, da bi lahko v primeru morebitnih apetitov katerega izmed energetskega velikanov vendarle tekmovala z njim. Tako si, na primer, državno naftno podjetje Dong (Danish Oil and Natural Gas) prizadeva priključiti Neso, saj bi s tem prvo dobilo dostop do pol milijona porabnikov v vzhodni Danski.

Po drugi strani pa zakon o oskrbi z energijo podjetjem, ki proizvajajo energijo ali z njo trgujejo, prepoveduje priključevanje prevelikega deleža v kolektivnih podjetjih, ki skrbijo za nemoteno oskrbo. V lasti lahko imajo namreč največ 15 odstotkov katerega izmed slednjih, saj bi lahko v nasprotnem primeru že vplivali na vodenje podjetja in marsikaj prikrčili v svojo korist. Toda to zakonsko določilo se, kot poudarjata Jan-Erik Svensson in Tamilla Vahman, tiče zgolj proizvajalcev in trgovcev z energijo, ne preprečuje priključitev oziroma prevzemov med podjetji – takšen primer je načrtovana priključitev podjetja Nesa naftni družbi Dong.

Danski elektroenergetski trg, ki bo popolnoma liberaliziran že čez dobra dva meseca, bo najverjetneje ostal bolj ali manj zaprt, saj so tamkajšnja podjetja povezana predvsem v skupni skandinavski trg Nord Pool ter morda še s sosednjimi državami. Danski strokovnjaki namreč predvidevajo, da njihov trg ne bo preveč zanimiv za velike prodajalce električne energije, ker je preprosto premajhen, po drugi strani pa si lahko danska podjetja, ki proizvajajo zeleno energijo z elektrarnami na veter, vendarle obetajo dobro prodajo. Takšne energije namreč že zdaj veliko izvozijo na Nizozemsko.

Povzeto po Power in Europe Special Edition – West European Electricity Review 2002

SKRB MEČE NA MAJHNE STVARI VELIKO SENCO

Skrbi, strahovi, dvom so občutki, ki nas spremljajo domala vsak dan, tako na delovnem mestu kot tudi v zasebnem življenju. Skorajda si ne znamo več domišljati dneva, ki bi ga preživeli brezskrbno. Resda je marsikatera skrb upravičena, toda po temeljitem premisleku vendarle velikokrat ugotovimo, da bi lahko prihranili veliko energije, če bi premagali ta negativni dejavniki in se posvetili zgolj reševanju težav.

Le redki so ljudje, ki znajo obvladovati skrbi, dvome in strahove – pravzaprav je to nekaj povsem naravnega, razen če prevzemajo človeka taka razpoloženja brez pravega razloga. Kar nekaj je namreč ljudi, ki so kronično zaskrbljeni zaradi vsake malenkosti v svojem življenju, pa četudi nanje ne morejo vplivati – takšen primer je, denimo, vreme. Res se ne kaže vznemirjati, ker dežuje, ko bi radi šli na izlet. Vreme zaradi naših skrbi ne bo nič lepše. Takšne ljudi po navadi skrbi in strahovi povsod spremljajo in takoj, ko se eden izmed njih razkadi, ga že nadomesti drug.

KDAJ JE SKRB UTEMELJENA?

Napak bi bilo vztrajati, da je vsaka skrb odveč, saj se takemu razpoloženju včasih res ni mogoče izogniti. Poznamo namreč dve skupini skrbi: nesmiselne in tiste, ki imajo neke temelje. O prvih ne kaže izgubljati besed, saj so velikokrat povezane z dejavniki, na katere zaskrbljeni niti ne more vplivati. Veliko ljudi je, denimo, venomer v skrbah za svoje zdravje, bojijo se infarkta ali raka. Ta skrb je nesmiselna, kajti če redno obiskujemo zdravnika in skrbimo za svoje telo, smo naredili vse, kar je v naši moči. V takem primeru se moramo zgolj ravnati odgovorno, paziti nase, preostalo pa je zunaj našega nadzora, zato s skrbmi izgubljam le čas in energijo.

Nekoliko drugače je z utemeljenimi skrbmi, ki imajo svoje temelje, kar pomeni, da so ljudje v resničnih težavah. Tudi te lahko razdelimo v skupine, in sicer na tiste, ki se nanašajo na preteklost, in na tiste, ki so povezane s sedanjostjo in prihodnostjo. Nečesa, kar se je zgodilo v preteklosti, se ne da spremeniti, zato so te skrbi pov-

Pa še zgodbica: neki kmet je vse življenje trdo delal, se trudil ter sprejemal, kar mu je prinesel vsak dan posebej – in si ni delal pretiranih skrbi. A vendarle je videl okrog sebe ljudi, ki jih je venomer kaj skrbelo – od vremena, zdravja, svetovnega miru ... Zazdelo se mu je, da je morda kaj zamudil, ker ga nič ne muči, zato se je odločil, da bo en dan posvetil zgolj temu. Zgodaj je šel spat, zjutraj čil vstal in si privoščil obilen zajtrk, saj je menil, da bo za toliko skrbi potreboval veliko hrane. Potem je sedel na svoj najljubši stol in se predal skrbem. Skrbelo ga je, kaj bo, če bo slaba letina, če mu bo začelo nagajati zdravje, če bo slabo vreme ... Propadel bo! Bolj ko ga je skrbelo, več razlogov za skrb je našel ... Naslednji dan je srečal soseda, ki ga je povprašal, kaj je počel dan prej. »Dvanajst ur krepkih skrbi, pa nobene koristi od njih,« je pribil.

sem neutemeljene. Če se da zaplet popraviti, se moramo za to potruditi, sicer pa le izgublamo dragoceno energijo. Najbolje je, da se iz napak kar se le da veliko naučimo in v prihodnosti izogibamo temu, da bi jih ponovili.

Take izkušnje pridejo prav zlasti, ko se pojavijo skrbi, povezane s sedanostjo oziroma prihodnostjo – nanje namreč v nasprotju s prejšnjimi lahko vplivamo. Toda pri tem je zelo pomembno, da sploh znamo najti primerno rešitev in se tudi potruditi, da v resnici premagamo težave. Če si za to ne prizadevamo, nas bodo strahovi premagali in stvari se bodo tako dolgo zapletale, da na koncu ne bo mogoče storiti ničesar več. George Shinn tako ugotavlja: »Skrb, dvom in strah povzročajo ljudje, ki ne iščejo rešitev.«

TEŽAVE SO IZZIVI

Po premisleku kaj hitro ugotovimo, da so težave in včasih tudi skrbi gibal našega življenja – če ne bi imeli nobenih težav, se tudi ničesar ne bi naučili. Vsaj za večino vendarle obstaja rešitev, treba se jih je zgolj lotiti in ne izgubljati časa in energije za skrbi in dvome. Shinn je tako izločil

šest glavnih korakov reševanja težav. V prvem svetuje, da se je treba takoj, ko se nek zaplet pojavi, umiriti, ne pa se ustrašiti. Strah je namreč negativno mišljenje, ki zadevo še zaplete. Potem je treba problem dodobra proučiti in ugotoviti, od kod sploh izvira. Včasih je najbolje razložiti ga prijateljem in jih prositi za nasvet. Vsak izmed njih bo našel nekaj novega in temu različni bodo tudi nasveti in možne rešitve. Ko je slednja znana, se je treba nanjo osredotočiti, pa četudi je morebiti še tako preprosta. Pogosto namreč menimo, da velike težave tako v zasebnem življenju kot na delovnem mestu zahtevajo velike rešitve, kar pa v večini primerov sploh ni res. Velikokrat so te silno preproste. Druga velika napaka, ki velikokrat zaplete reševanje, je iskanje v različne smeri, ne da bi najprej pomislili na znanje, ki ga že imamo. »Pojdite od znanega k neznanemu,« svetuje Shinn. Predzadnji korak je: izberite rešitev, ki je dobra tako za druge kot za vas. Redko se neka težava tiče le ene osebe, zlasti na delovnem mestu, kjer skupni cilji podjetja silijo ljudi, da rešujejo zaplete skupaj in da imajo pri tem v mislih tudi morebitne posledice. Na koncu (šesti korak) ostane samo še delovanje, pri čemer pa je treba velikokrat tudi nekoliko tvegati.

OBVLADAJMO SVOJE NAPETOSTI

Napetost je na nek način nalezljiva, kar lahko vsak opazi že na svojem delovnem mestu. Če so ljudje okrog nas vedno na trnih, zaskrbljeni in dvomijo o uspehu svoje skupine, se bo tako razpoloženje kmalu razširilo med vse sodelavce. Odnosi med njimi postanejo napeti, v odnosu do drugih so neprijazni in zadirčni, kar pa vsekakor ne prispeva k napredku podjetja, prav tako ne k njegovemu ugledu. Najpogostejše so vzrok za tako razpoloženje vedno večje zahteve na delovnem mestu, tekmovanje med sodelavci in nenehne zahteve po dokazovanju. Rigidnost na trgu delovne sile je preteklost – vse bolj jo namreč zamenjuje menjavanje zaposlitev. Tisti, ki ne znajo sprejeti takih razmer, se kaj hitro ustrašijo za svojo zaposlitev, od tod pa tudi največkrat izvirajo skrbi.

Toda, kot smo že ugotovili, se na takšne razmere ne da vplivati, zato je najbolje sprejeti nastale razmere, se jim kolikor se le da prilagoditi in se v njih tudi kaj naučiti. Vztrajanje pri strahovih bo le otežilo vse skupaj in navsezadnje še negativno vplivalo na naše počutje in zdravje. Začarani krog torej, iz katerega mora vsak najti rešitev in sprejeti, da je sam odgovoren za svoje življenje.

*Povzeto po knjigi Georgea Shinna
Čudeži motivacije*

Stavba, kjer domuje uprava Holdinga slovenskih elektrarn.

Foto Miro Jakomin

Glede odpiranja trga z električno energijo je mag. Drago Fabijan povedal, da HSE nikoli ni zahteval zaprtja trga z električno energijo, kot mu v zadnjem času nekateri očitajo v javnosti. Poslovodstvo pa je jasno povedalo, kaj odprti trg pomeni v posameznih primerih. Pripravili so namreč vrsto simulacij, predvsem glede na režim izvoza v Italijo in glede na režim uvoza v Slovenijo iz Avstrije in morebiti iz Hrvaške. Vsak od teh režimov pa ima seveda zelo velike posledice na poslovanje vseh domačih proizvajalcev električne energije. Če več uvozijo, so pogoji za domače proizvajalce slabši in obratno. Poslovodstvo holdinga je obsežno simulacijo predstavilo tudi svojim lastnikom. Ob tem mag. Fabijan opozarja, da bi lahko brez težav prenesli odpiranje zunanjega trga z električno energijo, če bi bilo rešeno vprašanje naslednjih investicij. Ker pa ta problematika ni rešena, poleg tega pa se pojavljajo še druge težave (nizke cene na tarifnem odjemu, problematika v Rušah itd.), je konkurenčnost holdinga lahko vprašljiva pri popolnem odpiranju trga.

hove dejavnosti razširiti tudi na druga področja, ki so povezana z energetiko. Tu gre za nove razvojne možnosti, ki so povezane z »multi-utility« konceptom. To pomeni, da neka družba v poslovanju ni odvisna samo od ene vrste proizvodov, temveč od več vrst proizvodov. Pri tem konceptu gre za tako imenovani energetske hipermarket, ki omogoča, da je kupec na enem mestu oskrbljen s celovito energetsko ponudbo (voda, elektrika, plin, storitve svetovanja itd.). Za uresničitev tega koncepta bi si želeli pridobiti tudi partnerje, še zlasti domače, ker ne vidijo nobene potrebe po nujnem iskanju tujih strateških partnerjev.

Drugi ključni pojem pa je internacionalizacija poslovanja, kar pomeni, da bo moral HSE za obstanek na evropskem trgu še povečati obseg poslovanja. Holding že danes izvažata električno energijo v vrednosti 20 milijard tolarjev (predvsem v Italijo), sodeluje na leipziški borzi, razvija stike z Bosno, proučuje pa tudi možnosti trgovanja s Srbijo in z nekaterimi drugimi državami. Sicer pa smo o uspešnem poslovanju holdinga ter o nadaljnjih poslovnih načrtih in usmeritvah pisali že v septembrski številki Našega stika.

JAVNOST PRI SPREJEMANJU ODLOČITEV

*Konec septembra sta Regionalni center za okolje za Srednjo in Vzhodno Evropo in Ministrstvo za okolje, prostor in energijo organizirala posvet na temo izzi-
vov, ki nas čakajo pri udejanjenju prostega dostopa
javnosti do informacij in sodelu-
je javnosti v postop-
kih sprejemanja odločitev. Izhodišče za razpravo so bi-
la priporočila za implemetacijo Aarhurške konvencije.
Pozdravna nagovora sta imela mag. Janez Kopač, mi-
nister za okolje, prostor in energijo in Hugh R. Morti-
mer, ambasador Velike Britanije, ki je finančno pod-
prla naš projekt.*

V uvodnem nagovoru je **mag. Janez Kopač** pozdravil izid zbornika Aarhurške konvencije v Sloveniji, ki pregledno predstavlja konvencijo in iz nje izhajajoče obveznosti in priložnosti. Slovenija se je z zbornikom predstavila na oktobrskem sestanku držav pogodbenic konvencije. Minister upa, da bo država čim prej opravila postopke, povezane s sprejetjem zakona o dostopu javnosti do informacij javnega značaja, ki je neposredno povezan z implementacijo določil Aarhurške konvencije, naslednji korak pa bo njena ratifikacija. Kot je dejal britanski ambasador pri nas Hugh R. Mortimer, tudi njegovo državo čaka veliko dela pri implementaciji konvencije. V Veliki Britaniji se trenutno posvetujejo o novi regulativi okoljske strategije.

V nadaljevanju so **dr. Senko Pličanič** iz Inštituta za javno upravo pri Pravni fakulteti, **mag. Milada Mirkovič** iz Zavoda Alcedo in **dr. Andrej Lukšič** s FDV in iz Inštituta za ekologijo predstavili strokovna priporočila, ki so nastala v okviru pro-

jekta za ratifikacijo in udejanitev Aarhurške konvencije. Ta opredeljuje postopke za učinkovito dostopanje do javnih informacij in zagotavljanje možnosti za sodelovanje javnosti pri sprejemanju odločitev. Sodelujoči so se vpraševali o tem, koliko je upravni postopek pri zahtevi po dostopu do okoljske informacije ustrezen in ali sta si zakona o varstvu okolja in o gospodarskih družbah v morebitnem nasprotovanju, ko zahteve posegajo v javne skrivnosti. Poleg tega so razpravljali tudi o tem, kako s pristojnimi službami lokalne skupnosti omogočiti učinkovitejši dostop javnosti do ekoloških informacij krajevnih onesnaževalcev, kako določiti vrsto javnosti, ki lahko sodeluje pri sprejemanju splošnih in konkretnih aktov, kako opredeliti pravne instrumente za varstvo pravice do sodelovanja javnosti, kako vzpostaviti komunikacijske oblike za sodelovanje in kako določiti vsebinska področja in udeležence. **Dr. Vesna Smaka Kincl** iz mariborske občine pa je govorila o razmerah in priporočilih za udejanja-

nje Aarhurške konvencije na lokalni ravni, predvsem o izkušnjah občine Maribor na tem področju.

V razpravi so se kresala mnenja in obtožbe nevladnih organizacij z odgovori vladnih predstavnikov iz Ministrstva za okolje, prostor in energijo ter predstavniki podjetij, ki onesnažujejo okolje. Udeleženci posveta iz nevladnih organizacij so navedli več primerov, ko so bile njihove zahteve po okoljskih podatkih zavrnjene in so sprožili tudi upravni spor, denimo v primerih Vidma, Krškega, Ferolita, Borovnice in prašičje farne v Ihanu. Žal zakon o splošnem upravnem postopku omogoča dajanje podatkov samo strankam v postopku, so pa predstavniki MOPE povedali, da nameravajo številne nejasnosti urediti s spremembami in dopolnitvami zakona o varstvu okolja, ki so predvidene v začetku naslednjega leta. Prav tako bodo številna tovrstna vprašanja urejena v zakonu o dostopu informacij javnega značaja, ki bo tudi v pripravi. Nekateri sodelujoči so opozarjali, da mora biti priprava zakonov in podzakonskih aktov usklajena. Podana je bila pobuda za ustanovitev delovne skupine pri Svetu RS za trajnostni razvoj, ki bi skrbela za sodelovanje med ministrstvi in vključevanje nevladnih organizacij. Za partnersko sodelovanje in učinkovito vključevanje javnosti potrebuje ministrstvo bistveno več znanja o sodelovanju javnosti, za kar bo treba usposobiti tako predstavnike nevladnih organizacij kot javnih oblasti.

Zanimivo je bilo mnenje predstavnikov nevladnih organizacij o razlogih za pojav »ne na mojem dvorišču« (NIMBY) pri nas. Ta pojav naj bi bil pri nas tako močan tudi zato, ker ga postopki priprave ter predlaganja politike, programov in projektov sami spodbujajo. Ljudje tako niso seznanjeni z dogajanjem in pobudam nasprotujejo brez pravega razloga. Ker ni opredeljenih alternativ tem predlogom, se lahko oblikuje samo koalicija proti predlaganemu projektu. Investitor mora javnost vključiti v času, ko so še odprte različne možnosti rešitev, in ne vnaprej določiti edine mogoče variante.

MINKA SKUBIC

V PRIPRAVI NOV NAČIN REGULIRANJA CEN

V prejšnji številki Našega stika so predstavniki vodstva Gospodarskega interesnega združenja distribucije električne energije (GIZ distribucije) pri oceni poslovanja distribucijskih podjetij v prvem polletju 2002 opozorili na več kritičnih momentov. Med drugim so posebej opozorili, da omrežnina še vedno ne upošteva vseh elementov, ki bi jih morala, oziroma ne zagotavlja pokrivanja stroškov, ki nastajajo z zagotavljanjem kar se da nemotene in kakovostne oskrbe odjemalcev z električno energijo. Da bi problematiko predstavili tudi z drugega vidika, smo oktobra za pojasnilo o tej zadevi zaprosili vodstvo Agencije za energijo.

obeh reguliranih dejavnosti v distribucijskih podjetjih znašala 8.000,2 milijona tolarjev. Glede na navedeno je, ob predpostavki celotnega pokrivanja tudi vseh drugih stroškov reguliranih dejavnosti, 24,2 odstotka obračunane amortizacije denarno nepokrite. Pri reguliranih dejavnostih prenosa znaša delež denarno nepokrite amortizacije 27,6 odstotka. Nadalje sta omenjeni sogovornici pojasnili, da je omrežnina za leto 2002 agencija določila na podlagi izhodišč za oceno poslovanja reguliranih dejavnosti podjetij distribucije in prenosa. Pri oceni stroškov poslovanja je agencija izhajala iz analize poslovanja podjetij v obdobju 1996 do 2000 in plana poslovanja za leto 2001, opravili pa so tudi preračun na raven leta 2001. Ker v preteklosti poslovanje podjetij ni bilo spremljano po dejavnostih, kot jih zahteva EZ, je bil delež skupnih stroškov, ki odpade na regulirane dejavnosti, določen na podlagi analize poslovanja v obdobju januar–junij 2001, ko so podjetja v skladu z EZ že spremljala poslovanje po dejavnostih. Agencija ni ugotavljala predračuna amortizacije, ker je v času določanja omrežnine potekala cenitev osnovnih sredstev. V omrežnini je agencija upoštevala denarno pokrito amortizacijo za

Kot sta povedali **Majda Paripovič** in **Irena Glavič** iz Agencije za energijo, je problematika poslovanja distribucijskih podjetij v letu 2002 v omenjenem primeru pojasnjena z vidika poslovanja distribucijskih podjetij kot celote. Naloga Agencije za energijo RS (v nadaljevanju agencija) pa je spremljanje in nadzorovanje samo dveh reguliranih dejavnosti znotraj podjetja, in sicer dejavnosti distribucije električne energije ter upravljanja distribucijskega omrežja. Ti dejavnosti se financirata iz deleža cene za uporabo elektroenergetskih omrežij oziroma omrežnine za distribucijsko omrežje. Obe navedeni regulirani dejavnosti vseh petih distribucijskih podjetij sta v obdobju januar–junij 2002 imeli izgubo v znesku 1.934,8 milijona tolarjev (rezultat na ravni podjetij kot celote pa 4.259,5 milijona tolarjev). Izgubo izkazuje tudi regulirani dejavnosti prenosa električne energije in upravljanja prenosnega omrežja, in sicer 583,5 milijona tolarjev. V prvem polletju letos je obračunana amortizacija

Foto Matjaž Kranjc

Majda Paripovič (na desni) in Irena Glavič, strokovni sodelavki iz Agencije za energijo RS.

VODSTVO ZAVRAČA VSE OBTOŽBE

Zlatko Gomilšek, ki je bil pred 15 leti zaposlen v NE Krško in je poleti prvič, v začetku jeseni pa drugič pisno opozoril izbrane medije in politike o korupciji in negiranju zakonov v NEK. Za vse to je po njegovem odgovoren direktor Stane Rožman. Potem ko je bilo njegovo pisanje objavljeno, je NE Krško sklicala tiskovno konferenco, na kateri so odgovorili na obtožbe.

pokrivanje obveznosti za glavnice dolgoročnih investicijskih kreditov in amortizacijo za investicije v višini povprečnih vlaganj v obdobju 1996 do 2000, povečanih za 14 odstotkov. Agencija v sodelovanju z reguliranimi podjetji pripravlja uvedbo novega načina reguliranja cen za regulativno obdobje 2003 do 2005. Glavno vodilo novega načina reguliranja je zaščita potrošnikov na eni strani in zagotavljanje učinkovitega delovanja reguliranih dejavnosti na drugi strani. Namen ekonomskega reguliranja je omogočanje prihodka, ki ga regulirana podjetja potrebujejo za zanesljivo in ekonomično delovanje reguliranih dejavnosti. Za doseganje tega cilja pa ni dovolj samo primerjanje cene električne energije z ravni cen v EU, temveč tudi primerjanje učinkovitosti delovanja podjetij. Tako se lahko doseže tudi optimizacija poslovanja reguliranih podjetij. Pomemben je tudi nadzor kakovosti storitev, saj je le-ta za odjemalce enako pomembna kot cene. Če se poslabša kakovost storitev, cene pa ostanejo enake, so odjemalci prizadeti zaradi relativno povečanih cen. V konkurenčnih razmerah bi razočarani odjemalci zahtevali znižanje cen ali zamenjali dobavitelje.

Sicer pa Agencija za energijo ob vzpostavljanju novega načina ekonomskega reguliranja, o čemer smo pisali že v prejšnji številki Našega stika, sledi kriteriju, da morajo cene zagotavljati trajnostno poslovanje GJS distribucije in prenosa brez izgub. Gibanje cen električne energije dejansko več let ni sledilo inflacijski stopnji, zato so se cene realno nižale. Agencija želi v reguliranih dejavnostih uvesti stroškovno učinkovite cene. Če bodo končne cene električne energije za tarifne odjemalce ostale zamrznjene, bodo tveganje še naprej nosili izvajalci regulirane dejavnosti dobave tarifnim odjemalcem. Medsebojno povezana narava cenovnih odnosov bo zahtevala uporabo enovitega pristopa za odpravo cenovnih razhajanj, pojasnjujejo v omenjeni ustanovi.

MIRO JAKOMIN

Direktor **Stane Rožman** je kot razlog za pozno reagiranje elektrarne navedel nizkotno diskreditacijo avtorja pisanja, ki vodstvu NEK ne more biti kot izhodišče za odgovore. Dejal je, da pa sam avtor s klavirno osebno izkaznico ni pomemben, ker je v ozadju scenarij metropole z zakulisnimi interesi, katerih cilj je končno obvladati NEK, kar je mogoče s kompromitiranjem njenega dela, posebno njenega vodstva.

»Obvladovati NEK z vseh vidikov, pomeni notranje razbiti kolektiv, porušiti vpetost podjetja v okolje, porušiti razumen odnos z javnostjo tudi medijsko,« je nadaljeval Rožman. Nato je pojasnil delovanje NEK pri naročanju storitev, kar je jedro očitkov. Storitve pomenijo elektrarni industrijsko podporo pri vzdrževanju objekta ter znanstveno podporo na ravni inštitutov in projektantskih organizacij. Kot je rasla NEK, je rasla ta podpora. Z razpadom nekdanje države je bila nevarnost, da se ta podpora in znanje izgubita, saj so ostala podjetja, s katerimi so največ sodelovali, brez strategije. NE Krško je skušala vplivati na jedra, s katerimi so sodelovali, tako da je podpirala ustanovitev novih podjetij. Njihov interes je bil, da ohranjajo zanje potrebna znanja, za to so jih bili pripravljeni podpreti z dolgoročnim sodelovanjem. Iz nekdanjih podjetij Hidromontaže, Metalne, Litostroja, Gradiša, Djura Djakoviča, Jugoturbine, Rade Končarja, Montinga je nastalo okrog dvajset slovenskih in hrvaških podjetij različne velikosti, s katerimi partnersko korektno sodelujejo. Poslovna politika NEK, ohranjanje

Foto Minka Skubic

domačega znanja na podlagi dolgoročnih pogodb, je alternativa najemanju podobnih storitev v tujini, ki jih je dovolj na voljo, le da so kakovostno podobne storitve dva- do trikrat dražje od naših. Ker so tako nastala podjetja edini ustrezni dobavitelj NEK za posamezne storitve, jih prepozna tudi Zakon o javnih naročilih. NE Krško bo tudi v prihodnje vztrajala pri teh partnerjih, ker so jih vzgajili in jim z naročili omogočili vlaganje v razvoj tako, da so primerljivi s tujimi izvajalci. Prve dolgoročne pogodbe z njimi so sklenili pred sprejetjem zakona in potečejo letos. Drugi razlog, da bodo vztrajali pri znanih partnerjih, je, da morajo po lanskem 11. septembru vzdrževati sledljivost vsakega, ki dela v NEK, kar jim lahko omogočijo le stalni partnerji.

Sicer pa v NEK ločijo tri kategorije storitev in jih naročajo v skladu z zakonom o javnih naročilih. V prvi kategoriji so enkratne storitve, ki so vezane na

Poslovni odbor NEK, ki se je sestal 15. oktobra, zaupa poslovni in profesionalni korektnosti ter osebni poštenosti direktorja NEK Staneta Rožmana in njegove poslovne ekipe. Glede na svojo statutarno odgovornost pa je dolžan preveriti javno izrečene obtožbe ter jih argumentirano potrditi ali ovreči. Zato bo v osmih dneh imenoval posebno ekspertno revizijsko skupino, ki bo preverila celotno poslovanje NEK z obtožbami, omenjenimi v javnem pismu, tako s pravnega vidika kot tudi z vidika poslovne primernosti in upravičenosti. Poslovni odbor bo dokončno stališče do obtožb oblikoval na podlagi izsledkov te revizije. Poleg tega poslovni odbor direktorju NEK nalaga, da v naslednjih dveh mesecih preveri celovitost postopkov notranje revizije in nadzora ter predlaga morebitne dopolnitve in izboljšave.

večje projekte in kjer je možno več dobaviteljev ter je izbor narejen na podlagi javnega razpisa, potem so kontinuirane storitve, ki jih izvajajo trajno oziroma ponavljajoče v okviru remontov in jih na podlagi dolgoročnih pogodb naročajo pri znanih partnerjih, in tretje so primeri, kjer zaradi posebne opreme obstaja samo en dobavitelj in ni mogoča izbira.

V nadaljevanju tiskovne konference se je direktor dotaknil sodelovanja s hrvaškimi podjetji in strokovnimi institucijami, kar se elektrarni zdi pomembno z vidika prenosa strokovnega znanja v širše okolje in s tem boljšega razumevanja problematike jedrske energije. Ne nasprotujejo participaciji hrvaške industrije pri delih v NEK, nasprotujejo pa poenostavitvam pri pridobivanju posla.

Ob koncu tiskovne konference je Rožman odgovarjal na novinarska vprašanja. V elektrarni imajo vsako leto revizijo poslovanja, kar opravi zunanja revizijska hiša. Doslej niso odkrili nikakršnih nepravilnosti pri poslovanju glede javnih naročil. Elektrarna doslej ni predala nikakršne dokumentacije kriminalistom, ker je ni nihče zahteval. Sporno pismo je direktor dobil z MOPE po neuradni poti, saj z ministrom Kopačem od poletja komunicira preko Braneta Ogorevca, prokurista Eles-Gena. O problematiki javnih naročil pri njih poslovni odbor ni nikoli razpravljal, niti ni bila točka na dnevnem redu. Na ministrove očitke o neracionalnem obnašanju smo dobili strokovno revijo s preglednico 100 JE po svetu. V njih znašajo stroški za vzdrževanje in obratovanje od 54 do 200 milijonov dolarjev, v NEK so 35 milijonov dolarjev. Njihova cena 7 tolarjev za kWh je primerljiva s cenami kWh v najrazličnejših jedrskih elektrarnah po svetu. Je pa lastna cena odvisna od organiziranosti elektrarne, od tega, ali ta deluje v sklopu več jedrskih elektrarn ali sama, ali elektrarna sama pokriva vse spremljajoče stroške ali je to 70 elektrarn itd. Kar pa ne pomeni, da si v Krškem ne prizadevajo zniževati lastne cene, saj sistematično delajo na racionalizaciji poslovanja in zniževanju stroškov.

MINKA SKUBIC

DELALI BODO ENAKO KOT DOSLEJ

Delali bomo enako kot doslej, z mano ali brez mene, so bile sklepne misli direktorja NEK na zadnji tiskovni konferenci. Na vprašanje novinarskega kolega, kaj to pomeni, je odgovoril, da natanko to, kar je rekel.

Imeti na čelu podjetja tako odgovornega direktorja, ki prevzame odgovornost na svoje rame za vseh 620 zaposlenih, je redkost v našem prostoru. Direktor Stane Rožman natančno ve, da je on odgovoren za varno, zanesljivo obratovanje elektrarne in njeno poslovno politiko. Odgovornosti ima sicer v podjetju porazdeljene na preostale direktorje in vodje služb, navzven pa prevzema vso odgovornost nase. Pravzaprav nikoli ne govori v prvi osebi, ampak vedno reče »elektrarna« oziroma »mi«. Tak je in tako dela vseh 14 let, odkar je direktor NE Krško.

Direktorju njegovega formata, znanja, mednarodnega ugleda in širine ni bilo nikoli treba, še manj pa vredno, služiti trenutni politični razsvetljenosti. Vedno in povsod pa direktor Rožman služi jedrski elektrarni, objektu, ki zahteva najširša znanja, številne spretnosti in resnično spoštovanje in negovanje tistega najbolj dragocenega v objektu – človeškega kapitala, ki ga osebe NEK vpenja v sam objekt sleherni trenutek, ne le za izpolnjevanje pglavitne funkcije, ampak in predvsem za zagotavljanje varnosti nam vsem. Za njegovim delom in načinom administriranja stoji zahtevana in nujna strokovnost, ničkolikokrat izkazano in preizkušeno znanje, zaželeno osebnostne vrednote, visoko usposobljeni in motivirani sodelavci v elektrarni, lokalno okolje in ne nazadnje mednarodne strokovne organizacije, kjer je direktor Rožman enakopraven sodelovnik in zaželen posrednik svojega ekspertnega znanja. Vsega tega ti nobena politika ne zmore in ne zna dodeliti in tudi ne vzeti.

V nedavni preteklosti je bilo kar nekaj poskusov in akterjev, ki so skušali prikazati in opisati pomanjkljivosti NEK in njenega direktorja z enim samim namenom, da ga odstavijo. Rožmanovo tiho nestrinjanje s podpisanim meddržavnim sporazumom o NEK je nekatere hudo razjezilo. Od poletja minister Kopač komunicira z direktorjem najbolj kompleksnega objekta v državi preko posrednika, prokurista Eles-Gena. So potem vsi nadaljnji poskusi diskreditacije direktorja z Zavarovalnico Triglav in nazadnje s pismom nekdanjega delavca NEK o korupciji v podjetju zgolj naključje?

V družbi opredeljenih vrednot in prioritetenih korakov so številni legalni, formalni, pa tudi kolegialni instrumenti, s katerimi minister učinkovito, pa tudi z veliko mero elegance preveri svoje pomisleke. In jih tudi mora, saj je NEK v popolni lasti države pod okriljem MOPE oziroma ministra Janeza Kopača. Nazadnje je tako tudi storil, saj se je le nekaj dni po izbruhu zadnje afere v enem izmed medijev sestal poslovodni odbor, dal direktorju vso podporo, povzel korake za nadaljnje preverjanje skladno s pooblastili in se diskretno umaknil, dokler zadeve ne bodo dokazljivo razrešene. Taki so poslovni ukrepi v sleherni zreli družbi. Ko bomo postali družba zrelih in odgovornih ljudi tipa Staneta Rožmana, ob pojavih pism avtorjev, kot je Zlatko Gomilšek, ne bo toliko vsestranskih skrbi. Ne le stroka, tudi politika jim bo ob takšnih primerih stala ob strani. In to za narodov blagor, za blagor majhne države, ki dokazano izkazuje pomanjkanje visoko kvalificiranega uspešnega tehničnega kadra, da integritete osebnosti niti ne omenjamo.

MINKA SKUBIC

Ekonomisti o nasedlih naložbah in trgu

Društvo ekonomistov elektrogospodarstva (DEEP), ki ga zadnja leta prizadevno vodi Aleksander Mervar, direktor TE-TOL, je imelo svoje 14. letno srečanje že tradicionalno v Fiesi. Letos so prvi dan namenili aktualnim temam v letu pred popolnim odprtjem trga z električno energijo, drugi dan pa novostim, ki jih prinašajo spremembe Zakona o gospodarskih družbah tako na pravnem kot finančnem področju. O tem sta govorila dr. Nina Plavšak in dr. Marjan Odar. Vmes je bil večer z občnim zborom finančnih in računovodskih delavcev podjetij elektrogospodarstva.

Mag. Ostoja Kristan iz Ministrstva za okolje, prostor in energijo (MOPE) je govoril o odnosu do nasedlih investicij v Evropski uniji. Države EU so morale prijaviti nasedle investicije v enem letu, in sicer do februarja 1998. Po direktivi EU sodijo v to kategorijo investicije, ki se jih ne da amortizirati. Izmed vseh prijavljenih investicij je le Luksemburg dobil pomoč za eno naložbo. Pozneje so se podjetja pritožila na sedež komisije v Bruslju. Nekatere kriterije je komisija še zaostрила, drugim je nekoliko popustila. Kot primer je navedel Irsko, njeno prošnjo so zavrnili, ker je predlagana rešitev pomenila le prehodno rešitev. Komisija EU je jasno izrazila stališče, da sprejete obvezno-

sti do naslednjih naložb ne pomenijo zajamčeno obratovanja objekta. Če ima podjetje tako visoke stroške, da jih ni mogoče pokriti, in je pred tem, da propade, ter tudi s pomočjo subvencij za naslednje naložbe ni sposobno v nekaj letih preživeti na trgu, ga je treba likvidirati. Podjetje, ki prijavi nasledlo investicijo, mora na vseh področjih zniževati stroške. Postopki v komisiji trajajo štiri mesece, na odločitev komisije pa je treba čakati leto in pol.

Pri nas so podjetja prijavila za 122 milijard tolarjev naslednjih investicij. Spisek želja so začeli krčiti na Ministrstvu za finance, na podlagi različnih študij tujih in domačih strokovnih institucij. Delovna skupina pri MOPE pa ima za nalogo program naslednjih naložb dokončno dodelati in spraviti skozi slovensko vlado. Po Kristanovih besedah pa bo po sprejetju na naši vladi treba uskladiti in sprejeti naš predlog še skozi komisijo Evropske unije, ki bo enako stroga kot do svojih drugih članic, za kar obstaja več strategij. Bilo pa bi koristno, da bi se članice kandidatke za vstop v Evropsko unijo na tem področju posvetovala in nastopile enotno.

Danica Hazabent, ki od letos dela na MOPE v okviru mariborske skupine nekdanjega EGS, r.i., je dopolnila evropska spoznanja o naslednjih naložbah s stanjem na tem področju pri nas. Pri nas ta kategorija pomeni sanacijo elektrogospodarstva. Sicer pa jim pravni okvir daje energetske zakon in na njegovih temeljih narejena analiza konkurenčnosti. Za pravo programa je bila imenovana delovna skupina pri Splošnem združenju za energetiko pod vodstvom dr. Milana Medveda, ki je na podlagi sprejetih meril zbrala prijave v znesku 122 milijard tolarjev. Delo sedaj nadaljuje posebna delovna skupina, ki je junija pripravila ponovni izračun in na podlagi ukrepov vlade prišla do zneska 115 milijard tolarjev. Vendar pa je tudi ta znesek v razkoraku med potrebami in možnostmi. Strokovna skupina je opredelila prihodek prednostnega dispečiranja, dala večjo pozornost stroškom, upoštevala pozitivni učinek ustanovitve HSE in tako prišla do dveh realnih virov za naslednje investicije. Računali so na 39 milijard tolarjev iz proračuna, od tega 6 milijard od prodaje Taluma za HSE. Med tem je v

*Veliko zanimanje
in zanimive teme
na vsakoletnem
srečanju ekonomistov.*

Foto Minka Skubic

proračunu ostalo le še 21 milijard tolarjev. Denar, ki ga predstavlja prednostno dispečiranje, predvsem TETOL in TET, pa predstavlja 49 milijard tolarjev. Skupaj sta ta dva vira ob izračunu predstavljala 89 milijard tolarjev, vendar pa se je proračunski delež že znižal za 18 milijard tolarjev. Pogoji, da pride do oblikovanja navedenega zneska za naslednje naložbe, je odprodaja distribucijskih podjetij, kar je del proračuna za ta namen. Tako kot je omenil Kristan, je ponovila tudi Hazabentova, da bodo morala sredstva, ki bodo dana za naslednje naložbe, nositi uspeh, objekti bodo morali postati konkurenčni. Kot je v nadaljevanju povedala Danica Hazabent, je njihova naloga, da

do konca leta opredelijo višino naslednjih investicij, pokrito z viri, navedejo vire zanje, navedejo naložbe, ki bodo dobile pokrite stroške iz teh virov, dinamiko pomoči – bo enkratna ali postopna –, opredelijo postopke dodelitve in načine kontrole pomoči.

Zelo konkreten je bil **dr. Tomaž Štokelj**, izvršni direktor trženja v HSE. Govoril je o odpiranju elektroenergetskega trga po svetu in pri nas. Navedel je razloge, ki so privedli do različno odprtega trga po Evropi in pri nas. Razčlenil je naloge posameznih nosilcev na našem trgu z električno energijo in kot največji trgovec z električno energijo pri nas govoril o njej kot o tržnem blagu in lastnostih trga v Sloveniji ter pasteh, ki nas čakajo pri popolnem odpiranju elektro trga.

MINKA SKUBIC

TEŽKO ZA NJIM, TEŽE pred njim

Sredi oktobra je nastopil svoj drugi mandat vodenja TE Trbovlje direktor Samo Pajer. Bil je izbran med štirimi kandidati. S svojim skoraj desetletnim delom v termoelektrarni dobro pozna njeno zgodovino in njene potencialne možnosti za nadaljnje delovanje.

Ko se je Samo Pajer pred štiri leti ponovno vrnil v TE Trbovlje, takrat prav na čelo elektrarne, so si v podjetju najprej zadali za nalogo vzpostaviti finančno disciplino. Cilj – odpravo likvidnostnih težav – so dosegli v štirih mesecih. Velik šok zanj je bil neuspeh referendum o postavitvi TET 3 v začetku leta 1999. V elektrarno je prišel z namenom uresničiti investicijo, ki je bila takrat za Trbovlje edina alternativa in rezervnega scenarija ni bilo. Kmalu zatem se je začel rojevati zakon o zapiranju rudnika Trbovlje Hrastnik in v elektrarni so začeli iskati novo razvojno pot.

»Zastavil in uresničil sem koncept obsežnejših remontov z namenom, da podaljšamo življenjsko dobo 125 MW bloka do leta 2015. V ta namen smo v zadnjih letnih remontih zamenjali grelnik vode, opravili generalni remont turbine in generatorja, zamenjali zunanje in notranje ohišje, zamenjali vse visokotlačne parovode, obnovili 0,4 kV stikališče lastne rabe, izvedli avtomatizacijo s sekundarno regulacijo TET, zgradili nov most, rekonstruirali in prestavili zasavsko cesto, posodobili transportni sistem za premog in žlindro,« našteje pomembnejša dela, ki bodo omogočila podaljšanje obratovanja TET, direk-

Foto Minka Skubic

Samo Pajer

tor Pajer. Navedena dela mu je uspelo izvesti z delno zamenjano vodstveno skupino. Presegli so vsesplošno apatijo, ki je vladala v podjetju po neuspelem referendumu, in v termoelektrarno vpeljali novo filozofijo. Pravi, da je bil program, ki ga je napravil v začetku prvega mandata, v celoti udejanjen, v nekaterih točkah celo presežen. Več kakor so načrtovali, so naredili na področju racionalizacije poslovanja, pa tudi v obsegu posodobitev so presegli pričakovanja. »Sedaj v začetku mojega drugega mandata smo v elektrarni tik pred dokončno odločitvijo in uresničitvijo največje investicije v TET – gradnjo čistilne naprave. Poteka druga faza javnega razpisa, ki vključuje oblikovanje ponudb za določeno tehnologijo. Sedaj se določajo cene, roki, plačilni pogoji, garancije. Strokovne in finančne analize so pokazale, da je postavitve čistilne naprave najoptimalnejši izbor tako za RTH kot TET in republiko Slovenijo, ki s tem ohranja našo lokacijo za energetske namene,« nadaljuje direktor in omeni še drug pomemben projekt, ki ga tudi dokončujejo, to je dolgoročni razvojni program TET, katerega izdelavo jim je naročila vlada. V sklopu tega programa izvajajo vrsto spremljajočih programov, kot so: program reorganizacije podjetja predvsem glede na število zaposlenih in dvig učinkovitosti, program izobraževanja kadrov, njihove ustreznosti in dodatnega izobraževanja, program dezinvestiranja, program dodatne racionalizacije stroškov in priprave na odprti trg.

»Sodimo, da bo TE Trbovlje na odprtem trgu težko preživela, zato načrtujemo v prihodnje poiskati strateškega partnerja za uresničenje našega dolgoročnega razvoja po letu 2007, ko bomo nehali kuriti zasavski premog. Kljub temu ostajamo optimisti in verjamemo, da ima TET svoje mesto tudi na odprtem trgu, kar bomo zagotovili s poslovanjem podjetja,« napoveduje direktor TET, ki upa, da bodo to težko nalogo rešili skupaj s sindikatом in svetom delavcev in tako s skupnimi močmi našli pot, ki jo je postavil elektrarni lastnik. Pravi, da je težka pot za njim, bo pa še težja pred njim, če bo želel tudi ob koncu drugega mandata reči, da je presegel zastavljene cilje.

MINKA SKUBIC

PODPIS POGODBE POMENI POMEMBEN KORAK *naprej*

Direktor Elektra Gorenjska, d.d., mag. Drago Štefe in direktor Ensica, d.o.o., Matjaž Vuga sta 15. oktobra podpisala pogodbo o dobavi tehnološke opreme in izdelavi aplikacije za nov Distribucijski center vodenja Elektra Gorenjska.

Center vodenja bo v novih prostorih upravne stavbe. Praktična izdelava aplikacije centra vodenja se začne takoj po današnjem podpisu pogodbe in bo končana predvidoma junija 2004.

Z javnim razpisom je bilo za dobavo tehnološke opreme in izdelavo aplikacije distribucijskega centra vodenja Elektra Gorenjska, d.d., izbrano podjetje Ensico iz Ljubljane, ki je praktične izkušnje že pridobilo pri Distribucijskem centru vodenja Elektra Maribor, d.d.

»Podpis pogodbe je pomemben korak, ki končuje pripravljala dela, kjer smo z intenzivno in precizno obdelavo zasnove projekta in postopkov javnega razpisa izbrali konkurenčnega in strokovnega partnerja. Sedaj je dan signal za začetek in uresničitev dolgoletne potrebe in želje po funkcionalnem in sodobno opremljenem centru vodenja, ki bo dal trdno podlago za vodenje elektroenergetskih in informacijskih tokov v gorenjski regiji za nadaljnjih 15 do 20 let,« je ob sklenitvi pomembnega posla dejal mag. Drago Štefe, direktor Elektra Gorenjska, d.d.

Izbrana družba Ensico iz Ljubljane se je specializirala za opremljanje elektrodistribucijskih centrov vodenja in stopa v korak s tujko konkurenco in

konkurenčno ceno. »Center vodenja ni enostaven produkt, gre za najzahtevejšo tehnologijo, energetska vozlišče in nek živ člen, center živčnega sistema, ki se bo nadgrajeval in strokovno rasel z nami. S formalnim podpisom pogodbe je dan kamenček v mozaiku procesa novega sistema, produkt, ki bo povezoval sodelavce in ga bodo uporabljale generacije elektroenergetikov,« je ob tem povedal Matjaž Vuga, direktor Ensica, d.o.o. Ob podpisu pogodbe sta sodelovala vodji projekta gradnje novega gorenjskega distribucijskega centra vodenja – na strani investitorja tehnični direktor Elektra Gorenjska Marjan Jerele, na strani izvajalca Ensica Jurij Jerina. Vrednost investicije znaša 330 milijonov tolarjev. Distribucijski center vodenja Elektra Gorenjska, d.d., pomeni osrednje informacijsko vozlišče pri zagotavljanju nemotenega procesa distribucije električne energije. Temeljna funkcija obstoječega centra vodenja je povezovanje z napravami elektroenergetskega sistema z namenom za-

Foto Drago Papler

Mag. Drago Štefe, direktor Elektra Gorenjska, in Matjaž Vuga, direktor Ensica, sta ob navzočnosti Marjana Jereleta, tehničnega direktorja Elektra Gorenjska, in Jurija Jerine, izvajalskega vodjo projekta, podpisala pogodbo o zgraditvi prepotrebnega novega gorenjskega Distribucijskega centra vodenja.

RUDNIK URANA NAJ BI ZAPRLI v petih letih

Rudnik urana Žirovski vrh (RUŽV) je prenehal z obratovanjem leta 1990, odtlej pa ga zapirajo. Lani je država ustanovila javno podjetje RUŽV d.o.o., sredi letošnjega poletja pa za direktorja imenovala Mateja Požuna, ki je bil prej direktor Rudnika Zagorje v zapiranju.

jemanja podatkov in njihovega upravljanja.

Elektro Gorenjska, d.d., se je lani odločilo za zgraditev novega centra vodenja predvsem iz naslednjih razlogov: obstoječa in tehnološko že zastarela strojna oprema otežuje potrebne razširitve ter nadgradnje, ki so postale tehnično težko izvedljive ter ekonomsko neupravičljive, deregulacija na področju preskrbe odjemalcev z električno energijo od distribucijskih podjetij poleg zahteve po stalnem večanju kakovosti dobavljene energije postavlja tudi nova merila pri zagotavljanju vseh drugih storitev, ki jih podjetjem predpisujeta tako zakonodajalec kot sam trg.

Sodobni distribucijski center vodenja je zasnovan tudi tako, da bo zagotavljal izhodišče za doseganje zahtevanih strateških ciljev tudi v razmerah predvidenega dereguliranega trga. Pri izboru sistema Distribucijski center vodenja Elektra Gorenjska, d.d., so bile upoštevane ugotovitve izdelanih študij, idejnih projektov, diskusij in usklajevanj med posameznimi distribucijskimi podjetji, tako da je izbrani koncept obdelan v optimalni varianti in pomeni tehnološko najsodobnejšo rešitev sistema DCV. Poglavitne funkcije vodenja obratovanja elektroenergetskega sistema so uresničene s programsko opremo Scada, ki omogoča zajemanje podatkov, izdajanje komand, kreiranje poročil ter arhiviranje podatkov.

Nova programska oprema pa omogoča še dodatne funkcionalnosti, imenovane funkcije DMS. Omenjene funkcije podpirajo predvsem delo ekip v centru in na terenu pri odpravljanju okvar na omrežju in pri rednih vzdrževalnih delih, izvajanje sekvenčnih komand, dinamično barvanje prikaza elektroenergetskega sistema, avtomatsko izolacijo okvar in preureditev napajanja, sprotno analizo pretokov moči, padcev napetosti, kratkostičnih tokov in moči, ovrednotenje procesnih podatkov, napoved obremenitve, statistiko dogodkov, izračun kazalcev zanesljivosti, funkcionalnosti klicnega centra, trening, ipd.

DMS se bo v prihodnosti v skladu z zahtevami lahko nadgrajeval z novimi programskimi paketi, ki se bodo modularno vključevali v navidezno integrirani sistem programske opreme.

Rudnik urana Žirovski vrh je bil na vrat na nos zaprt leta 1990, leta 1992 je bil sprejet prvi zakon o njegovem zapiranju in dve leti potem je bil sprejet prvi program zapiranja, ki pa ga niso uresničevali skladno s programom. Rudnik je desetletje dobival sredstva za fiksne stroške poslovanja. To pa je pomenilo, da je bilo od sanacijskih del končano le rušenje obrata za predelavo in prodajo uranove rude.

Pred dvema letoma je bila sprejeta sprememba in dopolnitev zakona o zapiranju in lani uredba o ustanovitvi javnega podjetja RUŽV d.o.o.

»S spremembo zakonodaje je lastnik, to je država, pokazal resno namero, da želi zapreti rudnik v petih letih, in sicer od leta 2002 do 2007. Zapiranje pa vključuje zapiranje jame in sanacijo obeh jalovišč: hidrometeorološke jalovine pri Borštu in jamske jalovine pri Jazbecu,« razume načrte države **Matej Požun**, direktor RUŽV. Ta se je s spremembo zakonodaje preobrazil v inženirstveno družbo za izvajanje pripravljanih del, predvsem v okviru javnih naročil za znane izvajalce. Po besedah direktorja Požuna je rudniku od petsto zaposlenih izpred desetletja ostalo še 49 delavcev, kar rudniku

omogoča, da opravlja računovodsko-finančna dela za rudnik, varstvo pri delu, varstvo pred sevanjem, postopke javnih naročil, ter pridobivanje soglasij in dovoljenj za omogočanje dela zunanjim izvajalcem.

Viri financiranja njihovega programa so se z letošnjim letom spremenili.

Foto Minka Skubic

Matej Požun

Petletni projekt zapiranja naj bi stal 37,3 milijona evrov, od česar naj bi bili neposredni stroški zapiranja jame in sanacije jalovišč vredni 23,9 milijona evrov, drugi fiksni stroški, kot je varstvo pri delu, pre zaposlovanje, varstvo pred sevanjem in stroški poslovanja družbe, pa 13,4 milijona evrov.

»Letos je bil sprejet zakon po katerem bo lahko naša država v naslednjih petih letih črpala 20 milijonov evrov namenskega kredita za zapiranje rudnika, ki ga je najela pri Evropski investicijski banki. Država se je s tem zavezala, da bo tudi po svoji strani finančno sledila programu zapiranja. To pa je bistvena sprememba od dosedanjega stanja, ko je bil program sicer izdelan, za njegovo izvedbo pa je bilo vsako leto premalo denarja v proračunu. Mednarodni kredit pa hkrati pomeni, da bodo izvajalci del izbrani na mednarodnem razpisu in je potrebno poslati najavo za razpis v Bruselj,« nadaljuje Požun.

RUŽV bo letos za svoje delovanje dobil 900 milijonov tolarjev, kar je polovico več kakor lani, drugo leto pa plan predvideva 1.585 milijonov tolarjev. Začeni s letom 2004 naj bi rudnik prejemal 1.695 milijonov tolarjev na leto, in sicer do vključno leta 2007. S tem denarjem bodo v jami uredili odstranjevanje vode, zasuli potopljene odkope, zapolnili porušene dele jame, zaprli pristopne objekte jame na površini ter ponovno kulturalizirali začasno odlagalnišče ob vhodu v jamo. Omenjena dela bodo opravili zato, da bi preprečili stik vode z orudjenjem ter s tem izpiranje urana in možno onesnaževanje potoka Brebovščice in Sore. Podobno bodo na obeh jaloviščih – na 5,1 ha Jazbeca in na 4,1 ha Boršta – uredili odstranjevanje površinske vode tako, da bi jo speljali zunaj območja jalovišča. Preoblikovali naj bi tudi naklon jalovišča in s tem povečali njegovo stabilnost. Na koncu naj bi prekrili tudi obe jalovišči s dvometrsko prekrivko, sestavljeno iz petih slojev iz pretežno avtohtonih gradiv.

»Letos smo izbrali izvajalca za zapiranje jame. Avgusta so začeli z deli v jami delavci konzorcija Cestnega podjetja in Rudnika Trbovlje Hrastnik. Z deli naj bi končali do leta 2005. Projekt je razdeljen na štiri sklope, tri od katerih je že dobil omenjeni konzorcij, konec letošnjega oziroma v za-

četku naslednjega leta pa bo izbran še izvajalec za zaključna dela oziroma za zapiranje jame, povezano s površinskimi deli. Za sanacijo jalovišč prav sedaj pripravljamo mednarodni javni razpis. Izvajalec bo izbran po omejenem postopku. Najprej bodo izbrani kandidati, ki ustrezajo pogojem, v drugi fazi pa bo izbran izvajalec. Dela so razdeljena v dva sklopa, za vsako jalovišče zase. Do konca naslednjega leta mora biti izbran izvajalec za Boršt in zatem za Jazbec,« opiše letošnja dela direktor RUŽV.

Zadnje desetletje je bilo premoženje RUŽV v lasti države in je del rudnika – obratni prostori in delavnice – prevzelo Ministrstvo za obrambo. S preoblikovanjem podjetja iz p.o. v d.o.o. je dobil rudnik svoje premoženje uradno v lastništvo in je lahko začel poslovati kot podjetje. Letos je imel RUŽV dan odprtih vrat podjetja in tiskovno konferenco, hkrati pa je izdal brošuro o rudniku in interno glasilo, ki so ga razdelili med okoliško prebivalstvo. V njem so objavljene vsi rezultati varovanja rudnika. Sodelovanje z občani se zdi zaposlenim v RUŽV posebej pomembno, ker je bil pred leti sprejet politični člen v zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o trajnem prenehanju izkoriščanja uranove rude in preprečevanju posledic rudarjenja v RUŽV. V njem je bilo določeno, da bo rudnik letno zagotavljal odškodnino okoliškim prebivalcem, višina odškodnine pa naj bi se določala s podzakonskimi akti. Ker je škoda nedokazljiva, saj so doze sevanja premajhne da bi povzročile škode, zakona ni mogoče izvajati.

»Naša napisana vizija je, da bomo skušali zaposlenim ohraniti delovna mesta in prispevati k razvoju kraja. Namen lastnika je, da se prostor, kjer je RUŽV z upravo zgradbo in s predelevalnimi obrati, po koncu zapiranja brezplačno prenese na občino Gorenja vas kot razvojna infrastruktura. Po drugi strani pa naj bi lokalna skupnost ta prostor namenila novim poslovnim dejavnostim,« je še poudaril Matej Požun.

Zemljišče RUŽV so tako razdelili v dva dela. Od 73.000 kvadratnih metrov bi jih 42.000 kvadratnih metrov lahko občina prevzela takoj, drugo pa rudnik potrebuje še pet let za izvedbo zapiranja.

MINKA SKUBIC

ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

ENRON ŠE VEDNO PRETRESA ZDA

Agenti FBI so pred sodišče v Houstonu privedli nekdanjega finančnega direktorja propadlega ameriškega energetskega velikana Enrona Andrewa Fastowa, ki ga obtožnica bremeni, da je z vodenjem partnerskih podjetij ustvarjal dobiček za svoj žep, s tem pa podjetju povzročil velikansko škodo. Fastow bo moral v primeru, da mu bo krivda tudi dokazana, odsedeti v najslabšem primeru več kot trideset let, obeta pa se mu tudi kaznen zaradi civilne tožbe Komisije za vrednostne papirje in borzo. Preiskovalci in tožilci upajo, da bo s pričevanjem morda obremenil še druge nekdanje vodilne v Enronu, med njimi tudi Kennetha Laya, nekdanjega generalnega direktorja družbe in osebnega prijatelja predsednika ZDA Georgea Busha, ter Jeffreyja Skillinga, namestnika generalnega direktorja. STA

AVSTRIJA

ENERGIE AUSTRIA Z ZAMUDO

Avstrijska napoved, da bodo najpozneje julija ustanovili podjetje Energie Austria, se ni izpolnila. Verbund, ki oskrbuje velike odjemalce in skrbi za uvoz in izvoz, ter Energie Allianz, ki oskrbuje gospodinjstva in srednje velike odjemalce, se namreč še vedno pogajata, kako organizirati ustanovo, ki bo posredno urejala njune posle. Domači strokovnjaki sicer zagotavljajo, da ni razloga za razburjanje zaradi zamude, toda trgovanje z električno energijo po mnenju mnogih vendarle ne more zaživeti, preden ne bo ustanovljena krovna organizacija. Avstrija se je zavezala, da bo še ta mesec Bruslju predložila končne dokumente o njeni ustanovitvi, toda zdaj je v najboljšem primeru mogoče pričakovati, da se bo to uredilo šele v začetku prihodnjega leta.

SLOVENIJA

TOLAR BO Z NAMI VSAJ ŠE PET LET

Slovenski tolar je oktobra praznoval 11-letnico obstoja. V vseh teh letih se je zaupanje v domačo valuto znatno okrepilo, kar se po besedah guvernerja Banke Slovenije Mitje Gasparija odraža tudi v uspešnem vključevanju države v evropske integracije. Prav zaradi tega se tolarju ne obeta več dolga življenjska doba - po mnenju Gasparija lahko namreč pričakujemo, da bo Slovenija med letom 2007 in 2010 prevzela skupno evropsko valuto. Do takrat pa mora znižati inflacijo, ne da bi pri tem ovirala druge pomembne gospodarske kategorije. STA

ABRAHAM S CERTIFIKATOM V ROKI

Savske elektrarne Ljubljana so praznovanje svoje 50-letnice začinile z velikim priznanjem za podjetje - sprejele so namreč certifikat za okolje ISO 14001. Kot je v pogovoru razložil Blaž Pišek, pooblaščenec podjetja za varstvo okolja, so se SEL že prej zavedale posledic, ki jih z gradnjo in obratovanjem hidroelektrarn lahko povzročijo okolju, toda ta prizadevanja so dobila s pridobitvijo omenjenega certifikata tudi formalno obliko

Postopek pridobivanja standarda ISO 14001: 1997 je podjetje začelo že novembra lani, ko je imenovalo posebno komisijo, ki se je ukvarjala z uvajanjem zahtevanih meril na posameznih področjih – sistem ravnanja z okoljem se je namreč dotaknil domala vseh zaposlenih, saj si je podjetje zadalo kar dvanajst okoljskih programov. V omenjeno komisijo so bili vključeni vodje proizvodnih enot SEL, in sicer Ludvik Užmah iz HE Vrhovo, Mirko Javeršek iz HE Medvode in Anton Koselj iz HE Moste, ter člani iz uprave – Blaž Pišek, Uroš Purkart in Berko Lovrič. Vse o projektu so se naučili na posebnih izobraževanjih in delavnicah, na katerih so spoznali, da marsikatera dejavnost podjetja že sodi v okvire, ki jih zahteva standard, vendar jih doslej izrecno niso poimenovali kot za okolje prijazne. Poleg tega si je podjetje začelo nabirati informacije tudi od podjetij, ki so že pridobila ta standard, konec marca letos pa so kot svetovalca pri uvajanju izbrali podjetje MRR, d.o.o. Slednje mu je svetovalo med drugim tudi, da naj poskuša poleg omenjenega standarda izvesti še integracijo s standardom kakovosti ISO 9001 oziroma izvesti prehod na standard ISO 9001:2000, kar so SEL tudi uresničile.

VARSTVO OKOLJA JE ŽE DOLGO DEL POSLOVANJA SEL

Kot je razložil **Blaž Pišek**, je moralo podjetje natančno slediti v pogodbi zastavljenemu terminskemu načrtu, ki je v prvi vrsti zahteval, da prepozna tiste vplive na naravo in vidike

svojih dejavnosti, proizvodov in storitev, ki jih lahko obvladuje in nanje tudi vpliva ter na podlagi tega vzpostavi politiko za varovanje okolja, pri tem pa mora kajpak upoštevati relevantne zakonske in druge zahteve. »Na vseh področjih ne moremo vplivati na kakovost Save, saj nismo od-

Foto Miro Jakomin

Blaž Pišek

govorni, denimo, za komunalne odplake, ki se tam pojavijo, poskrbimo pa lahko za posledice, ki izvirajo iz našega poslovnega procesa. Bistveno je, da ne poslabšamo stanja reke,« je povedal naš sogovornik.

Obratovanje in vzdrževanje sta poslovna procesa, ki lahko po njegovem ob morebitnih nepravilnosti in nepazljivosti najprej privedeta do usodnih posledic v naravi, saj obstaja pri izvajanju slednjih možnost izlitja olj, kislin in drugih nevarnih snovi. »Preprečevanje takih nepravilnosti je bilo že

prej zapisano v posebnih pravilnikih, torej to ni nič novega, vendar tega doslej nismo izrecno imenovali proces varovanja okolja. Zdaj pa se je s standardom to tudi formaliziralo,« je dodal. Podobno je podjetje poskrbelo, da ne bi škodovalo okolju pri izgradnji RTP Medvode – to je bil sicer v prvi vrsti tehnični in ekonomski projekt, vendar pa je vseboval tudi okoljske vidike, saj je bila oprema stara že več kot petdeset let, naprave pa so bile stare in bi lahko v primeru izlitja olja negativno vplivale na okolje.

TUDI STIK Z DRUŽBENIM OKOLJEM JE POMEMBEN

Politika ravnanja z okoljem SEL vsebuje štiri glavne cilje – obratovanje in vzdrževanje brez onesnaževanja, ekološko ozaveščanje ljudi o pomenu čistosti Save v njenem porečju, spoštovanje vseh zakonskih in drugih zahtev ter stalno izboljševanje ravnanja z okoljem in preprečevanje onesnaževanja. Nezanemarljiv del politike podjetja je tudi stalen stik z družbenim okoljem. SEL se namreč trudi, da bi bile med ljudmi čimbolj prepoznavne, zato gostijo tudi številne obiske, predvsem ekskurzije (vsako leto približno petdeset), prirejajo pa tudi dneve odprtih vrat. »Tudi to je neke vrste skrb za okolje. Standard namreč govori o celoviti skrbi za okolje, pri čemer vključuje tudi družbene odnose.«

Podjetje mora kajpak odslej tudi zgleddno vzdrževati standard, ki ga je pridobilo. »Vzpostavili smo sistem, ki zahteva, da čez vso leto izpolnjujemo določene okoljske projekte in sledimo zastavljenim ciljem. To tudi vse skozi preverjamo na internih sestankih, najmanj enkrat na leto na ravni celotne družbe, na podlagi teh analiz pa izdelamo okoljsko poročilo. »Proces mora nepretrgano teči, stalno izboljševanje je namreč podlaga pridobljenega standarda,« je poudaril Pišek in dodal, da upa, da bo sistem živel še naprej in se razvijal tako v korist okolja kot tudi podjetja. Sicer pa so se tudi že v praksi pokazale prve pozitivne posledice tega podviga. Podjetje je namreč le mesec po prejemu standarda dobilo možnost certificiranja za tako imenovano zeleno elektriko, ki omogoča boljšo prodajo te dobrine, v nekaterih državah pa je celo pogoj, da lahko podjetja sploh trgujejo.

SIMONA BANDUR

ODJEMALCI SO S KAKOVOSTJO ELEKTRIČNE ENERGIJE ZADOVOLJNI

Pred nedavnim smo na Elektroinštitutu Milan Vidmar končali raziskavo, namenjeno Agenciji za energijo Republike Slovenije, o ustreznosti kakovosti električne energije pri odjemalcih. Program naloge je bil načrtan v smislu dejavnosti Agencije, saj sodi med njene naloge nadzor nad trgom z električno energijo. Nadzor je povezan z dobrim poznavanjem blaga in storitvami ter zakonitostmi na tem trgu.

Kakovost storitev pri napajanju z električno energijo lahko razvrstimo v tri glavne skupine: komercialna kakovost, ki pomeni povezavo med dobaviteljem in uporabnikom, neprekinjenost napajanja, ki se izraža s številom in časom prekinitev napajanja, in kakovost napetosti, ki se nanaša na frekvenco, nihanje napetosti in harmonske popačitve. V raziskavi smo se posvetili neprekinjenosti napajanja in kakovosti napetosti.

Aktualnih ocen o kakovosti električne energije – napetosti v Republiki Sloveniji pravzaprav ni. To je na žalost poleg drv tudi edini energent na trgu, ki te ocene nima oziroma njena ocena ni na razpolago, čeprav so zanjo merila standardizirana. Kakovost električne energije se je do nedavnega, in ta praksa je še vedno močno prevladujoča, vrednotila le s kriteriji dobavljenosti oziroma s kriteriji pogostosti izpadov ali kar opisni s pojmom »slaba napetost«.

Glavni nameni ankete so bili: podati splošno oceno o kakovosti električne energije, oceniti delo akterjev na trgu z električno energijo, ugotoviti najpogostejše probleme odjemalcev, povezane z električno energijo, ugotoviti, kako odjemalci ukrepajo ob nekakovostni oskrbi, oceniti možnosti

uvajanja dejavnosti, ki so povezane s kakovostjo napetosti, oceniti kriterije distribucijskih podjetij, s katerimi ocenjujejo ali analizirajo kakovost dobave, oceniti želje in zmožnosti proizvajalcev električne energije pri izboljšanju kakovosti električne energije in ugotoviti učinkovitost zakonske ter druge regulative na področju kakovosti dobave električne energije. Anketa je obsegala te štiri skupine, tako da je bil za vsako skupino izdelan poseben vprašalnik: tarifni odjemalci – vprašalnik tip »A«, upravičeni odjemalci – vprašalnik tip »B«, distribucijska podjetja – vprašalnik tip »C« in proizvajalci električne energije – tip »D«. Način izvedbe anketiranja, vsebina in obseg vprašalnika so bili prilagojeni posameznim ciljnim skupinam anketirancev.

KAJ SO POKAZALE POSAMEZNE ANALIZE

Analiza vprašalnikov tarifnih odjemalcev je pokazala, da 63 odstotkov odjemalcev nima problemov s kakovostjo, 2 odstotka pa ocenjuje te probleme kot resne predvsem zaradi utripanja luči, 24 odstotkov odjemalcev bi bilo pripravljeno plačati več za kakovostnejšo električno ener-

gijo, to so predvsem tisti odjemalci, ki imajo težave s kakovostjo, 34 odstotkov odjemalcev meni, da je cena povezana s kakovostjo, in to tako, da jih je 30 odstotkov od njih mnenja, da je 5 odstotkov cene povezane s kakovostjo, 49 odstotkov je mnenja, da je 15 odstotkov cene povezane s kakovostjo ter 21 odstotkov anketirancev trdi, da je 25 odstotkov cene namenjeno kakovosti električne energije, največjo odgovornost za kakovost napajanja pripisujejo tarifni odjemalci distribucijskim podjetjem, 57 odstotkov odjemalcev je mnenja, da mora Urad za varstvo potrošnikov dejavno skrbeti za njihove interese, 40 odstotkov ocenjuje označevanje porekla energije kot smotno in kar 60 odstotkov anketirancev bi kupovalo energijo iz obnovljivih virov, čeprav bi bila dražja.

Analiza vprašalnikov upravičenih odjemalcev je pokazala, da 98 odstotkov odjemalcev ocenjuje, da je kakovost električne energije pomembna za njihov proizvodni proces in kar 29 odstotkov anketirancev meni, da je distribucijsko podjetje odgovorno za kakovost električne energije, posledico izpadle električne energije vrednoti kar 8 odstotkov tovrstnih odjemalcev, 40 odstotkov pa je moralo uvesti ukrepe, s katerimi so izboljšali kakovost oskrbe, vsi tovrstni odjemalci želijo podatke o kakovosti, 40 odstotkov odjemalcev pa že opravlja meritve, povezane s kakovostjo napajanja, upravičeni odjemalci so pripravljani plačati več za kakovostnejšo električno energijo, kakor pa sami uporabljati ukrepe za izboljšanje kakovosti, kljub temu pa tretjina vprašanih stroškov za kakovost v ceni ne prizna kljub temu, da se zavedajo njene pomembnosti, 52 odstotkov odjemalcev bi plačevalo označeno električno energijo, če bi bili stimulirani z davki in drugimi olajšavami, delo distributerjev so ocenili upravičeni odjemalci kot zelo dobro. Analiza vprašalnikov za distribucijska podjetja je pokazala, da se ta podjetja zavedajo, da je kakovost električne energije – napetosti v njihovih omrežjih pereč problem, zaradi tega nekatera že izvajajo njeno ocenjevanje, nekaj podjetij rešuje pritožbe – reklamacije odjemalcev v skladu s standardi kakovosti ISO, eno izmed podjetij pa izvaja občasno anketiranje, anketa je pokazala, da slovenska podjetja nimajo enotnih in med se-

NOVI SISTEM IZOBRAŽEVANJA, NAMENJEN ZGOĽJ. odraslim

boj primerljivih kriterijev ter meril za oceno kakovosti dobave električne energije.

Analiza proizvajalcev električne energije pa je pokazala, da 28 odstotkov proizvajalcev ocenjuje, da so oni sami odgovorni oziroma nosilci kakovosti električne energije, ocenjujejo pa, da so poglavitni dejavnik zmanjševanja kakovosti električne energije predvsem moteči porabniki, zastarela oprema upravljalcev distribucijskega in prenosnega omrežja, slabo vzdrževanje ter šele po tem vreme ter drugi dejavniki, 11 odstotkov proizvajalcev (vsi večji) ekonomsko vrednotijo neproizvedeno električno energijo, kar 40 odstotkov pa je moralo opremiti svoje agregate tudi z napravami, ki ščitijo njihove agregate pred motnjami v omrežju.

Iz prve tovrstne analize v Sloveniji ugotavljamo, da vsi odjemalci zahtevajo seznanitev o kakovosti električne energije, večina jih želi ta podatek več kakor enkrat na leto, večina pa meni, da morajo biti ti podatki javni. Odjemalci pričakujejo, da ima Agencija za energijo pregled nad kakovostjo električne energije ter da opravlja tudi nadzor nad njo. Odjemalci pričakujejo od Urada za varstvo potrošnikov, da je dejaven tudi na tem področju. Odjemalci so večidel ocenili delo distribucijskih podjetij kot zelo dobro, razen v primerih, kjer so akutne težave z oskrbo. Odjemalci podpirajo označevanje električne energije, predvsem »zelene« in so za njo pripravljeni plačati nekaj več, seveda pa pričakujejo v zameno spodbude in olajšave. Pomembno je, da se odjemalci zavedajo, da kakovost električne energije nekaj stane ter so za razumen denar pripravljeni to breme naložiti drugemu. Anketa je pokazala potrebo po strokovni dejavnosti, ki bi se s kakovostjo napetosti – energije dejavno ukvarjala. Naročnik in izvajalec projekta se ob tej priložnosti zahvalujeta vsem, ki so v anketi dejavno sodelovali.

**DR. FRANC ŽLAHTIČ,
ERVIN SERŠEN,
DEJAN MATVOZ**

V Sloveniji že od leta 2000 velja Zakon o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah, ki opredeljuje poleg že utečenih tudi nove načine in poti za pridobitev poklica. Poleg ministra za delo, družino in socialne zadeve, ki je sprejel zakon, sodelujejo pri izvajanju zakona še Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Center za poklicno izobraževanje, Državni izpitni center, Gospodarska zbornica RS in posamezna podjetja kot pobudniki za razvoj določene poklicne kvalifikacije.

Izobraževalni centri (tudi Izobraževalni center elektrogospodarstva Slovenije – ICES) in druge izobraževalne institucije, ki se ukvarjajo z izobraževanjem odraslih, so omenjeni zakon z navdušenjem sprejeli. Zakaj?

Bistveno je, da je dana javna veljava programom izobraževanja in usposabljanja, ki so si jih zaposleni pridobili v podjetju, imela le notranjo veljavo.

Drugi razlog je v tem, da zaposlenim, ki se želijo izobraževati ali usposobiti za določeno delo, daje možnost, da določeno znanje, ki so ga že pridobili na svoji poklicni poti, dokažejo, ostalo razliko za uspešno opravljanje določenega dela pa si še pridobijo.

Tretji razlog je, da jim je omogočena tudi horizontalna karierna pot. Posameznik si na lažji in hitrejši način lahko pridobi še druge poklicne kvalifikacije in s tem je bolj zaposljiv v današnjem hitro spreminjajočem se okolju.

Četrtrič bi lahko ugotovili, da izobraževalcem ta zakon daje možnost hitrejšega reagiranja na zahteve dela.

Svojo glavno nalogo, to je zmanjševanje razkoraka med ponujenim znanjem in usposobljenostjo delovne sile ter zahtevami dela, lahko uspešneje opravljamo.

Delodajalci se kljub zagotavljanju, da so delavci njihovo največje bogastvo, obnašajo racionalno. Sistem nacionalnih poklicnih kvalifikacij omogoča racionalizacijo časa in stroškov vključenih delavcev, česar ne kaže zanemariti.

Prav zaradi zgoraj naštetih dejstev se je ICES takoj intenzivno vključil v sistem razvoja nacionalnih poklicnih kvalifikacij. Letos je oddal pobudo na Center za poklicno izobraževanje za razvoj naslednjih nacionalnih poklicnih kvalifikacij:

- **Tehnični vodja energetskega objekta**
- **Vodja obratovanja energetskega objekta**
- **Elektroenergetski dispečer v RCV**
- **Elektroenergetski dispečer v OCV, DCV**
- **Elektroenergetski stikalničar**
- **Vodja priprave vode**
- **Strojniki priprave vode**
- **Upravljalci / upravljalke hidroenergetskih naprav**

- **Upravljalci / upravljalke plinskoenergetskih naprav**
- **Upravljalci / upravljalke termoeenergetskih naprav**
- **Upravljalci / upravljalke jedrskoenergetskih naprav**
- **Upravljalci / upravljalke energetskih naprav**
- **Elektrotehnik energetik – vodja del**
- **Skupinovodja elektromonterjev**
- **Projektni menedžer**
- **Vodja projekta**
- **Operater/operaterka multimedijskih tehnologij**

Pobude so podprli tako Ministrstvo za gospodarske dejavnosti kot Gospodarska zbornica Slovenije.

V skladu z nacionalno metodologijo o pripravi strokovnih podlag za poklicno kvalifikacijo je prvi korak priprava profila poklica. Ta vsebuje opredelitev vseh tipičnih del, ki jih zahteva določen poklic. Pri izdelavi profila poklica je tako nujno timsko delo in sodelovanje izobraževalcev, kadrovikov in oblikovalcev dela, kot so vodje oddelkov, inženirji, tehnologi. V izobraževalnem centru smo prevzeli koordinacijo izdelave zgoraj naštetih profilov poklica. Zaradi že dolgoletnega tesnega sodelovanja s strokovnjaki iz elektrogospodarskih podjetij in njihovimi kadrovske službami smo brez težav oblikovali delovne skupine. Skoraj vse delovne skupine so že končale izdelavo profila poklica za posamezno poklicno kvalifikacijo. Pred nami je naslednji korak, ko je treba za vsak poklic izdelati katalog standardov strokovnih znanj in spretnosti.

VSEBINA KATALOGA

Izdelani profil poklica je podlaga za pripravo Kataloga standardov strokovnih znanj in spretnosti za poklicno kvalifikacijo. Vsebina kataloga obsega: opredelitev pogojev, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki si želi pridobiti poklicno kvalifikacijo; raven zahtevnosti dela, ki je bila ugotovljena pri izdelavi profila poklica; opredelijo se možni načini in merila za preverjanje po katalogu zahtevnih znanj in spretnosti; če si poklicno kvalifikacijo lahko pridobijo osebe s posebnimi potrebami, je treba opredeliti, kakšne prilagoditve so potrebne za te osebe; osrednji del kataloga

sestavljajo prav standardi strokovnih znanj in spretnosti za poklicno kvalifikacijo, ki obsegajo področja dela, in naloge, ki jih opravlja oseba s tem poklicem, znanja in spretnosti ter naloge za dokazovanje usposobljenosti; opredelitev kadrovskih pogojev, ki jih morajo izpolnjevati člani komisije za preverjanje in potrjevanje kvalifikacij; opredelitev materialnih pogojev (prostor in oprema) potrebnih za ugotavljanje in potrjevanje strokovnih znanj in spretnosti; opredeli se časovna veljavnost izdanih certifikatov.

Katalog, ki je sprejet in objavljen v Uradnem listu republike Slovenije, je podlaga za preverjanje in potrjevanje znanja in spretnosti, ki so zahtevane za opravljanje določenega poklica. Z objavo Kataloga so dane vse strokovne podlage, da si lahko kandidat pridobi certifikat za določeno poklicno kvalifikacijo.

KAKO SI LAHKO PRIDOBIMO CERTIFIKAT?

Tisti, ki si želi pridobiti certifikat (uradni dokument, s katerim uradno zapišemo dosežke posameznika), se mora prijaviti v postopek certificiranja za pridobitev določene poklicne kvalifikacije. Certifikat si lahko pridobi s tem, da dokaže, da obvlada po katalogu zahtevana znanja in spretnosti. Načina dokazovanja znanja sta dva: prvič, kandidat predloži potrdila, ki jih je zbral na svoji poklicni poti, ali pa se prijavi na preverjanje znanja oziroma na dodatno testiranje. Odrasli imajo veliko znanja in spretnosti, ki so si jih pridobili pri delu v podjetju. Na podlagi notranjih dokazil o določenih znanjih se jim ta znanja priznajo. Veliko programov usposabljanja, ki jih je izvajal ICES in so bili doslej veljavni samo v elektroenergetskih podjetjih, bodo z razvojem in sprejetjem navedenih poklicnih kvalifikacij pripeljali do javno veljavnih poklicev.

ANDREJA NARDIN REPENŠEK

Foto arhiv

S TRDNO VOLJO V SAM svetovni vrh

Tokrat smo bili na pogovoru pri izredno uspešnem slovenskem strelcu Damjanu Pavlinu, ki je dosegel tretje mesto v streljanju z zračno puško na svetovnem invalidskem prvenstvu v Seulu (o tem smo na kratko poročali že v prejšnji številki Našega stika). Damjan Pavlin je ostal po hudi nesreči v otroštvu invalid brez noge in roke, vendar je z močno voljo uresničil sanje in postal uspešen športnik mednarodnega slovesa, ostal skromen in prijazen vratar-telefonist v Elektru Celje, PE Krško, v prostem času pa ni zanemaril tudi (gojenja) dobre vinske kapljice.

Damjan Pavlin, med športniki poznan po neverjetno mirni roki in ostrem očesu, je na delovnem mestu v Elektru Krško veder, nasmejan vratar in receptor, ki poleg že omenjenega skrbi tudi za prevezave pogovorov po žici. Sam pravi, da ga to, za nepoznavalce enolično delo, veseli, saj se dobro razume s sodelavci in uživa ob službenih dolžnostih, ki znajo biti kar precej raznolike, predvsem na začetku meseca, ko se na Elektru Krško oglašajo občani s položnicami. Vendar pa njegovo življenje še zdaleč ni vselej tako gladko teklo. Svet je prvič uzrl pred 29 leti. Srečno rano mladost je preživel s starši na kmetiji v Leskovcu pri Krškem, dokler se mu ni pripetila nesreča, ki je močno zaznamovala njegovo prihodnje življenje, še bolj pa prizadela njegove starše.

HODI BREZ DESNE NOGE

Že pri komaj desetih letih starosti je nesrečno padel s traktorja naravnost pod frezo, ki mu je zmečkala obe nogi in levo roko. Odrezali so mu desno nogo in levo roko, toda njegovo življenje je še naprej viselo na nitki. Zdravniki so že izgubljali upanje, potrti starši, ki so se čutili krive za sino-

vo nesrečo, pa so se trdno oklenili drobcenega žarka upanja, da bo preživel. In žarek jih ni razočaral.

Po letu in pol intenzivnega zdravljenja in rehabilitacij se je na invalidskem vozičku vrnil iz bolnišnice na dom. Sedaj pravi, da se takrat usodnosti dogodka za nadaljnje življenje še ni dobro zavedal, saj so v osnovni šoli pokazali veliko razumevanja, tako da je šolanje lahko normalno nadaljeval naprej s svojimi vrstniki.

Pozneje, ko je nadaljeval šolanje za telefonista med invalidi, pa je dobesedno vstal iz invalidskega vozička, saj so mu izdelali umetno nogo iz plastike. Po končanem izobraževanju je prišel za pripravnika na Elektro Krško, kjer je imel srečo, da je njegova predhodnica ravno odhajala v pokoj, in se je lahko redno zaposlil.

Sedaj se sploh ne čuti invalida, saj se mu ne zdi, da bi bil prikrajšan na katerem koli področju življenja. Za zdaj ne čuti nobenih posledic, niti vremenskih ne. Proteza mu omogoča dokaj normalno gibanje, leve roke sploh ne pogrša več, preživlja se sam, brez težav vozi avto, se udeležuje družabnosti v krogu prijateljev, za povrh pa je še izredno uspešen športnik na svetovni ravni.

ZLATO UŠLO LE ZA MILIMETER

V javnosti je Damjan Pavlin znan kot izredno uspešen strelec, ki je komaj po treh letih treninga letos podelil dosegel bronasto kolajno v streljanju z zračno puško stoje na paraolimpijskih igrah v korejskem Seulu. Njegov dosežek je res neverjeten uspeh, če upoštevamo, da vsak tekmovalec v streljanju potrebuje najmanj dve leti intenzivne vadbe, preden sploh lahko računa na manjše, začetne uspehe.

S paraolimpijskih iger v Seulu se je vrnil s samimi prijetnimi občutki, še zlasti so se mu vtisnili v spomin nasmejani in uslužni Korejci, s katerimi se je moral kljub poznavanju angleščine pogovarjati kar z univerzalnim svetovnim jezikom kretenj.

Vendar pa samo tekmovanje ni bilo tako prijetno, saj si je moral tako kot vsak drug vrhunski strelec za uro in pol trajajoče tekmovanje nabrati obilo telesne kondicije, ves čas je moral ostati osredotočen na merjenje v tarčo, seveda pa ni smel pozabiti tudi na umirjanje roke.

V disciplini leže je dosegel neverjetnih 597 točk (60 strellov, vsak po 10 točk), kar pa je zadostovalo »le« za deveto mesto. Na disciplino streljanje stoje ni resneje računal, saj je precej težja, vendar pa je dejansko prekosil samega sebe in se ob doseženih 598 točkah uvrstil v finale, od koder je izšel z bronom v roki. Zlato je zgrešil tako rekoč le za milimeter.

STOJE STRELJA SEDE

S streljanjem se je začel ukvarjati pred tremi leti popolnoma po naključju. Njegov mlajši brat Andrej se je s tem športom zelo uspešno ukvarjal že pred njim in Damjan ga je kot ustrežljiv starejši brat vozil na treninge na strelišče v Leskovcu, vse dokler ga ni nekoč njegov sedanji klubski trener Jože Arh povabil, naj tudi sam nekajkrat poskusno ustrelji. Že ob prvih streljih je vsem postalo jasno, da ima za ta šport velik talent.

Strelja s posebnega, doma izdelanega stola, ki ima podstavek z vzmetjo, na katero lahko nasloni puško. Pri disciplini streljanje stoje strelja sede na stolu, kar pa sploh ni lahko, saj roke ne sme imeti naslonjene na stol, vzmet pa poskrbi, da puška na podstavku ne miruje. Pri disciplini leže pa ravno tako sedi, s tem da ima roko lahko naslonjeno.

Štirikrat na teden vadi po približno dve uri na strelišču v Leskovcu pri domačem klubskem trenerju Jožetu Arhu, enkrat na mesec pa se odpelje na priprave v Ljubljano, kjer mu dodatne nasvete deli trenerka slovenske reprezentance Polona Sladič. Tekmuje v konkurenci amputirancev v kategoriji streljanja s standardno zračno puško na stisnjen zrak. V Sloveniji pravzaprav nima pravih tekmecev, zato se udeležuje predvsem tekmovanj v sosednjih državah. Doslej je sodeloval na mednarodnih tekmovanjih v Sloveniji, Nemčiji (pokal Hessen), Švici (Swiss Open), Italiji (pokal Fiocchi) in na evropskem prvenstvu na Danskem. Ker udeležba na teh tekmovanjih ni ravno poceni, mu denarno izgubo pomaga pokriti podjetje Elektro Celje kot eden njegovih glavnih pokroviteljev.

NI LETELA KROGLA, PAČ PA MOBILNIK

Športno streljanje mu pomeni predvsem druženje, stike z ljudmi iz domovine in tujine, možnost sklepanja novih prijateljstev, s svoje strani pa v

tem športu nikakor ne vidi rivalstva in brezobzirne tekmovalnosti. Na tekmovanjih za invalide za zdaj še ni nobenih denarnih nagrad, tako da lahko res neobremenjeno tekmuje iz veselja do tega posebnega športa. Na tekmovanjih in treningih je doživel že marsikakšno smešno peripetijo, nikakor pa ne more pozabiti pripetljaja, ko je dobri stari klubski trener Jože Arh izgubil živce nad nadebudnimi mladimi strelci, ki niso pospravili za sabo opreme. V navalu sveste jeze je nesrečno zamenjal svoj novi, dve uri prej kupljeni mobilnik za starega in ga z vso silo treščil ob nič krivi radiator, ki se je maščeval s predelavo krhke plastične elektronike v prafaktorje. Odtistihdob menda leskovaška strelska mladež vestno pospravlja za sabo, pa tudi družbi Mobitel gre po prodaji kar dveh mobilnikov namesto enega občutno bolje.

NI ZASPAL NA LOVORIKAH

V prostem času Damjan budno spremlja dogajanje v slovenskem športu, zanima se predvsem za nogomet, rokomet in košarko. Ko le utegne, priskoči na pomoč tudi doma na kmetiji. Posebno veselje mu daje skrb za domači vinograd, ki ga vsako leto marljivo obrezuje, ne pozabi pa pomagati tudi pri pospravljanju letine. Seveda pa se ne brani sodelovanja tudi pri zmernem pospravljanju letine po grlu navzdol.

Trenutno si najbolj želi, da bi ga tudi v prihodnje spremljalo trdno zdravje, saj je prepričan, da je zdravje človekova največja dragocenost. Nikakor ni zaspal na lovorikah uspeha v Seulu, kajti pospešeno se pripravlja na evropsko prvenstvo v Španiji leta 2003 in na naslednje paraolimpijske igre v Atenah.

Mirno lahko rečemo, da je Damjan Pavlin živ dokaz za to, kaj vse se da doseči s trdno voljo in veseljem do življenja navkljub težjim razmeram. Želimo mu še veliko natančnih strellov, čim hitreje prevezanih telefonskih klicev in seveda čim obilnejšo letino v vinogradu.

ROBERT JAKOMIN

Foto Miro Jakomin

Damjan Pavlin je letos na svetovnem invalidskem prvenstvu v Seulu v streljanju z zračno puško zgrešil srebrno ali zlato medaljo le za kak neznaten milimeter. Vseeno pa je zelo vesel, ker je dosegel bron in se tako v svoji kategoriji uvrstil med trojico najboljših strelcev na svetu. Tudi na prihodnjih mednarodnih in svetovnih tekmovanjih bo skušal dati vse od sebe.

MADŽARSKA

PRESTIŽNA NAGRADA SLOVENSKEMU PODJETJU

Evropska komisarka za okolje Margot Wallström je v začetku oktobra v Budimpešti podelila letošnje okoljske nagrade. Evropska komisija je letos prvič k sodelovanju povabila tudi države kandidatke, že prvo leto pa je eno izmed prestižnih nagrad prejelo slovensko podjetje Gea-Sol iz Ljubljane, in sicer za solarni strešnik, ki ga je izumil in patentiral Aljoša Pajk iz Ljubljane. Strešnik je prozoren in votel, v njem pa se pretaka posebna tekočina, ki z uporabo toplotne črpalke segreva vodo. Po besedah izumitelja zagotavlja dovolj tople vode za štiričlansko družino poleti in v prehodnem obdobju, pozimi pa jo je treba dogrevati z obstoječimi sistemi. Poleg podjetja Gea-Sol sta se za okoljsko nagrado potegovali še velenjsko Gorenje in ljubljanski Limos. STA

SLOVENIJA

DOSLEJ NAJVIŠJA POMOČ POSAMEZNE ČLANICE EU

Slovenska in nizozemska vlada sta v začetku meseca podpisali memorandum o soglasju za izvedbo programov dvostranskega sodelovanja v letu 2003. Memorandum pomeni doslej najvišjo pomoč posamezne države članice Sloveniji, saj bo z njo slednja od skupno desetih milijonov evrov, kolikor jih Nizozemska namenja kot predpristopno pomoč srednjeevropskim državam, prejela več kot 800 tisoč evrov. Pomoč obsega štiri programe – dolgoročnega in kratkoročnega s področja gospodarstva, poleg tega pa je namenjena tudi projektom negospodarskega značaja in svetovalnim projektom, ki jih izvajajo nizozemski državni uslužbenci. STA

AVGUSTA BISTVENO VIŠJI ZUNANJETRGOVINSKI PRIMANJKLJAJ

Slovenski blagovni primanjkljaj je avgusta znašal nekaj manj kot 44 milijonov evrov – država je namreč izvozila za 723 milijonov evrov blaga, uvozila pa ga je za 766 milijonov. S tem je bil primanjkljaj sicer nižji kot avgusta lani, ko je znašal skoraj 70 milijonov evrov, vendar pa je bil bistveno višji kot julija letos, ko je bil visok le dobrih sedem milijonov evrov. V prvih osmih letošnjih mesecih se je izvoz Slovenije povečal za skoraj štiri odstotke na 7,6 milijarde evrov, uvoz pa se je zmanjšal za 0,5 odstotka na 7,5 milijarde evrov, so sporočili iz državnega statističnega urada. Pri omenjenem uradu so izračunali tudi, da so se septembra v Sloveniji industrijski proizvodi podražili za 1,2 odstotka, od začetka tega leta pa za 3,5 odstotka. Na letni ravni so se najbolj povišale cene v oskrbi z elektriko, in sicer za skoraj štiri odstotke. STA

ELEKTRIKA PRED POL STOLETJA — PISALO SE JE LETO 1952 (1)

Po drugi svetovni vojni se je pričelo sistematično delo na organizaciji povezanega elektrogospodarstva. Ustanovljeno je bilo novo podjetje Državne elektrarne Slovenije (DES). Združilo je vse javne in rudniške elektrarne v eno celoto. Izoblikovali so se energetske bazeni: dravski, savski in soški ter kalorični Trbovlje - Rajhenburg in Velenje. 28. junija 1948 je nastala direkcija za ljubljansko okrožje. Leta 1951 se je glavna direkcija elektrogospodarstva LRS organizirala v šestih proizvodnih in štirih distribucijskih podjetjih.

Iz oglasa v Tovarišu št. 8, 22. februarja 1952 je razvidna organiziranost Elektro-Ljubljana, Direkcija Ljubljana, ki je imela devet pogonskih obratov: Obrat Ljubljana-mesto, Obrat Žirovnica, Obrat Kranj, Obrat Domžale, Obrat Vrhnika, Obrat Grosuplje, Obrat Novo mesto, Obrat Videm-Krško, Obrat Črnomelj in RTP Črnuče Montažno grupo Ljubljana in Grupo za dopolnilno elektrifikacijo v Ljubljani. Družbeno-ekonomski razvoj, povezan s procesom samoupravljanja delovnih kolektivov in decentralizacije upravljanj, se je začel z zakonom o samoupravljanju ter se nadaljeval z zakonom o ljudskih odborih leta 1952.

SAMOUPRAVLJANJE

Uspešno se je uveljavilo delavsko upravljanje, upravni odbor in delavski svet sta razpravljala o vseh bistvenih elektrogospodarskih težavah pri uporabi obstoječih proizvodnih, prenosnih in razdelilnih naprav, pa tudi o težavah pri izgradnji.

VSE SILE ZA ELEKTRIFIKACIJO

»Vse sile za elektrifikacijo« je bilo geslo takoj po osvoboditvi. Neizmerna volja ljudstva, obnoviti porušeno do-

movino in si z elektrifikacijo omogočiti boljše življenje, je rodila uspehe. Kljub zaprekam, ki so občasno spremljale izgradnjo elektroenergetskega sistema Slovenije, so bile premagane vse težave in dosežen cilj, ki so si ga zadali. Pionirji povojne elektrifikacije so se s ponosom spominjali preteklih težkih, a tudi radostnih dni dela. Na podeželju so se pojavili interesi za elektrifikacijo, ki se je nato zelo hitro širila naprej. Takrat je bilo v Sloveniji elektrificiranih 41 odstotkov vseh gospodinjstev. Elektrificirana so bila obsežna območja Slovenije: Bela krajina, Dolenjska, Pomurje, Slovenske gorice, Podravje, Koroška, Zasavje, Zgornja Savinjska dolina, Notranjska in druga.

RADIJSKI APARATI SE ŠIRIJO

»V naši državi zaznamujemo v primeru s predvojnimi časi prav znaten napredek uporabe radijskih aparatov. Leta 1938 je bilo registriranih v vsej državi 135.000 aparatov, leta 1949 pa že 299.000 in število izredno hitro narašča, zlasti odkar se je razvila domača proizvodnja. Tako hiter napredek kakor Jugoslavija beleži le malo katera druga država na svetu razen tam, kjer je radiofonija šele v povojih. Primerno se je povečala tudi gostota

radijskih aparatov od 9 na 19, torej se je več kot podvojila. Seveda pa še daleč nismo v statistiki na enem izmed prvih mest,« je zapisal Tovariš št. 1, 4. januarja 1952.

ELEKTRIKA IN REJA PERUTNINE

Električna luč podaljšuje zimski dan in nadomešča sončno svetlobo že pri gojitvi zelenjave v toplih gredah. V pozni jeseni in pozimi kokoši poredkoma nesejo jajca; izkušnja pa nas uči, da pozimi izvaljeni piščanci radi obolevajo in ginevajo. Tukaj prihaja perutninarjem na pomoč elektrika, je poučno zapisal Tovariš v številki 10, 7. marca 1952. »Električna svetloba na perutninarski farmi podaljšuje zimski dan na 14 do 15 ur. S tem narašča tudi čas za krmljenje kokoši, ki pod vplivom večje svetlobe znesejo približno 25 odstotkov več jajc kakor v temnih prostorih. Z določenimi pogoji dosežemo, da nesejo kokoši pozimi jajca približno enako kot poleti. Urediti pa moramo košjerejo tako, da vzdružujemo v kurnici temperaturo najmanj 6 do 8 stopinj Celzija nad ničlo, poleg tega pa moramo obsevati kokoši z ultravijoličnimi žarki, in sicer po 10 do 12 minut. Na farmi, ki šteje recimo 500 kokoši, potrebujemo samo 5 električnih žarnic po 60 W.«

UPORABA ELEKTRIČNE ENERGIJE V GOSPODINJSTVU

Neprimerno ugodna je v gospodinjstvu uporaba električne energije. Električna energija omogoča skrajno čistočo, lahko jo je privedi na kraj uporabe in – vsaj v svetovnem merilu – njena cena ni visoka. »Zato se v tehnično naprednejših deželah vedno bolj uporablja v gospodinjstvu. Ni dvoma, da bo do tega prišlo tudi pri nas, saj je v naši državi mnogo možnosti za pridobivanje cenene električne energije. Za vedno hitrejšo prodiranje uporabe elektrike v zasebno življenje je značilno, da so se preselile v gospodinjstvo mnoge naprave, ki so se prvotno uporabljale le v velikih obratih. To so zlasti električni štedilniki. Razširjena je tudi proizvodnja električnih hladilnikov. Izdelujejo jih običajno s prostornino okoli 90 litrov, plin pa, ki se v zvezi z elektriko uporablja za hlajenje, je brez vonja. V gospodinjstvu so stalno potrebne precejšnje količine tople vode. Zanje skrbijo električni grelni,

bojlerji, s kapaciteto 30 do 100 litrov vode ob stalni temperaturi. Za hitro segrevanje manjših količin tekočin – mleka, kave, čaja – se uporabljajo standardni enoliterski brzokuhalniki, ki zavro liter tekočine v 3 minutah in 40 sekundah. V deželah, kjer je razvita uporaba televizije, so šli še dalj. Za mlade gospodinje, ki še niso docela trdne v kuharski umetnosti, so v številnik vgradili – televizijski sprejemnik. V takih pogojih je lahko priučiti se kuhi, saj je v kuharskem tečaju, ki ga oddaja televizijska postaja, teorija tesno povezana s prakso. Tudi kavni mlinčki bodo, kot je videti, kmalu iz mode. V prodaji so namreč posebni strojčki, v katere človek vsuje surovo kavo, ki se med dvema elektrodama sprži in takoj zatem zmelje. Električni pralni stroji z električnim motorjem so tudi pri nas že dovolj znani. Manj znani so električni pralni stroji na ultrazvok, čeprav so jih menda nekaj že izdelali v ljubljanskem Institutu za elektroizveze. Upajmo, da se bodo kmalu pojavili na trgu,« je pojasnjeval prednosti članek Idealen dom v Tovarišu št. 18, 1. maja 1952.

INTENZIVNA ELEKTRIFIKACIJA

V petdesetih letih so elektrificirali predvsem podeželje v vzhodnem delu republike. »V tem času je bilo zgrajeno omrežje v Halozah, v Slovenskih goricah, v celotnem Pomurju, v krajih na Pohorju, Kozjaku, na Dravskem polju in na Ptujskem polju. Hkrati je bila zgrajena tudi razdelilna 10 kV mreža, saj je bila pred vojno zasnovana na transformaciji 35/10 kV,« opisuje razvoj vzhodne Slovenije knjiga Razvoj elektroenergetike Slovenije 1945-1980 (TZS, 1982). Leta 1952 so bila elektrificirana obširna območja južnega kočevskega, kjer so po odhodu nemških Kočevarjev med vojno ostala velika izpraznjena območja in ker so na zapuščeni kočevski zemlji nastala velika državna posestva. Zgrajena je bila prva provizorična RTP Kočevje s transformacijo 20/10 kV in transformatorjem 1000 kVA v leseni baraki. Nanjo so priključili nove 10 kV daljnovode proti Kočevski Reki, Predgradu, Koprivniku ter napajanje z

10 kV napetostjo tovarne Tekstilana. Leta 1952 so v mestu Ljubljana in predmestjih prešli iz 6 kV na 10 kV prenašalno napetost. Visokonapetostne kable, ki so bili grajeni za 10 kV in so obratovali pri napetosti 6 kV, so prekllopili na višjo napetost 10 kV. Prvi prekllop napetosti je bil izveden na veji iz RTP v Tomačevem, pri čemer je bila prejšnja transformacija 20/6 kV spremenjena na 20/10 kV. Prvi napetostni prekloppi transformatorjev od 6/0,4 kV na 10/0,4 kV so zajeli vzhodno območje mesta.

Po priključitvi Primorske se je začela elektrifikacija krajev na Koprskem, Krasu, v Soški dolini, Brdih in drugod. Pod geslom Elektrifikacija in industrializacija dežele so mnogo gradili in ustvarjali.

Precej škode je povzročil februarški visoki sneg na prostozračnem nizkonapetostnem omrežju in visokonapetostnih daljnovodih. »Zlasti občutna bo škoda v gozdovih, saj so nekateri predeli popolnoma uničeni; kar niso uničili sneg in plazovi, sta uničila led in burja. Škoda, ki jo imamo od te nenavadno težke zime, se bo poznala vse leto v gospodarstvu.

»Toliko snega, kolikor ga je padlo leta 1952, ne pomnijo že kakih sto let,« je pisal v članku Sneg po Sloveniji, Tovariš št. 11, 14. marca 1952.

PRILOŽNOST ZA DOMAČO INDUSTRIJO

Nova nastajajoča strojna industrija in elektroindustrija sta bili pred težkimi nalogami. Najprej so zgradili tovarne, ki so izdelovale osnovno opremo: tovarno za vodne turbine Litostroj, za generatorje tovarne Rade Končar ter Jugoturbino za parne turbine in še druge. Prvenci teh tovarn so začeli obratovati prav v Sloveniji. Ne samo težave naše zaostale in nerazvite države ter nizka industrijska in strokovna razvitost, temveč tudi politične težave od zunaj so bile občutne. V letih političnega spora Informbiroja so bile odpeljane v Sovjetsko zvezo vodne turbine, ki so bile izdelane v St. Poltnu v Avstriji in so bile namenjene za Mariborski otok, Moste in Mavrovo. Za hidroelektrarno Moste (1952) in Mariborski otok je moral Litostroj izdelati nove turbine.

DRAGO PAPLER

35-kilovoltni betonski daljnovod RTP Kleče–Kranj–Žirovnica v obliki črke H je bil zaščitni znak gradnje petdesetih let.

OD VIŠINE se zvrtili ...

Zvrtili se nam pogosto - če prehitro vstanemo, ko imamo nekoliko nižji krvni tlak, ko se zavrtimo, včasih celo, ko zagledamo simpatično osebo, pa tudi ko popijemo kakšen kozarček preveč. Vrtoglavica je torej domala vsakdanji pojav in je tudi zelo redko znak kake resnejše bolezni, razen če je nismo zamenjali z omo-tico ali celo omedlevico.

Skorajda ga ni otroka, ki se ne bi rad vrtil in ob tem spoznaval, kako se telo odziva na takšno igro. Morda so prav zato tudi vrtiljaki tako mamljivi in zanimivi – zaradi sredobežne sile organ ravnotežja v notranjem ušesu skorajda dobesedno iztirijo. Vrtoglavica je namreč posledica motnje v polkrožnih kanalih notranjega ušesa ali živčnih poveskih, ki izhajajo iz njih. Nastane občutek, da nebo ni več zgoraj, ampak poševno, tla niso več trdo pod nogami, ampak se izmikajo, vse to pa zato, ker optični svet še vedno obstaja naravnost, notranjemu pa se je nekoliko »zavrtelo«. V možganih takšni dve sporočili ne sodita skupaj, zato nastane nekakšen spopad podatkov. Poleg tega tudi oči

Pa še pojasnilo, zakaj se nam zavrti, ko popijemo preveč alkohola. Slednji deluje kot strup na nekatere centre v možganih, ki imajo opraviti z ravnotežjem, od tod pa tudi nihajoča hoja in občutek vrtenja. Učinek je vsekakor zahrbtn, saj začne delovati že pri 0,4 promila, vendar šele pol ure po pitju. Potem se lahko šest ur zmanjšuje, potem pa ponovno pojavi. Prav zaradi tega po uživanju alkohola celo ves dan ne bi smeli voziti avtomobila.

kot zanimivost: skorajda ga ni človeka, ki na izrednih višinah ne bi dobil vrtoglavice. Ena izmed redkih izjem so Indijanci, ki po neznanem ključju zaradi nekega gena v dedni zasnovi tega pojava ne poznajo. To so izrabili arhitekti stolpnic, kot so tiste v New Yorku. Manhattan so tako gradili po večini Navaji, Mohavi in Kreji.

ne sledijo vrtečemu se okolju, zaradi česar traja nekaj časa, da ga spet uredijo. Starejši ljudje že nekoliko drugače dojemajo evforično dožemanje vrtenja. Spodnašanje tal pod nogami jim namreč pomeni nevarnost. Seveda pa vrtoglavica ne nastane le zaradi vrtenja, ampak obstajajo številni razlogi zanj – nekaterim se zavrti med plovbo, nekaterim zaradi višine, mnogim zgolj zaradi slabega zraka v prostoru, včasih pa je to tudi simptom kakšne bolezni.

VRTOGLAVICA KOT SIMPTOM

Huda vrtoglavica, ki jo običajno spremljajo še drugi simptomi, je lahko znak številnih bolezni. Ena izmed njih je labirintitis oziroma vnetje polkrožnih kanalov, ki povzroči nenadno vrtoglavico z bruhanjem in

nestabilnostjo. Pogosto se pojavlja še s kakšno drugo infekcijo, denimo, z gripo ali infekcijo srednjega ušesa (otitis media), običajno pa preneha, ko infekcija izgine. Druga hujša motnja je tako imenovana Ménièreova bolezen, ki je mnogo hujša od opisane, saj so napadi vrtoglavice tako močni, da oseba pade, to pa običajno spremljajo še močno bruhanje, šumenje v ušesih (tinitus), sunkoviti gibi očesnih zrkel (stagmus) in nestabilnost.

Starejši ljudje z aterosklerozo prav tako pogosto dobijo vrtoglavico, zlasti ob nenadnih premikih glave, redkeje pa se pojavlja kot posledica tumorja v možganskem deblu ali multiple skleroze. Poleg tega je lahko tudi znak prenizkega krvnega pritiska, okvare oči, obolenja notranjega ali srednjega ušesa, poškodbe hrbtenice, motenj krvnega obtoka, migrene, možganske okvare ali živčne bolezni, včasih celo gripe, pogosto pa je lahko posledica določenega psihičnega stanja, denimo, strahu pred odprtimi prostori ali višino, kot smo že omenili.

ZDRAVLJENJE

Če je vrtoglavica pogosta in huda, je vsekakor treba obiskati zdravnika, ki bo poskušal ugotoviti, kaj jo povzroča. V primeru, da je to kakšna bolezen, bo bržkone naročil preiskave ušes, oči in živčevja, morda celo računalniško tomografijo možganov. Če se vrtoglavica pojavi izredno nenadno, zdravniki običajno sklepajo, da gre za omenjeni labirintitis, ki ga zdravijo z antihistamiki in antiholinergiki, bolnikom pa svetujejo ležanje. Če traja vrtoglavica več dni, pa mora prizadeti čim več hoditi, da lahko telo razvije kompenzatorne mehanizme. V nekaterih primerih predpišejo zdravniki antihistamike tudi za preprečevanje ponovnih napadov.

Sicer pa kakšnega posebnega zdravila za vrtoglavico ni. Nekoliko pomagata kava in vitamin B6, sicer pa se je menda kot najboljšo sredstvo za urjenje proti tej nevšečnosti izkazal namizni tenis.

SIMONA BANDUR

Povzeto po knjigah Moj zdravnik in Družinska zdravstvena enciklopedija

ROBANOV KOT

Nekega oblačnega dne pred leti sem se potikal po zanimivem grebenu med Križevnikom in Velikim vrhom v Kamniško-Savinjskih Alpah. Globoko pod mano se je občasno odkrivala mala dolinica - Robanov kot. Seveda sem jo poznal, vendar takrat o njej še nisem vedel veliko. Pozneje sem to nadoknadil. Odkril sem izredno lep svet, ki izstopa s svojo naravno prvobitnostjo. V dolini preseneča sozvočje človeka-domačina z naravo, ki se kaže v prijazni krajinski podobi. Višje sem našel skrite, komaj še sledljive stezice, ki vodijo skozi divje in na videz neprehodne predele (kar me je vedno spominjalo na znano Komarčo, kjer si prehoda, če gledaš od spodaj, sploh ne moreš predstavljati). Pa pojdimo po vrsti!

Podobno kot Matkov kot, o katerem smo pisali prejšnji mesec, je tudi Robanov kot otok nedotaknjene narave Zgornje Savinjske doline. Po svoji naravni ohranjenosti je to ena najlepših ledeniških alpskih dolin, ne samo pri nas, pač pa tudi v Evropi. Zato je že od leta 1950 zavarovana kot krajinski park. Dolinica je stisnjena med visoke gore s prepadnimi stenami in strmimi pobočji: na vzhodu je dolgo ostenje z vrhovi: Križevnik (1909 m), Poljske device (1879 m, zanimivo ime, kajne?), Molička peč (2029 m) in Velika zelenica (2114 m), na vzhodu značilna špičasta Ojstrica (2350 m) in na zahodu 'trentska' Krofička (2083 m) ter neizrazite Ute (2039 m) in gozdnati Strelovec (1763 m). Kaj je še posebnost Robanovega kota? To, da je dolina zaprta za ves promet! Če jo bomo hoteli videti, se bomo morali potruditi peš. Kako pridemo do sem? S ceste Luče-Solčava zavijemo zahodno (kažipot) v bližnje naselje Robanov kot (višina približno 700 m). Nekaj naprej od

turistične kmetije Govc je manjše parkirišče pred Robanovo domačijo (cesta gre sicer še naprej v pobočje Strelovca do domačije Knez in Hau-dej, vendar se do tja vozijo večinoma le domačini). Kmetija Roban ima dolgo tradicijo, saj je bila vpisana v urbar že 1426. leta. Za ohranitev doline so bila pomembna prizadevanja domačina, pisca (pesnika) Jožeta Vršnika-Robanovega (1900-1973), ki ima urejeno spominsko sobo na Robanovi planini.

Do tja nas vodi gozdna cesta, ki je speljana po dolini. Dosežemo jo v lahkotni hoji v eni uri, (890 m, 200 m višinske razlike, 4 km daleč). Dolinica je široka in dokaj ravna, takšno je v ledeni dobi izoblikoval ledenik, ki je za sabo pustil mnogo sipkega gradiva, moren in velikih balvanov. Tukajšnji alpski bukovi gozdovi so zavarovani, zanimiv je tudi tip smrekovega gozda (Carici albae-Piceetum). Prostrani travniki omogočajo široke razglede, predvsem na okoliške vrhove visoko nad nami. Sem

(še) ni segla gradnja počitniških hiš, tako da se je ohranila stara stavbna dediščina gorskih samotnih kmetij. V poletni sezoni nam na Robanovi planšariji (izvir vode) ponudijo izvrstne domače naravne izdelke. Če nimamo planinskih ciljev, je tu naše poti konec. Po dolini vodi markirana pot, in sicer na Ojstrico oziroma do planinske koče na Korošici. V veličastnem zatrepu doline pri potočku je lagodne poti konec, pot naprej je zelo zahtevna. Številne jeklenice nam omogočijo, da se po njej vzpnemo varno čez sicer dokaj težko prehodno svet. Steza je speljana mojstrsko, tako da nikjer ne bomo imeli pretiranih težav, le nekaj previdnosti je potrebno. Pod vrhom Žvižgovca (spet zanimivo ime!) dosežemo Moličko planino, kjer stojita kapelica in prenovljena nekdanja Kocbekova koča. Mimo Sedelca se na vrh Ojstrice vzpnemo po jugovzhodnem grebenu ali turo končamo na bližji Korošici.

In še obljubljene skrite stezice. Cela vrsta jih je, več kot hodiš, več se jih odkriva, domačini pa jih za zdaj še uspešno skrivajo. Na jugovzhodni strani doline so jih največ shodili alpinisti, ki imajo predvsem v stenah Križevnika obilo ciljev. Označena pot nas od gozdne ceste v bližini zapornice v slabe pol ure pripelje do partizanske bolnišnice, naprej se sicer še da, vendar ni več niti poti (le gam-sje stečine) niti markacij. Čez strma pobočja nasproti stoječe Krofičke (imenovana Črni hriber) nas vodi komaj vidna pastirska stezica, ki se začne nad Robanovo planino. Pripelje nas na kilometer dolgo prostrano travnato gredino, imenovano preprosto – Travniki, ki velja za naravno znamenitost. Tukaj so nekdanje pasli. Od tu se lahko vzpnemo na vrh Krofičke ali prečimo naprej proti severu. Pod gladkimi previsnimi stenami Ut je skrita idilična pastirska kočica, kjer je vpisna knjiga. Prečna pot nas v isti smeri z nekaj plezanja pripelje na travnati Movznik, pod katerim stopimo na markirano pot. Na teh odmaknjenih poteh bomo le redko srečali koga, upoštevajmo pa, da so poti (bolje brezpotja!) zelo zahtevne! Še naši pomočniki: planinska zemljevida Grintovci (PZS, 1:25.000) in Kamniško-Savinjske Alpe (PZS) ter izletniški zemljevid Zgornja Savinjska dolina (GZS, oba 1:50.000) in plezalni vodnik Robanov kot (PZS).

VLADIMIR HABJAN

Foto Vladimir Habjan

Oprema lastne rabe RTP Krško 400/110 kV

TSN tovarna stikalnih naprav iz Maribora je vodilni slovenski proizvajalec NN in SN aparatov in naprav za distribucijo in krmiljenje električne energije. Svoje proizvode uspešno tržimo na slovenskem in svetovnih trgih. Pri izgradnji razdelilne transformatorske postaje 400 / 110 kV Krško smo sodelovali z dobavo opreme za lastno rabo.

Razdelilna omara DC 220V

Glavna razdelilna plošča lastne rabe RTP Krško

Razdelilna plošča v relejnih hišicah RTP

Srednjenapetostni stikalni blok 20kV

Naš obseg del pri dobavi je bil: glavna in pomožne razdelilne plošče nizke napetosti, naprave za neprekinjeno napajanje, usmernika, akumulatorska baterija, diesel agregat, preklopna avtomatika agregata, srednjenapetostne stikalne celice 20 kV in energetski transformator.

SⁿT^aI^šK

*Ne vznemirjajte
se glede tega,
da bo sonce vzšlo
ali ne. Raje
pazite, da vas
ne bo opeklo.*

